

Söyleşiler

M. Akif İnan
Eserleri

EĞİTİM-BİR-SEN YAYINLARI

EĞİTİM-BİR-SEN YAYINLARI: 30
Edebiyat Dizisi: 12

Eğitim-Bir-Sen Adına Sahibi
Ahmet GÜNDOĞDU
Genel Başkan

Genel Yayın Yönetmeni
Hıdır YILDIRIM
Genel Basın Yayın Sekreteri

I. Baskı : Ocak 2009
5.000 Adet

ISBN : 978-975-6153-22-2

Teknik Hazırlık & Baskı:
Hermes Basımevi
www.hermesofset.com.tr
B.T. 14/01/2009, Ankara

Eğitim-Bir-Sen Genel Merkezi
G.M.K Bulvarı Ş. Daniş Tunalıgil Sk. No:3/13
Maltepe / ANKARA
Tel: (0312) 231 23 06
Faks : (0312) 230 65 28
www.egitimbirsen.org.tr
e-posta : egitimbirsen@egitimbirsen.org.tr

Söyleşiler

M. Akif İnan
Eserleri

Her türlü yayın hakları Eğitim-Bir-Sen'e aittir.

EĞİTİM-BİR-SEN YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Şair, Mütefekkir, Sendikacı: M. Akif İnan	11
Şair Mehmet Akif İnan ile Görüşme: Mirati Madak	19
“İslâm Edebiyatı”	37
“Kur’an Baharı Oruç, Bilinçleri Tazelemek İçin”	41
Akif İnan: “Tepetaklak Mimari Artık Doğrulacak”	44
Günümüz Şiirinin Temel Koyucusu Necip Fazıl	49
Akif İnan ile Ahmet Ersöz	55
Eğitim-Bir Genel Başkanı Akif İnan’la Bir Sohbet	66
M. Akif İnan’la Şiir ve Edebiyat Üzerine.....	77
M. Akif İnan’la Söyleşi: “Türk Cumhuriyetleri Papaz Kaynıyor...”	87
Akif İnan’la Şiir, Sanat, Okuma Üzerine	90
Şair ve Yazar, Eğitim-Bir Sendikası Genel Başkanı Akif İnan ve Uluslararası Şairimiz M. Atilla Maraş İle Özel Bir Sohbet	95
Şiir, Dil ve Gelenek Üzerine.....	102
Akif İnan’la Şiir ve Edebiyat Üzerine - Alaeddin Özdenören.....	116
M. Akif İnan ile Şiir ve Edebiyat Üzerine	122
‘Kaside’ Sanattaki Zıplayışımın İlk Örneğidir	133
“Urfa Yüzyıllar Boyu Sanatın Üssü Olmuştur”	148

TAKDİM

Hiçbir kurumsal oluşum yoktur ki bireyi ve toplumu kuşatıcı bir idealden ve temel düşünce disiplinin-den yoksun olsun. Bununla beraber böyle bir yapının, kök salmayı amaçladığı ülkenin tarihine, sosyal gerçeklerine, kültürel değerlerine uygun bir üslup geliştirmesi gerekir ki böylelikle kurumsal olarak kalıcı olmayı ve aynı zamanda mensubu olan bireyleri 'millet' dediğimiz sarsılmaz bir bütünün her yönüyle donanımlı ve bilinçli bir unsuru yapabilmeyi başarsın.

Türk sendikacılık tarihinde M. Akif İnan gibi bir başka şahsiyet yoktur ki sendikal kavramlara yabancı ve uzak bir topluma; her türlü imkânsızlığa, baskıya, olağanüstü siyasî şartlara rağmen bu türden oluşumların hayatî ve insanî bir kurum niteliğini kısa bir zaman içinde benimsetebilmek ve insanları etrafında örgütleyebilmek yeteneğini göstermiş olsun. Bu takdire değer sonucun, onun ünlü bir şair ve mütefekkir olması veya etkileyici kişiliğiyle açıklanabilmesi mümkünse de asıl faktörü yaşadığı toprakları tanınmasında, milletin değerlerini ve inançlarını kişiliğinde ve ilişkilerinde mezcetmiş olmasındaki sıcaklıkta, daha öz bir söyleyişle 'yerli' bir üslup kullanmasında aramak gerekir.

M. Akif İnan'ın şairliği, yazarlığı kesintiye uğramış bir medeniyetin hep bu yerli üslup, kavram ve kahramanlarla yeniden dirilişi düşüncesini işler. Onun bu yolda kavramları "hakperestlik"tir, "hoşgörü"dür, "merhamet"tir, "mücadele"dir. Kahramanları Fatih, Kanunî, Sultan Abdülhamid veya Bâkî, Nedim, Şeyh Galip'tir. Fakat sendikacılıkta kahramanı yoktur. Çün-

kü kahraman kendisidir, kendisi olmalıdır. İlahî bir amaç içeren büyük bir ihtirasla hayatının son yıllarını bu mücadeleye vermiş, bunu bir sosyal görev ve zorunluluk saymıştır. Bugün yüz binlerce sendika mensubunun oluşturduğu sendikamız onun yorucu ve fakat verimli hayatının ürünüdür.

M. Akif İnan'ın şiirlerinde dile getirdiği duyguları, yazılarında dile getirdiği düşünceleri, bugünün ve yarının Türkiye'sinde milletin birliği için vazgeçilmez bir unsur haline gelen sendikamız için yol gösterici ve mücadele üslubumuza zenginlik katan ilkeleri içerir. Aynı zamanda bu eserler aydınlar ve halk için de uyarıcı bir özellik taşır.

Bu amaçla sendikamızın kurucusu ve mücadelecisi aydın tipinin eşsiz örneklerinden M. Akif İnan'ın toplu yazılarını yayınlamakla onun hem yazı ve mücadele hayatına ışık tutuyor, hem de kurucumuza vefa borcumuzu kendisini rahmetle anarak yerine getirmek istiyoruz. Umuyoruz ki bu kitaplarla M. Akif İnan daha iyi anlaşılacak, yeni mücadele ve ideal adamlarının yetişmesine vesile olacaktır.

Ahmet Gündoğdu
Genel Başkan
Ankara, Ocak 2009

ÖNSÖZ

Şüphesiz bir sanatçının, bir dava adamının, bir mücadeleye insanının hayatının, sanatının ve mücadelesinin daha iyi ve doğru anlaşılmasını sağlayan şey eserleridir. Bir ömrün safahatını, düşüncenin gelişimini, meselelere bakış zaviyesini, etkilemeleri-etkilenmeleri görebilmek için eserlere bakmak, eserlerden hareketle kanaate ulaşmak gerekir.

Mehmet Akif İnan, duyguları yoğuran şairliği, bir zihniyetin taşıyıcısı-yayıncısı olmak bakımından dava adamlığını ve davasının gerektirdiği mücadeleyi kişiliği nefsinde toplamış bir kimseydi. O, 40 yılı aşkın bir süre, yazıları ve konferanslarıyla toplumu ihya gayreti içerisinde olurken, bir sanat adamı olarak edebi verimler de ortaya koydu.

Mehmet Akif İnan, sanatının ve düşüncesinin en olgun deminde aramızdan ayrıldı. Kültür hayatımız onun olgunluk çağında ortaya koyabileceği eserlerden mahrum kaldı. Bununla birlikte bir dönemin sanat ve düşünce hayatına ilişkin tanıklığını da yitirmiş olduk. Yazıları ve söyleşileri okunduğunda görüleceği gibi eserini ortaya koyma bakımından pek çok planları vardı. Ömür vefa göstermedi, *“Bitirip şu kuru kara ekmeği / Göç etsem diyorum yâr ellerine”* mısralarında ifadelendirdiği hasreti sona erdi, yârine kavuştu.

Mehmet Akif İnan'ın, kuruluşunda ve teşkilatlanmasında büyük emek harcadığı, 8 yıl da düşüncesini ve sanatını esere dönüştürememe pahasına, mücadeleciliğinin bir eseri olarak addedip Genel Başkanlığı'nı yü-

rüttüğü Eğitim-Bir-Sen olarak, ailesinden sendikamıza intikal eden birikimini, çeşitli gazete ve dergilerde kalmış yazılarını ve söyleşilerini de derleyerek Kurucu Genel Başkanımıza, kültür ve medeniyet havzamızın bir büyük önderine vefa borcumuzu bir nebze ödeme gayreti olmak üzere yayınlıyoruz.

İstiyoruz ki, Mehmet Akif İnan'ın mümbit bir zemin olarak görüp ömrünün en verimli çağını mücadelesine hasrettiği sendikacılığı, onun idealleri doğrultusunda sayısı yüz elli binlere ulaşan Eğitim-Bir-Sen'in seviyeli, ilkeli, millet eksenli, değerleri kucaklayan duruşuyla anlamlandırırken kendisini Eğitim-Bir-Sen'in anlayışıyla özdeşleştiren kitleyi de kurucusunun üretimleriyle buluşturabilelim ve kültür dünyamızın Mehmet Akif İnan'ın eserlerinin yayınlanmasıyla ilgili sendikamızdan beklentisini yerine getirebilelim.

Sendikamızın, 2006 yılında denemelerinden oluşan *Din ve Uygarlık, Edebiyat ve Medeniyet Üzerine*; şiirlerinden oluşan *Hicret ve Tenha Sözler* adlı kitaplarını yeniden yayınlamakla kültür hayatımızın istifadesine sunmasının ardından sağlığında kitap olarak yayınlanmamış çalışmalarının da yayınlanmasının Mehmet Akif İnan'ın daha iyi anlaşılmasına ve "Kim demiş her şeyin bitişi ölüm / Destanlar yayılır mezarımızdan" sırrının tecelli etmesine vesile olacağını, ayrıca kendisiyle ilgili yapılacak biyografik çalışmalara kaynak teşkil edeceğini ümit ediyor, çalışmada emeği geçen herkese teşekkür ediyorum.

Hıdır Yıldırım

Genel Basın Yayın Sekreteri

Ankara, Ocak 2009

**ŞAİR, MÜTEFEKKİR, SENDİKACI:
M. AKİF İNAN**

(Urfa, 12 Temmuz 1940

Yenişehir / Şanlıurfa, 6 Ocak 2000)

Cumhuriyet devri Yeni Türk Edebiyatı'nın önemli şairlerinden ve fikir adamlarından M. Akif İnan Urfa'da doğup büyümüştür. Üniversite eğitimini Ankara'da tamamlamış ve çalışma hayatını bütünüyle bu şehirde geçirmiştir. Yayınlanmış iki şiir ve iki de deneme kitabı vardır. Yazılarının çoğu ise gazete ve dergilerde kalmıştır.

Doğumu ve Ailesi

Urfa'nın Balıklıgöl Mahallesi'nde doğdu. Babası Urfa'nın Mirzaali Aşireti'nden gümrük memuru Hacı Müslim İnan'dır. Annesi aslen Maraşlı Dedeoğulları'ndan Mehmet Tevfik kızı Şakire Hanım'dır. Çocukluğu ve ilk gençlik yılları Su Mahallesi'ndeki evinde geçti. Ailenin altı çocuğunun en büyüğüdür. 23 Temmuz 1965 tarihinde edebiyat öğretmeni Sevim Hanım'la evlendi ve bu evlilikten Şakire Banu adlı kızı dünyaya geldi (1967).

Tahsili

M. Akif İnan, ilkokulu Urfa'da Cumhuriyet İlkokulu'nda okudu (1952). Ortaokulu ve son sınıfa kadar liseyi de Urfa'da okuduysa da lise son sınıfta bir öğretmeniyle giriştiği tartışma sonucu naklini Maraş

Lisesi'ne aldırıldı; liseyi Maraş'ta tamamladı (1959). Daha sonraları edebiyat ve fikir alanında dostluk ve yoldaşlık edeceği Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin Özdenören ve Rasim Özdenören'le Maraş Lisesi'nde tanıştı. Bu tanışıklık *Edebiyat* ve *Mavera* dergilerindeki beraberlikleriyle gelişerek sürdü.

Üniversite eğitimini 1959'da başladığı Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı (1972). Fakülte'den 1972'de mezun olmasının sebebi ikinci sınıfta iken tahsilini bırakmasıdır. Fakat arkadaş ve dost çevresinden Nuri Pakdil'in ısrarıyla yarım bıraktığı tahsiline tekrar başladı (1962) ve mezun oluncaya kadar sürdürdü. Bu Fakülte'de '*Cumhuriyetten Sonra Türk Şiiri*' başlıklı bir bitirme tezi hazırladı (1971). Akademik birçok çalışmada atıflar yapılan ve bugün dahi yeterince tartışılmamış özgün değerlendirmeler içeren bu çalışması basılmamıştır.

Dergiciliği ve Gazeteciliği

Lisedeki öğrencilik yıllarında *Derya* adlı bir gazete çıkartan (1959) M. Akif İnan, müteakiben Ankara'da yayımlanmakta olan *Hilâl Mecmuası'nın* ve yanı sıra *Hilâl Yayınları'nın* müessese müdürlüğünü yürüttü (1960-1964). *Derya'yı* Maraş Lisesi'nde tanıştığı arkadaşları Rasim Özdenören, Cahit Zarifoğlu, Erdem Bayazıt ve Alaeddin Özdenören ile birlikte kotardı.

Asıl edebî kimliğini bulduğu dönemde Ankara'da Nuri Pakdil öncülüğünde yayımlanmaya başlayan (1969) *Edebiyat Dergisi'nin*, daha sonra da yine Ankara'da yayın hayatına atılan *Mavera Dergisi'nin* kurucuları arasında yer aldı (Aralık 1975). Edebiyat ve fikir ağırlıklı bu iki dergiye şiir ve yazılarıyla katkıda bulundu.

Fikir yazılarını kaleme aldığı gazeteler ise *Millî Gazete*, *Yeni Devir*, *Yeni İstiklâl ve Yeni Mesaj* gazeteleridir. Yazılarında Akif Reha, Mehmet Reha, Müslimoğlu ve Mithat Mirzaali müstearlarını kullandı.

Meslek Hayatı

M. Akif İnan, meslek hayatına Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'ndeki öğrencilik yıllarında başlamıştır. Bir yandan burada tahsilini sürdürürken diğer yandan Türk Ocakları'nda ilk olarak kütüphane ve müze, peşinden de Genel Merkez müdürlüğü görevlerini yürüttü (1964-1969). Bu dönem onun konferanslarıyla da aktif düşünce ve siyaset hayatının içinde bulunduğu bir dönemdir. Bunu takip eden dönemde ise Ankara'da Türk Taşit İşverenleri Sendikası'nda uzman olarak çalıştı (1969-1972).

Adı geçen sendikadaki görevinden ayrıldıktan sonra Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde görev alarak Uşak İmam-Hatip Okulu'na atandı (1972). Askerliğini kısa dönem olarak yaptı (1975). Daha sonra Gazi Eğitim Enstitüsü'ne geçti ve burada edebiyat dersleri verdi (1977-1980). En son Ankara Fen Lisesi'ne öğretmen olarak atandı. Vefatına kadar bu lisede öğretmenlik yaptı.

Edebiyat Hayatı

M. Akif İnan ilk şiir ve yazılarını *Urfa Demokrat* adlı bir mahallî gazetede yayınladı. Daha sonra Maraş'ta yayınlanan *Hizmet* adlı mahallî gazetede bir müddet yazdı. Aynı zamanda yetişkinlik dönemlerinde Cumhuriyet devri Yeni Türk Edebiyatı'nda adları bir arada anılacak olan arkadaşları Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin Özdenören ile birlikte çıkardığı *Derya* adlı gazetede yazı hayatını sürdürdü.

Profesyonel anlamda yazı hayatına Ankara'da yayımlanan *Hilâl Mecmuası*'nın müessese müdürlüğünü yürüttüğü yıllarda başladı. Bu derginin 1962-1964 yılları arasında yayınlanan sayılarında çoğu başyazı olmak üzere birçok yazısı ve şiiri yayınlandı. Müessese müdürlüğü bu derginin 1962-1964 yılları arasında ise de *Hilâl*'in 1965 sayılarında da şiirleriyle gözüksü. Aynı zamanda 1963'ten itibaren *Türk Yurdu Dergisi*'nde de şiirleri yayınlandı. Bu dergide yayınlanmış tek yazısı Yunus Emre özel sayısındadır (S. 319). 1969'da Nuri Pakdil yönetimindeki *Edebiyat Dergisi*'nde yazmaya başlayınca kadar *Türk Ruhu, Filiz, Fedai, Orkun, Oku, Defne, Yaprak, Toprak, Yeni İstiklâl* gibi dergi ve gazetelerde şiir ve yazıları yayınlandı. Fakat bu süreli yayınlarda yer alan şiirlerini şiir kitaplarına almadı.

Cumhuriyet devri Yeni Türk Edebiyatı'na M. Akif İnan'ı bir yazar ve şair olarak kazandıran verimleri 1969'dan itibaren *Edebiyat Dergisi*'nde yayımlanmaya başlayan yazı ve şiirleridir. *Edebiyat*'ta şiirlerinden önce deneme üslûbuyla kaleme aldığı fikir yazıları yayınlanmıştır. Bu dergideki ilk yazısı ikinci sayısındaki "Edebiyat ve Politika" başlıklı yazıdır (Mart 1969). *Edebiyat*'ta yayımlanan ilk şiiri ise daha geç tarihlidir ve "Terkib-i Bent" başlıklıdır (Haziran 1972). İnan'ın *Edebiyat*'taki şiirlerinin derginin dördüncü döneminde; 1974 yılında yoğunlaştığı görülür.

Mavera Dergisi, Edebiyat Dergisi'nden sonra M. Akif İnan'ın arkadaşlarıyla beraber yayını omuzladığı ikinci önemli dergidir. Bu dergi kapanıncaya kadar dergide sürekli yazmıştır. Ayrıca *Yedi İklim Dergisi* de *Mavera* sonrası dönemde edebî verimlerini yayınladığı bir edebiyat dergisidir.

İlk şiir kitabı *Hicret*, *Edebiyat Dergisi* Yayınları arasında çıktı (1974). Bundan önce deneme üslûbuyla kaleme aldığı fikir yazılarından oluşan *Edebiyat ve Me-*

deniyet Üzerine adlı eseri de aynı yayınevi tarafından basılmıştı (1972). İkinci şiir kitabı *Tenha Sözler* ise Yedi İklim Yayınları arasında çıktı (1991). Bir kısım fikir yazılarını bir araya topladığı *Din ve Uygarlık* adlı eseri ise Akabe Yayınları arasında çıktı (1985).

Edebiyat hayatı boyunca bazı ödüller aldı. Kısa adı KASD olan Kayseri Sanatçılar Derneği tarafından kendisine deneme ödülü verildi (1982). Türkiye Yazarlar Birliği'nin Türkmenistan'ın başşehri Aşkabad'da düzenlediği Türkçenin 3. Uluslararası Şiir Şöleni'nde ünlü Türkmen şairi Mahtum Kulu adına düzenlenen şiir ödülünü aldı (1995).

M. Akif İnan bir süre Kanal 7 Televizyonu'nda haftalık kültür ve sanat programları düzenledi (1998).

Yazılarının külliyetli bir kısmı dergi ve gazetelerde kalmış ve sağlığında kitaplaştıramamıştır.

Sendikacılığı

M. Akif İnan'ın sendikacılıkla ilgisi Ankara'da Türk Taşıt İşverenleri Sendikası'nda uzman olarak çalıştığı döneme uzanır (1969-1972). Sendikacılık alanına büyük emek veren M. Akif İnan, 1992'de kurulan Eğitim-Bir Sendikası'nın ve 1995'te kurulan Memur-Sen Konfederasyonu'nun genel başkanlığını yürütmüştür. Diğer kurucular ise Yusuf Beyazıt, Metin Selçuk, Nurettin Sezen, Ali Parıldar, Yunus Solmaz, Ahmet Temizkök, Necdet Pakdil, Nazire Keten, Zeki Efil, Raşit Yazan, Şükrü Gökdemir, Yurdağül Aydoğan, Gülderen Kuyucu ve Burhan Uzgur'dur.

Sendikacılık anlayışının arkaplanında "Ahîlik" anlayışının izleri bulunmaktadır. O, sendikacılığı ideolojik arenadan kurtarmış, sadece Eğitim-Bir-Sen'in değil bütün sendikaların anlayışlarını sorgulamalarının yolunu açmıştır.

Ölümü

M. Akif İnan, 1999 Haziran ayında genel başkanı olduğu Memur-Sen Konfederasyonu'nun Ankara'da düzenlediği bir mitinge katılmıştı. Fakat bu miting sonunda rahatsızlandı. Soğuk algınlığı ve zatürree teşhisiyle Gazi Üniversitesi Araştırma Hastanesi'ne yatırıldı. İlerleyen zamanlarda akciğer kanserine yakalandığı ortaya çıktı. Hastanede tedavi görürken Ramazan ayının girmesi üzerine bu kutsal ayı Urfa'da geçirmesi niyetiyle kardeşleri tarafından memleketine götürüldü. Yirmi gün sonra bir Ramazan gecesini (6 Ocak 2000) gece saat 02.00'de Hakk'ın rahmetine kavuştu.

Cenazesi 7 Ocak Cuma günü öğle namazını müteakip Hasan Paşa Camii'nde kılınan cenaze namazından sonra Urfa'da Harran Kapı aile mezarlığına defnedildi.

Ardından Yapılanlar, Sanatı, Fikirleri ve Mücadelesi Hakkında Çalışmalar

Gerek kurucusu olduğu Eğitim-Bir-Sen gerekse diğer kültür kuruluşları tarafından her yıl Ocak ayında Mehmet Akif İnan'ı anma toplantı ve programları düzenlenmektedir. Bu programlar başta Ankara ve İstanbul olmak üzere, İnan'ın doğum yeri olan Urfa'da da icra edilmektedir. En son Türkiye Yazarlar Birliği tarafından "Vefat Eden Şair ve Yazarlara Vefa Programları" çerçevesinde 2008 Mayıs'ında Çıldır'da D. Mehmet Doğan, M. Atilla Maraş, Mustafa Özçelik ve Yusuf Turan Günaydın'ın katıldığı "Akif İnan ve Sanatı" konulu bir panel düzenlenmiştir.

İnan'ın adı İstanbul Esenler Belediyesi sınırları içindeki bir caddeye verilmiş, Ümraniye Belediyesi tarafından adını taşıyan "M. Akif İnan Bilgi Evi" açılmış, Urfa'daki bir parka da "M. Akif İnan Parkı" adı konulmuştur.

Öldüğü yıl *Yedi İklim* Dergisi Akif İnan için bir özel sayı hazırlamıştır (Mart 2000, S. 120). Yine hatırasını yaşatmak üzere dört anma kitabı basılmıştır:

Mehmet Akif İnan Kitabı, Haz. Nazif Öztürk - M. Çetin Baydar - Muhsin Mete - İsmail Hacifettahoğlu - M. Atilla Maraş, Türkiye Yazarlar Birliği Yayınları, Ankara 2000.

Ölümünün 1. yılında M. Akif İnan, Haz. İrfan Coşkun - Demet Geçener, Memur-Sen Yayınları, Ankara 2001.

Medeniyetin Burçları / Mehmet Akif İnan'ın Hatırasına, Haz. Turan Koç - Ali Dursun - Mete Sungur - Mustafa Akdeniz - İbrahim Hatunoğlu, Memur-Sen Kayseri Şubesi Yayını, Kayseri 2004.

Yedi Güzel Adamdan Biri M. Akif İnan, Haz. Mustafa Özçelik, Eğitim-Bir-Sen Kütahya Şubesi Yayını, Tarih-siz

Erol Battal'ın hazırladığı *Sendikal Örgütlenme ve Eğitim-Bir-Sen* adlı kitapta da sendikanın kurucusu olması dolayısıyla Akif İnan'a geniş yer ayrılmıştır.

Ayrıca sanatı ve eserleri üzerine hazırlanmış iki adet mezuniyet tezi vardır.

Eserleri

Hicret, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1974 (1. baskı); Esra Sanat Yayınları, Konya 1994 (2. baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2006 (3. baskı).

Tenha Sözcükler, Yedi İklim Yayınları, İstanbul 1991 ve 1992 (1. ve 2. baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2006 (3. baskı).

Edebiyat ve Medeniyet Üzerine, Edebiyat Dergisi Yayınları, Ankara 1972 (1. baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2006 (2. baskı).

Din ve Uygarlık, Akabe Yayınları, İstanbul 1985 (1. baskı); Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2006 (2. baskı).

Yeni Türk Edebiyatı, Yaygın Eğitim Kurumu Matb., Ankara 1977 [Ders kitabı, Oktay Çağlar ile].

Cumhuriyetten Sonra Türk Şiiri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yeni Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Basılmamış Mezuniyet Tezi, Ankara 1971.

Kaynakça

Erol Battal, *Sendikal Örgütlenme ve Eğitim-Bir-Sen*, Eğitim-Bir-Sen Yayınları, Ankara 2004, s. 65-79 ve 113.

İhsan Işık, "İNAN, M. Akif", *Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi-III*, Elvan Yayınları, 3. Baskı, Ankara 2004, s. 954-955.

Murat Yalçın (Ed.), "İNAN, Mehmet Akif", *Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi-I*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, s. 440-441.

Yusuf Turan Günaydın - İsmail Dervişoğlu

ŞAİR MEHMET AKİF İNAN İLE GÖRÜŞME: MİRATI MADAK

M. Madak: Sayın İnan, ben ilk olarak günümüz şiiri üzerine düşüncelerinizi almak istiyorum; kısa bir değerlendirme yapar mısınız?

A. İnan: Teşekkür ederim. Günümüzün şiiri bundan birkaç sene önceki şiir ile farklılık belirtir çizgiye geldi. Türkiye'nin geçirmiş olduğu sosyal kargaşa dönemi aynıyla yankısını şiirde de bulmuştu. Ve Türk şiiri hızla slogancı bir söyleşiye doğru kaymıştı. Bu kayışın elbette ki başarılı örnekleri olmadı değil; ama ne var ki, şiirsel gerilim bakımından, sanatsal kaygı bakımından bu anlayışın parlak örnekleri pek az oldu ve ancak birinci sınıf sanatçıların elinde görülebildi. Genelde şiir bir hayli ucuzladı ve bazı ideolojik unsurları taşıyan söyleyişlerle, hitabet yüklü söyleyişlerle şiirin oluşabileceği, şiir yazılabileceği gibi bir kanaat kapladı ortalığı.

M. Madak: O dönemde ideoloji şiiri boğdu mu demek istiyorsunuz?

A. İnan: İdeolojinin ifade ediş biçimi şiiri boğdu. Yoksa sanatı ideolojiden soyutlayamazsınız. Özellikle çağımızda herhangi bir sanat ürününü, bir sanatçıyı ideolojinin dışında düşünmek zaten imkânsızdır. Ama ne var ki, bu ideolojinin sanata yansıma bazı, görüntüsü, oranı değişiktir. Bizim hızlı bir kargaşa ortamı yaşamış olmamız adeta sanat ürünü oluşturmada gerekli olan sabrı bize vermedi. Ve aceleye gelmiş, çoğunluk başarısız örnekler sayabileceğimiz şiirler dergilerimizi

işgal etti. Ben bunu şiirimiz için bir yanıyla kayıp olarak görürüm. Zaten bu tür örneklerle oyalananlar öyle sanıyorum ki gerçekten de büyük sanat ortaya koymaya nefesleri yetmeyecek olan kişilerdi. Bu yanıyla da bize bir teselli payı çıkmıyor değil.

M. Madak: Bir şiir enflasyonu mu vardı demek istiyorsunuz o dönemde?

A. İnan: Şiir enflasyonu değil, şiirin özünde bir çarpıtma söz konusudur. Ve şiirin içeriğinde bir yapaylık söz konusudur. Şöyle söyleyeyim: Mesela, ideoloji adeta çayın içinde şekerin erimesi misali verilmiş olsa, yani sanat kurallarına, kanunlarına uygun biçimde verilmiş olsa mesele yok. Ama çayı içiyorsunuz, adeta ağzınıza şeker parçacıkları geliyor...

M. Madak: İdeoloji şiirde sırtıyor diyebilir miyiz buna?

A. İnan: Eritilmemiş. Yani, zaman verilmemiş, emek verilmemiş. Arz ettiğim gibi o hızlı ideolojik hayat ve kargaşa ortamı adeta sanatın istediği çileyi sanata verdirtmemiştir gibi geliyor bana.

M. Madak: Sözü sizin şiirinize getirmek istiyorum. Gördüğümüz kadarıyla Divan şiirinin bazı özelliklerinden yararlanıyorsunuz, hatta şiirinizin kaynağını oluşturuyor diyebiliriz. Bu durum Divan şiirine duyduğunuz özel bir sevgiden mi kaynaklanıyor? Yoksa daha başka nedenleri var mı? Ayrıca şiirlerinizi Divan edebiyatından yararlanmaya bir örnek olarak gösterebilir miyiz?

A. İnan: Divan edebiyatına beslediğim özel bir sevgi değildir benim şiirimizin özünü oluşturan unsur. Benim sevdiğim, şiirdir. Şiirin iyileridir, cins şiirlerdir. Cins şiirlere vurgun biriyim. Bu cins şiirlerin birçoğunu da Divan şiirinde bulduğumuz bir gerçektir. Ben Divan şi-

irinin günümüzde modernize edilerek yeni bir sanat çıkartılmasında, onda birçok mesnet olabilecek unsurlar bulunduğunu Türkiye’de ilk olarak ortaya atanlardan biri oldum. 1960 sonrası sanatçılarından bazılarında ve daha önceki kuşağa ait sanatçıların bazılarında Divan şiirinden yararlanmak, oradan yola çıkmak gibi bir çabanın da ürünlerini verdiğiine tanık olduk. Yapmış olduğumuz bu münakaşalardan sonra mesela, Behçet Necatigil’in *Encam* kitabı, bu konunun aktüaliteye çekildiği dönemlerde çıktı; keza Attila İlhan’ın gazelleri bu meselelerin tartışıldığı dönemin ürünüdür. Turgut Uyar’ın *Divan’ı*, yine divan konusunun tartışıldığı günlerde yazıldı. O günlerde ben bu işin hem teorisini yapmaya yöneldim, hem de o zaman çıkardığımız *Edebiyat Dergisi*’nde bu teoriye uygun örnekler oluşturmak bakımından bazı şiirler de ortaya koydum. Göstermeye çalışıyordum ki; Divan şiirinden yararlanılırsa eğer, bu biçimde yararlanılmalıdır. Yani onu çağdaş biçimde tecdit etmek lazımdır. Yoksa Divan şiirine yenik düşerek veya sözüm ona Divan şiirinden yararlanma zannıyla yola çıkıp, Divan şiiriyle hiçbir kan ve ruh bağı olmayan bir şiir oluşturan örnekleri ben bu anlayışı temsil eden örnekler olarak görmüyorum. Benim şiirim, Divan şiiri kültürünü almış ve o şiiri ayrıntılarına kadar tanımaya çabalayışın kişide oluşturduğu estetik kurgu ile yola çıkılarak, ama tamamen değişik imajlarla örülü ve o eski şiirimizle arasında hiçbir taklit unsuru taşımayan bir şiir. Benim bir beytimi gösteremezseniz ki içerisinde Fuzûlî’yi, Bakî’yi, Nedim’i uzaktan andıran, hatırlatan bir söyleyiş olsun. Demek ki ben mesela bir şiir oluştururken eski şiire yenik düşenlerden olmama çalıştım ve eski şiiri de kendi şiirine kaynak sayıp da, kaynak gösterip de tamamen indî bir şiir oluşturanlar gibi de olmadım. Zannediyorum ki, kuramını ortaya koyduğum bu anlayışın uygun örneklerini yazdım. Ama bu örnekler ne nispette üstün bir şiiri ifade eder

ona ben karar vermek durumunda değilim. O, hakkımda söz söyleyenlerin söylediklerinden çıkarılmalıdır.

M. Madak: Bu çizgiyi sürdürmekte ısrarlı mısınız?

A. İnan: Bu anlayışı öz olarak fakat değişik yorumlar biçiminde şimdilerde devam ettiriyorum. Ama kaymış olduğum değişik tutum; bu söyleyişleri birer beyit çerçevesi içerisinde söylemekten öte, onları bütüncül bir anlayışla dillendirmeye yönelmek biçiminde oluyor. Yani, daha önceki şiirimde omurgasız gibi görülen unsurları yeni çalışmalarında tekrarlamak istemiyorum. Ve adeta aralarında gizli bir organik bağ olan beyitlerden oluşan bütüncül şiirlere yönelme eğilimindeyim şimdilerde.

M. Madak: Sayın İnan, şiirlerinize baktığımızda dil konusuna özel bir dikkat gösterdiğiniz anlaşılıyor, kelimeler ve sesler uyum içinde. Anlaşılır dil kullanmayı yeğliyorsunuz. Bu tutumunuz ve şiirde dil üzerine neler söylemek istersiniz?

A. İnan: Efendim bu aslında bana ait bir özellik değil. Eski şairlerin hepsinde bu özelliği görüyoruz. Fuzulî'nin dili, bir Necatî'nin dili değildir; Nedim'in dili bir Bakî'nin dili değildir. Keza Cumhuriyet dönemi sanatçılarının dili bir Servet-i Fünun dili değildir... Dil konusunda çağının yansıtıcısı olmayan, çağından ileri gitmiş veya geri düşmüş olan sanatçıların yaşarlılık tarafı çürüyor. Şimdi dikkat ediniz, bugün Servet-i Fünun edebiyatının dili gitti ama Fikret'in oldukça sadeleşme gördüğümüz sosyal içerikli şiirleri yaşıyor daha. Cenab'ın da öyle. Ama Servet-i Fünun'un dil anlayışına bağlı olan şiirleri bugün maalesef okunma talihini kaybetmiştir. Keza, daha önceki kuşaktan Hamid, olağanüstü bir kabiliyetle Türk şiirine gelmiş olduğu halde dilindeki açmaz dolayısıyla maalesef bugün

sanatseverleri tarafından izlenme şansını kaybetmiştir. Ben bütün bunları göz önüne alarak günümün Türkçesi, hatta biraz da geleceğe sarkan Türkçe kaygısıyla şiirlerimi oluşturmaya çalıştım. Dolayısıyla karşınıza sade örnekler çıktı. Ama bununla birlikte hemen ekleyeyim ki, bazı Türkçe olmayan kelimeleri de bilerek ve özenle şiirlerimde kullanmışlığım vardır. Ben bunların içinde yaşama şansını gördüklerimi özellikle kullanmışımdır. Bazılarını ise sırf seslerinin hatırına, o mısradaki müzikal ağırlıklarının hatırına kullandığım olmuştur. Mesela bir şiirimde:

Bütün giysileri yırtsak yeridir

Yeter bana vefa elbiseleri

diyorum. Burada dikkat ederseniz hem giysi kelimesini hem de elbise kelimesini bir beyit içerisinde kullanıyorum. Öyle sanıyorum ki, hem elbise kelimesi yaşama şansına sahiptir, hem de o beyit içerisinde o sese ihtiyaç var idi.

M. Madak: Bu açıklamalarınıza dayanarak, şiir alanında bir yenilik yaptığınızı ve kendinize has bir sanat oluşturduğunuzu söyleyebilir miyiz?

A. İnan: Benim bir tek mısraımı kimse gösteremez filan sanatçıyı andırıyor diye. Gerek günümüzden, gerek dünden, gerekse bildiğim kadarıyla Dünya edebiyatından. Ben öyle zannediyorum ki, kendime özgü bir sanat oluşturmaya çalıştım. Ama bunun ne nispette başarılı örneklerini verdim bunu ben ifade edemem. Yine öyle zannediyorum ki, orijinaldir ve değişiktir söyleydim. Şunu da hemen ekleyeyim ki, her yenilik kollayan sanatçı, başarılı örnekler verememiştir. Dön dolaş daima söylerim: Meselâ Şinasi, edebiyatımızda yeniliğin bayraktarlığını yaptı. Şinasi'nin şiirlerine bakıyoruz, çok başarılıdır... Keza Gökalp, Yurdakul yeni bir ede-

biyat anlayışının temsilcisi oldular ama ortaya koydukları eserler sanatsal ağırlık bakımından bir hayli hafiftir. Orhan Veli ve arkadaşları için de aynı şeyi söyleyebilirim. Onlar da edebiyatımızda bir yenilik oluşturdular; Birinci Yeni'yi başlattılar. Ama kendilerinin kişisel sanat yetenekleri sınırlı... Yani aslolan yalnız bir yenilik değil, o yeniliği üstün bir sanat yeteneği ile, başarısı ile ifadelendirmektir. Ben bunu yapabildim mi? Buna karar vermek benim hakkım ve haddim olmamalı.

M. Madak: Okurlar örnek olarak aldığımız şiirlerinizde de fark edeceklerdir, tüm beyitleriniz değişik ve çarpıcı imajlarla yüklü. Bu imajlar konusunda neler söyleyeceksiniz?

A. İnan: Ben hem ibhama (kapalılığa) ve hem de vuzûha (açıklığa) yer verdim ve bunu kolladım şiirlerimde. Ayrıca şiirim, imajist bir şiirdir de. Ama imajlarımın hiçbirisi absürd (saçma) değildir; daima teşbihlerimde bir denge vardır ve aklın kurallarına aykırı olmayan imajlar üretmeye çalışmışımdır. Şiirimde zengin bir imaj örgüsü, anlaşılır bir tertip içerisinde verilmeye çalışılmıştır.

M. Madak: Bu arada şiir geçmişinizden ve şiirdeki aşamalarınızdan söz eder misiniz?

A. İnan: Şiirim bir bakıma geç kaldı diyebilirim. Ben yetiştiğim coğrafya gereği ve ilgi kurma mevkiinde bulunduğum edebiyat anlayışı bakımından uzun süre geleneksel edebiyata, statik edebiyata çok bağlı bir anlayış sürdürdüm. Mesela, Divan edebiyatı duyarlılığının hala çok yoğun biçimde devam ettiği Urfa'da yetiştim. Ve 1960'lara kadar ben edebiyatımızdaki yenileşme macerasına yani Necip Fazıl'ların başını çektiği ondan sonra; Asaf Halef'te, Dağlarca'da, Attila İlhan'da ve İkinci Yeni'de rastlamış olduğumuz yeni edebiyat zıplamalarına maalesef geç ulaştım. Hatta psikolojisi,

anlayışı içerisindeydim. Ve dolayısıyla farklı bir şiir üretimi sürdürüyordum. Divan şiirinin etkisinde aruzla gazel ve rubailer yazmaktaydım. Giderek kendimde bazı yenileşmeler oldu: Heceye yöneldim. Bu sefer de Halk şiirinin bazı örneklerini tanıdım, benimsedim ve Halk şiiri ile Divan şiirinin ortalaması bir anlayışı modern örneklerle kavuşturmaya çalışan bir tutum sürdürdüm. Bu dönemimin şiirleri, o dönemin birçok sanat ve edebiyat dergilerinde yer aldı. Ve ben maalesef sonradan tamamen değiştirmiş olduğum bu anlayışın örneklerini ortaya koyarak edebiyat dünyasında göründüm. Bu görünüş benim hakkımda belki bazı çevrelerce bir kanaat oluşturmuştu; ben o kanaati, 1970'lere doğru tamamen değiştiren yeni şiir ortaya koymakla gidermeye çalıştım ve gidermeye katkısı olsun diye de yeni anlayışımın kuramını ifade eden yazılar yazdım.

M. Madak: Şiiri bir akıl-mantık işi olarak görenler olduğu gibi; şiir bir coşku-duygu işidir diyenler de var. Siz bu konuda nasıl düşünüyorsunuz?

A. İnan: Doğru. Bunun ikisinin de örnekleri var: Coşkuya, duyguya dayanan örnekler olduğu gibi aklın oluşturduğu örnekler de var. İkinciler umumiyetle kuru oluyorlar, lirizmden yoksun oluyorlar. Bence sanatçının esas kalkış noktası duygudur, duyarlıktır. Aklı, o duyarlılığı biçimlendirmede görevlendirmek gerekir... Benim anlayışım budur, şiirimde bunu gerçekleştirmeye çalışıyorum. Şiirim duygudan yola çıkıyor ama kültürüm, aklımla törpülüyorum ve şiirsel hale gelmesinde aklıma ve düşünceme hak tanıyorum.

M. Madak: Çok özel bir soru yöneltmek istiyorum Sayın İnan, isterseniz cevaplandırmayabilirsiniz: Beğendiğiniz şairler var mı, varsa kimler?

A. İnan: Kendi beğenime uygun düştüğü için bazı şiirlere, sanatçılara prim verenlerden değilim. Kendi alanı içerisinde kendi şiir iddiası içerisinde başarılı sanat oluşturan bütün sanatçılara karşı bir takdir duygusu içerisindeyim. Dolayısıyla çeşitli anlayışların başarılı örneklerini sevmişimdir. Bunu özel bir isme bağlamayı lüzumlu görmüyorum. Ama birkaç isim söylenecek olursa; “İkinci Yeni” hareketinden Karakoç’u, Cemal’i onun dışındaki “Mavi Hareketi”nden Attila İlhan’ı, daha yakın kuşaktan Cahit Zarifoğlu’nu, İsmet Özel’i başarılı sanatçılar arasında görmekteyim.

M. Madak: Teşekkür ederim. Bildiğiniz gibi Divan şiiri için ve günümüz şiiri için geçerli olan bir tartışma var: Şiirde cinsellik. Bu konudaki düşünceleriniz...

A. İnan: Bu, bir bardak suda koparılan fırtınadır. Sanat yeteneklerini çok sınırlı bulduğum bazı sanatçılarda özenle öne çıkarılmak ve dolayısıyla kendi isimlerini yaygınlaştırma çabasıyla iç içe görüyorum bu kaygıyı. Divan edebiyatında “cinsel sapıklığı” gören adamların ve adeta cinsel sapıklığı, edebiyatın da içeriğinde bulundurması lazım gelen bir konu olarak görmek isteyenlerin zihninde çarpıklık olduğu kanaatini taşıyanlarla beraberim ben. Bizim şiirimizde öne çıkmış olan böyle bir sapıklık olmadığı, edebiyatla uzaktan ilgilenenlerin bile bildiği bir gerçektir. Edebiyatımızda sapık insanlar hiç görülmedi mi? Elbette olmuştur. Ama ne var ki Türk edebiyatı böyle cinsel sapıklığı belirgin, kalın bir damar olarak devam ettiren bir anlayışı dışlamıştır.

* * *

M. Madak: Sayın İnan, dergilerde Divan şiirinden özellikle Şeyh Galip’in şiirlerinden tahviller yapıyorsunuzuz; neden böyle bir işe giriştiniz?

A. İnan: Kendi şiirimi kurma döneminde kuramını yapmış olduğum anlayışın bir uzantısı olarak görünüz onları. Şimdi evvela Divan şiiri nasıl anlaşılmalıdır? Bu konuda ben edebiyat çevresinin hatta edebiyat hocalarının maalesef tam bir eksiklik içerisinde olduğunu görmekteyim. Sanatçıların da Divan edebiyatına yaklaşmakta ve kavramakta gerekli ön bilgiye ve kültüre sahip olmadıkları realitesiyle karşı karşıyayım. Onun için Divan şiirinin bazı örneklerini yorumlamaya yöneldim. Dikkat ederseniz benim yorumlamaya yönelmiş olduğum şiirler ünlü şairlerimizin aşağı yukarı en ünlü örnekleridir. Bunun sebebi şu: Meselâ Fuzuli denildiği zaman akla ne geliyor “Beni candan usandırdı cefadan yar usanmaz mı?” Şeyh Galip denildiği zaman akla ne geliyor “Yine zevrak-ı derunum kırılıp kenara düştü.” Yorumlamak için özellikle bu şiirleri ele alıyorum. Edebiyatla ilgilenip de bu şiirleri duymamış olan yoktur. Bu şiirleri bildiklerini zannediyorlar... Benim çalışmalarımı hele biz nasıl anlıyormuşuz o şiirleri, doğru dürüst kavriyor muymuşuz gibi bir merakla okusunlar. O yazıyı okuyunca görecekler ki kendilerine öğretilen, eski edebiyatımızın birer dedikodusu mahiyetindedir, özünden derinliğinden haber verilmemiştir kendilerine. Bu belli örneklerden kalkışımın nedeni budur.

M. Madak: Divan şiirinin, bugüne seslendiğini yarına da seslenebileceğini çıkarabilir miyiz buraya kadarki açıklamanızdan?

A. İnan: Bu sorunuza aktüel Türk edebiyatı cevap vermiştir. Divan edebiyatını yararlanmak için kendisine hedef seçmiş olan sanatçıların ortaya koyduğu anlayışla da bu billurlaşmıştır ki, Divan edebiyatı günümüze de hatta gelecek yüzyıllara da söyleyecek birçok derin sanatsal mesajları ihtiva etmektedir.

M. Madak: Bildiğiniz gibi “Sanat için sanat”, “toplum için sanat” tartışmaları Batı’da da bizde de uzun süre devam etti. Hızını ve şiddetini yitirmekle birlikte günümüzde de sürüyor. Bu konudaki görüşünüz nedir? Ayrıca, bu tartışmalar yönünden Divan şiirini değerlendirir misiniz?

A. İnan: Efendim bunlar eski konular. Bizde Tanzimat’tan bu yana hep tartışıldı: “Halk için sanat” “sanat için sanat” gibi. Bizde de Batı’da da son yüzyılın sorunlarıdır bunlar. Kimileri: “Sanat bir sosyal gerçeği yansıtmalıdır, topluma yararlı olmalıdır, halkı uyardırmada geliştirmede yönlendirmede rol üstlenmelidir” diye düşünmüşlerdir, kimileri de: “Sanatın sanat kuralları içerisinde söylenmesi gereğini, çağla bağlantılarının daha belirgin olmasını” savunmuşlardır. Bunun her ikisinin de başarılı örnekleri ortaya kondu. Kimilerinin zevki sosyal konulara ağırlık veren sanatı istiyor, kimileri daha çok sanat yanı ağır basan örnekleri istiyor. Bu günümüzde de hala konuşuluyor. Aslında toplumla ilgisi çok sınırlı gibi olan sanat anlayışlarında bile yakından bakacak olursak çağı, toplumu yansıtan bir espri görmüyor değiliz. Meselâ, herkesin Divan edebiyatı konusunda herkesin demeyeyim de bazı kişilerin şöyle bir yargısı var: Toplumdan kopuk bir sanattır, soyut bir sanattır, çağı yansıtmıyor, statiktir diye anlayanlar yorumlayanlar oluyor. Oysa ben bu kanaatte değilim. Şöyle ki değilim: Altı yüz yıllık bir şiir serüvenidir eski edebiyatımız, Divan edebiyatımız. Onda görüyoruz ki 14. yüzyılın sanatıyla 18. yüzyılın sanatı dinamik bakımından çok büyük farklılık gösteriyor. Kalkıp siz Baki’yi 14. yüzyıl içinde mümkün değil düşünebilirsiniz. Nedimi 13. yüzyıla taşıyamazsınız. Yani toplumla ilgileri çok sınırlı gibi görünse bile, ister istemez sanatçılarda kendi toplumlarına tanık olma, kendi çağlarını yansıtmaya özelliklerini belli bir oranda bile olsa biz görmekteyiz. Tamamen toplumcu olan

sanatı bekleyen bir açmaz vardır: Aktüaliteye yenik düşmek. Değişen çağ değişen şartlar o tür sanatın bir yanını kemiriyor, bir yanını çürütüyor. Hani Heraklit diyor, “Bir suda iki defa çimemezsiniz” zaman akıp gitmekte. Şimdi siz bugünün realitesinin fotokopisi mahiyetinde bir sanat oluştursanız bunun ancak olsa olsa edebiyat tarihi açısından bir değeri, ağırlığı olabilir. Ama geleceğe yansıyan yanı çok az olur, çok sınırlı olur. Niye? Değişen yüzyılda değişen bir sosyal yapı karşımıza çıkacaktır; o sosyal yapıya, geçmişin çağına, realiteye fazla bağlı olan sanatı pek bir şey söyleyemez duruma gelecektir. Özetleyeyim: Büyük sanatçılar bir yanıyla gerçekte toplumcu olmuşlardır öte yanıyla sanatı ihmal etmemişlerdir. Bu bakımdan “Sanat sanat içindir”, “sanat toplum içindir” gibi bir tartışmayı ben bir yerde artık edebiyatın dışına konması lazım gelen ve edebiyatın ancak dedikodusuyla uğraşan insanlara yakışan bir sorun olarak görüyorum. Çünkü bu konuya edebiyatımız ve Dünya edebiyatı cevap vermiştir. Yaşayan sanatçılar, büyük sanatçılar söylediğim gibi bir yanıyla toplumdan devşirmişlerdir konularını öte yandan onu, çağları aşabilecek bir diyalektikle evrensel bir boyut içerisinde oluşturmuşlardır, sanat haline dönüştürmüşlerdir. O bakımdan bu tür tartışmalar bana kalırsa edebiyatın içinden çıkarılmalıdır.

M. Madak: Şimdi de sözü Cumhuriyet dönemi şiirine getirmek istiyorum. Bugünkü şiirin oluşması ve gelişmesi konusunda sizin değişik bir yaklaşımınız var. Görüşünüzle ilgili bilgi verir misiniz?

A. İnan: Efendim öncelikle şunu söyleyeyim ki, bu görüş tarafımdan ortaya atılmıştır. Çeşitli yazılarımda ve edebiyat üstüne yapmış olduğum konuşmalarda Cumhuriyet şiirine iki ana damar belirledim ben. Bu iki ana damardan birini Necip Fazıl ötekini Nazım Hikmet ifade ediyor diye bir kanaate varmışımdır. Günümüze

kadar gelen şiirin izlerini sürecektir olursak bu iki sanatçıya çıkıyor. Veyahut da günümüzün şiiri bu iki ana damar üzerinde gelişiyor. Bu iki kaynaktan süt emdi kanaatini taşımaktayım. Bunu biraz daha açacak olursam şöyle ifade edeyim: Nazım'ın şiiri; ses ustalığına dayanan, hitabeyi ihtiva eden kendine özgü hitabet dilini örgüleştirilen bir sanat geliştirdi. Yani hitabet yüklü bir sanat. Farklıca örneklerini Fikret'in şiirlerinde veya daha önce Namık Kemal'de görmüş olduğumuz bir çizgiyi kendi yenileyerek geliştirerek gününde temsil etti. İdeolojik özlü, ağırlıklı Nazım'ın şiirlerinin belkemiği, doğrudan doğruya bir tebliğidir. Bir bildiri taşıyor. Necip Fazıl'ın şiiri öz bakımından Nazım'inkinden değişik. O adeta bir tebliği değil bir telkini amaç edindi. Bir bildiriyi, bir dışardan hitabeyi değil de adeta iç seslenen, ruha, derine seslenen ve insanın iç kargaşasını şiirleştiren, insanın bunalımlarına kapı aralayan bir sanat geliştirdi. Bu bakımdan, şiirimizdeki bugünkü Marksist öz, Nazım'a istinat eder, onun dışındaki estetik anlayış ve giderek sanatı soyutun en uç noktalarına çeken anlayış, Necip Fazıl'da ilk temsilcisini bulmuştur diyebiliriz.

M. Madak: Sayın İnan belki kehanet olacak ama Türk şiirinin geleceği konusunda ne dersiniz?

A. İnan: Bir yanıyla kehanettir. Bir yanıyla da görünen köy kılavuz istemez derler. Öyle zannediyorum ki bazı moda görüntülü hareketlere sanatını fazla abandırmış olan kimseler, sanatçılar, geleceğe sarkma talihini bir ölçüde kaybediyorlar. Yani sanatında dengeyi kurabilmiş olan, geçmiş sanatla günün sanatı arasında oranlamayı başarıyla yapmış olan ve sanatın hangi yanının evrensel özellikler ihtiva ettiğini dolayısıyla geleceğe de hitap edebilir unsurlar taşıdığı inceliğini kavrayarak sanat üretenler geleceğe kalırlar. İzleyebildiğim kadarıyla bugün Batı'da görülen o kargaşa döneminin,

bunalım döneminin yansıtıcısı olan sanat daha sakin bir çizgiye doğru kayıyor ve adeta o boz bulanık akan sular daha sakin ve daha net bir görüntü kazanıyor... Geleceğin şiirini modern imajlara dayalı ama dünya şiir geleneğiyle kan bağıını ruh bağıını beyin bağıını ko-parmamış olan yenilikçi atılımların ürünleri oluşturacaktır. Bu tür şiirler geleceğe kalır ve geleceğin sanatını oluşturmada kaynaklık eder gibi düşünürüm.

M. Madak: İsterseniz şiirden ayrılalım Sayın İnan. Diğer türlere oranla Türk şiirinin büyük aşamalar gösterdiği bir gerçek... Öykü, roman ve tiyatro gibi türlerin gelişimi şiirle bir paralellik gösteriyor mu?

A. İnan: Ben bir paralellik göremiyorum. Değil ben, bütün edebiyat uzmanları bu paralelliği göremiyorlar. Türk şiirinin kaydedegeldiği büyük aşamalara uygun bir roman, hikâye, hele hele tiyatro eserlerine maalesef edebiyat dünyamız tanık olamadı. Şiirdeki köklü yapımız ve güçlü birikimimiz daima başarılı ve üstün örnekler ortaya koydu ama biz bunu nesre dayalı olan edebiyat türlerinde gereği gibi yankılatamadık.

M. Madak: O zaman ben güncel bir tartışmaya getireyim sözü: Türkiye’de roman var mı yok mu?

A. İnan: Türkiye’de roman vardır. Hikâye de vardır, tiyatro da vardır. Ama zannediyorum ki büyük Türk romanı yazılamadı. Büyük Türk hikâyesinin birkaç örneği var ama genelde yine yazılamadı. Tiyatro ise hiç yazılamadı. Mevcudun başarılı örnekleri vardır. Ne yazık ki şiirde kaydetmiş olduğumuz zirveyi mahcup etmeyen bir nesir tırmanışını biz gösteremedik. Gerek günümüzden olsun gerekse yakın geçmişten başarılı örnekler mevcuttur. Meselâ ben Tanpınar’ın roman anlayışının yerli bir roman oluşturmada mutlaka göz ardı edilmemesi lazım gelen bir kaynak belirttiğini ifade

etmek isterim. Peyami'nin ruh çözümlmelerine yönelen romanları bile bazı yerli nitelikler taşır. Daha yakın dönemden Kemal Tahir'in romanları içerik itibarıyla tamamen yerli bir anlayışın romanlaştığı örneklerdir. Ama roman sanatı bakımından münakaşa edilir tarafları vardır. Bu arada bazı şairlerin roman da yazmış olalım der gibi yazmış oldukları romanların çok kötü olduğunu söylemeye bilmem lüzum var mı? Bilhassa bizde köy romanı oluşturmada ortaya konan eserlerin büyük ölçüde ilkel ve zavallı örnekler olduğunu da üzümlere ifade etmek durumundayım.

M. Madak: Gerçek ve büyük Türk romanı neden oluşturulamadı? Bunun nedenini de şiirde olduğu gibi "ideoloji" unsuruna mı bağlıyorsunuz, yoksa daha değişik nedenleri var mı?

A. İnan: İki sebebi var: Birincisi büyük romancı çıkmadı. Bütün bu engelleri yırtarak aşan büyük sanat nefesine sahip romancı çıkmadı. İkincisi ise bu tarzın bizde yeni oluşudur. Ana hatlarıyla bu iki sebep söz konusu olabilir...

M. Madak: Bu türün yeni olduğundan söz ettiniz. İlk roman ürünlerimizin Batı'yı taklit ya da aynen kopya biçiminde olmasının da bir etkisi olabilir mi?

A. İnan: Önceleri kopya edilmesi elbette kaçınılmazdı. Çünkü bizde olmayan örnekti. Bunu Batı'dan almıştık. Batılı aletlerle yerli şarkılar üretmeye çalışacaktık. Gerek Namık Kemal gerek Ahmet Mithat Efendi bir ölçüde bunu yapmaya çalıştılar. Bu aleti iyi kullanmakta elbette Halit Ziya aşama gösterdi. Onun ardından gelen Yakup Kadri, gerek bu aleti kullanmakta gerek ona bazı yerli unsurlar katmakta gerçekten başarılı bir çalışmacı olarak ortaya çıktı. Ne yazık ki büyük sanat dehasıyla ortaya çıkan bir romancı Türk edebiyatında görülemedi...

M. Madak: Türkiye’de roman yok diyoruz ama Türk romanları yurt içinde ve yurt dışında ödüller alıyor.

A. İnan: Ödül aslında bir yanıla ölçüdür. Ama ödül hiçbir zaman için şaşmaz ölçü değildir. Romanımızın başarılı örnekleri ödüllendiriliyor olabilir bir. Daha önemlisi ideolojik kaygılarla ödüller dağıtılıyor iki. Ödüllendirmelerde ideolojik kaygıların öne çıktığı en ciddi ödül kurumlarında bile gözlemleniyor. Mesela Nobel Ödülü... Çağımız bir yerde ideoloji çağıdır, insanlar ne kadar münevver olsalar da kendi ideolojilerine anlayışlarına daima öncelik tanımak gibi bir anlayış içerisinde yer alıyorlar. Dolayısıyla bizden olsun da nasıl olursa olsun veya bizden olanların en başarılı örneğini ödüllendirelim gibi bir anlayış bu ödüllendirmelerde yer alıyor. Bu ödüllendirmelerin örneğini Türkiye’de de görebiliriz: Son zamanlarda çok tartışılır oldu ödül enflasyonu. Dikkat ediniz son on-onbeş yılda ödül alan sanatçıların büyük bir çoğunluğu fiilen unutulmuştur. Edebiyatta ısrar etmemişlerdir, devam etmemişlerdir ama adamın şiiri Dil Kurumu’ndan şuradan buradan ödüller almıştır, kaç sene önce birincilik, ikincilik, üçüncülük. Adamlar şiirde bugün namevcut, romanda yok, devam etmemiş. Demek ki bizde de dünyada da bu ödüllendirmeler bizi pek kandırmasın. Nitekim birçok Nobel almış sanatçılar vardır kendilerine hiç de birinci sınıf sanatçı gözüyle bakılmamıştır. Bazen da hakkı olduğu halde dünya edebiyat çevrelerince önemli addedilmiş olmalarına rağmen ödül alamayan ve ödülleri çok geciktirilen sanatçılar da oldu. Meselâ Kafka’yı edebiyat dünyası buna belli başlı bir örnek sayar.

M. Madak: Bizde Tanzimat’tan önce roman türünün olmayışının nedenleri nelerdir Sayın İnan?

A. İnan: “Bizde eskiden neden roman olmadı?” sorusu üzerine de tartışmalar oldu. Bu tartışmalardan birisi ilginçtir. Cemil Meriç’e aittir. Cemil Meriç diyor ki: “Roman aslında kişilerin hayatlarının mahremiyetlerinin sergilenmesi işidir, dolayısıyla kişilerin özel hayatlarının muncıklanması işidir, bu ise bizim uygarlığımızın geleneksel yaşantımızın esprisinin dışında kalan bir vakıadır, bizde romanın oluşmaması biraz da bu uygarlık farkıyla ilgilidir.” Bu görüş bence üzerinde durulması gereken bir tespittir. Tartışılması gerekir.

M. Madak: Ülkemizde genç sanatçılara gereken değer veriliyor mu, onlara destek olma çabaları var mı?

A. İnan: Var. Güdümlemek yarışı var. Eli kalem tutan bir vatandaş buldukları zaman onlara ideolojiyi talim ettirmek için yalpa kürek seferber olan çevreler var. Bunun dışında o kişide edebiyat yeteneğini geliştirmeye öncelik veren öncüler de yok değil. Ama maa-lesef çok azınlıktadır.

M. Madak: Sözü nü ettiğiniz durum bilinçli olarak mı yapılıyor yoksa bir yanlış anlama mı var?

A. İnan: Edebiyat halis mensuplarınca hiçbir dönemde yanlış anlaşılmadı. Politikaya yenik düşenler, sanatı bildiriye dönüştürenler ve sanat yalnızca bunu ihtiva etsin diye düşünenler hariç...

M. Madak: Sayın İnan, son olarak söylemek istediğiniz ya da eklemek istediğiniz şeyler var mı?

A. İnan: Efendim, söylemek isteyeceğim şey kendimin değil aynı zamanda kültür hayatımızın ve edebiyat hayatımızın derdidir. Bugünkü aydınlarımız maa-lesef edebiyatla gereği gibi ilgilenemiyorlar. Dün hiçbir aydın düşünemezsiniz ki sanatla bağlantısı olmasın... Ezberinde şiirler olmayan, divanlar karıştırmamış olan

bir aydına “aydın” gözüyle bakılmayan bir geçmiş... Yaşadıklarıyla yakın bir bağlantı içindeydi çünkü aydınımız... Ama çağ değişti, meslekler ayrıldı hayat hızlı bir seyir takip eder oldu, dolayısıyla insan ancak kendi konularına yetişiyor diye karşına çıkabilirsiniz...

Bu bütün yüzyılımızın ortak durumudur. Ben Türkiye’deki aydının sanatı izlemekte batılı aydından geride kaldığını üzülerken görmekteyim. Bugünkü sanat edebiyat dergilerine bakınız; şiir, hikâye, roman kitaplarının sayısı kadar bile değil veya edebiyat öğrencilerinin sayısı kadar bile değil. Öteki aydınlara da hitap etmesi, onların da bu ürünleri izlemesi zorunluluğu bir tarafa yani bizzat edebiyatla ilişki halinde bulunması lazım gelen çevrelerce bile edebiyat ürünleri gereği gibi izlenmiyor. Bunu büyük bir eksiklik olarak görürüm. Ama bunu edebiyatın bir eksikliği olarak görenlerden değilim. Bu durum aydınlarımızın bir genel hastalığıdır. Bu genel hastalığın temelinde de kuşkusuz Türkiye’de uygulanan eğitim politikaları yatar. Milli eğitimimizin içinde bulunduğu çarpıklık yatar. Ve kültür meselelerinin devletçe layıkıyla kavranmadığı gerçeği yatar ve politikanın edebiyatı çok kötü biçimde kasten ezdiği gerçeği yatar. Bu gidiş devam ettiği sürece Türkiye’nin büyük hamleler yapmasının imkânsız olduğunu bir kehanet olarak değil bir gerçek olarak ifade etmeye mecburum. Bir ülkenin aydınını gerçek aydın kılan o ülkenin uygarlığının ve duyarlılığının tam bir yansıtıcısı olan sanattır. Sanatıyla bağlantısını koparmış olan bir aydının o ülkenin aydını olamayacağını o ülkenin kalbine kulağını veren o ülkenin hastalığını ya da sağlıklı yanını tanıyan bir aydın olmadığı kuşkusuzdur. Dolayısıyla Türkiye’nin sosyal realitesine aykırı bir aydın üretiminin bir mekanizması halinde gelmiştir. Türkiye’de Milli Eğitim yetkililerinin de bu işe bilerek veya bilmeyerek yardımcı olmaları Türkiye’nin

meselerinin kördüğüm haline gelmesine neden oluyor. Türkiye bugün bir açmaz içerisindeyse bunun bir tek sebebi vardır: Kültür zaafıdır, uygarlık enflasyonudur ve aydınımızın ülkesi insanına, uygarlığına aykırı biçimde yetişmiş olmasıdır.

M. Madak: Türk kültürünü ve bugünkü kültür yaşamımızı yabancı kültürler etkiliyor mu demek istiyorsunuz?

A. İnan: Ortada Türk kültürünün varlığı bile görülemez hale geliyor, bu denli güçlü kurumların ihmalinin sonucu... Biz ne kadar başarılı sanat üretirsek üretelim devletten güçlü değiliz. Milli Eğitim'den güçlü değiliz. Biz adeta ağızdan dolma tüfekte bir atış yapıyoruz, öbür tarafta daha güçlü olanlar adeta bize mitralyözle mukabelede bulunmaktadır ve böylece sanat ortamını zavallı bildircinler gibi avlamaktadırlar.

M. Madak: Bu durum karşısında sizce ne yapılmalıdır?

A. İnan: Ülkemizin sorununun bir kültür sorunu olduğunu, uygarlık sorunu olduğunu yürekten tanımış, kavramış olan aydınların kavgalarına yoğunluk vermeleriyle, belki bu mesele bir ölçüde giderilir, önümüzdeki betonların kırılması mümkün olabilir. Bu işi kavramış olan gerçek aydınlar bunu ele almalı ve sürekli olarak bunu yazmalı bunu konuşmalı bunu anlatmalıdırlar. Ola ki sağır sultanlar da bunu duysa.

M. Madak: Görüşme için teşekkür ederim Sayın İnan.

*Yeniğün, 2 Nisan 1982, 29 Haziran 1982
(İki bölüm halinde)*

İSLÂM EDEBİYATI

İslâm: İslâm edebiyatı deyince ne anlıyoruz?

A. İnan: Müslüman sanatçıların oluşturduğu edebiyat eserlerinin tümüne birden İslâm edebiyatı diyoruz.

İslâm: Yani konularını, ilhamlarını İslâm'dan alan sanatçıların oluşturduğu edebiyat, İslâm edebiyatı oluyor öyle mi?

A. İnan: Bir Hıristiyan şair, İslâm mukaddeslerini konu edinerek şiirler yazsa, nasıl ki biz, onun yazdıklarını İslâm edebiyatına dâhil edemiyorsak; bir Müslüman sanatçının da konusuna bakarak değerlendirilmeyeceği açıktır. Biri neyi yazarsa yazsın, Hıristiyan; diğeri neyi yazarsa yazsın Müslüman sanatçıdır. Yani aslolan konu değil, konunun idrak biçimidir. Divan şairlerine bir bakalım.

İslâm: Evet, ben de onu soracaktım. Mesela Divan şairlerimiz Müslüman'dırlar ama yazdıklarına bakıyoruz aşk, şarap ve kadınla dolu. Şimdi onların bu yazdıklarını İslâm edebiyatına mı dâhil edeceğiz?

A. İnan: Eski edebiyatımızı dini ve lâ-dini diye ikiye ayıran anlayışı doğru bulanlardan değiliz. Bu ayırım, bize Batı'dan aktarıldı. Bu anlayışa uyarsak, yalnız Nedim gibileri değil, Kadıasker Bakı'yi, Şeyhülislâm Yahya'yı da 'dindışı' saymak gibi hatalara düşmüş oluruz. Oysa Nedim'den Karacaoğlan'a kadar Divan ve Halk sanatçılarımızın hepsi İslâm edebiyatının mensubudurlar. Eski sanatçılarımızın aşk, şarap, kadın konusundaki yaklaşımlarını da çok defa yanlış ve tek

yanlı olarak yorumluyorlar. Malumdur ki söyleyişlerin çoğu, İslâm'a uygun açıklamaları olan bir muhtevanın terennümleridir.

İslâm: Hiç aykırı olanları yok mu yani?

A. İnan: Vardır. Bazısında İslâm'ca ayıp ve kabih görülen unsurlar, söyleyişler bulabilirsiniz. Ama bu dahi onların İslâm dışına itilmeleri için yeter sebep değildir.

İslâm: Onların bu durumlarını mesela herhangi bir Müslüman'da görülebilen hatalara, günahlara benzetebilir miyiz?

A. İnan: Benzetebilirsiniz. Nasıl ki onlar, bu suçları dolayısıyla gayrimüslim muamelesi görmüyorlarsa...

İslâm: Bu durumu eski toplumumuzun daha başka kurumlarında da bulmaktayız.

A. İnan: Öyledir. Mesela Osmanlı yönetimi, İslâmî bir yönetimdi. Birçok eksik ve yanlışlarına bakarak bu yönetimi dindışı sayıyor muyuz? Eski edebiyatımız da öyle. İslâm'a muvafık düşmeyen bazı tezahürler olmakla birlikte, bu edebiyatımız genelde İslâm edebiyatıdır. Tanzimat sonrası edebiyatımız için Batı tesirinde Türk edebiyatı denildiği malumdur. Eski edebiyatımızsa, en azından İslâm etkisinde gelişmiş bir edebiyattır. Üzerinde bu etkiyi görmediğimiz, bir tek eski sanatçımız yoktur.

İslâm: Çoğunda, İslâmî tebliğ var diyorsunuz.

A. İnan: İnsana, eşyaya, tabiata, olaylara Müslüman bir kafa ve yürekle yönelmişlerdir. Onun için hemen hemen her yazdıkları İslâm edebiyatı mahsulüdür. Gelin başta sorduğunuz soruya daha tamam bir cevap düşünelim: Yazdıklarında İslâm'ın emir ve nehiyelerine

bağlı kalan Müslüman sanatçıların her yazdıkları İslâm edebiyatının malıdır, diyelim.

İslâm: Bu emir ve yasaklar, özgür sanat üretimine bir kısıtlama, bir sınırlama getirmiş olmuyor mu?

A. İnan: Bunlar gayri insanı sınırlamalar değildir. Ahlaksızlığa yol vermeyen ideal hudutlardır. Sanatın asıl amacını belirleyen soylu düsturlardır.

İslâm: Yani sanattan sosyal yarar bekleyen, bir bakıma toplumcu, sanatı toplum yararına kullandıran sınırlar. Buna tebliğ diyebilir miyiz?

A. İnan: Tebliğ ifadesine değişik bir tarif getirenlere rastlıyoruz günümüzde. Adeta militan bir tavır bekleyenler var sanattan. Bunlar edebiyatla diğer meslekleri karıştırıyorlar gibi. Sanatçıdan bir politikacının, bir vaizin, ya da hukukçunun üslup ve işlevini bekliyorlar. Edebiyatsa, kendi kuralları içinde konuşan bir sanattır. Bir propaganda vasıtası olarak aranmamalıdır. İslâm dışı bazı ideolojilerin sanattan istedikleri 'şartlandırıcılık' görevi, bizim için de ölçü olarak alınmamalıdır.

İslâm: Evet, onlar sanatı adeta bir reklam yazarlığı mahiyetinde görüyorlar.

A. İnan: Bizde ise reklamcılık yoktur. Emtianın vasfını beyan vardır ancak. Bu inceliği, bu özelliği eski sanatçılarımızda hakkıyla bulmaktayız. Mevlana'yı, Yunus'u, Fuzulî'yi, Galib'i, hatta Hafız'ı, Sadî'yi düşününüz. İslâmi propaganda diye bir çabaları oldu mu? Oysa o zamanlarda da küfür vardı, batıl vardı. Ne yaptı bu sanatçılar? İslâm duyarlığının, tefekkürünün yansıtıcısı oldular ve bu yansıtmayı asla bir propaganda çerçevesinde sunmadılar. Yani edebiyatın tebliğciliği, kendine özgüdür. Mimarının, müziğin tebliğciliği nasıl kendine özgü ise, Batı kökenli ideolojiler, sanattan zor-

la, sanat dışı şeyler istiyor. Onların bu isteği, bizi de etkilememeli, yönlendirmemeli. Aslında onların istedikleri sanat değil, politikadır ve bu politik taleptir, sanatın kalıcılığına, ölümsüzlüğüne, evrenselliğine vurulan bir zincirdir. Mevlana'yı yediyüzyıldır diri tutan bütün büyük sanatçıları diri tutan ve her dönemin insanı için yararlı kılan, sanat dışındakilere itibar etmemeleri olmuştur.

İslâm: Yani Müslüman sanatçı direkt tebliği üstlenmemeli mi?

A. İnan: Demek istediğim bizim sanattan beklediğimiz tebliğ, bize özgüdür. Tatalım Mevlit'in, Su Kasidesi'nin Yunus'un şiirlerinin içinde, Batılı ideolojilerin aradığı militan özü bulamazsınız. Ama bunların hepsi, İslâmi eserdir. Biz kendi kurallarımız içinde oynamaya, kendi geleneğimiz içerisinde sanatı sürdürmeye bakmalıyız, diyorum. Öteki anlayışların koymuş olduğu kaidelerle bir reaksiyon olsun diye, sanat telakimize bazı aşlamalar suni yönlendirmeler yapmamalıyız. Onlarda var, niye bizde olmasın cinsinden yanlışlığa düşmemeliyiz. Nasıl ki İslâm dışı uygulamaların sonucu olarak ortaya çıkan sorunlara İslâm'dan cevap beklemek anlamsızsa; onların oluşturmuş olduğu sanat anlayışlarına bakarak, bizim de öyle sanat anlayışlarında karar kılmamız, uygun değildir. Biz nasıl ki "nev'i şahsına münhasır" bir dünya görüşü isek, sanat anlayışımız da öyledir. Bunu özellikle vurgulamak isterim.

İslâm, Nisan 1984

KUR'AN BAHARI ORUÇ BİLİNÇLERİ TAZELEMELİK İÇİN

İslâm: Ramazan-ı Şerif'in gelişi sizde ne tür değışikliklere vesile oldu? Şahsınızda tecrübe ettiğiniz bu değışikliğin toplumun diğfer fertleri üzerinde de yansıma bulması için neler yapılmalı?

A. İnan: Yahya Kemal, "Atik-Valde'den İnen Sokakta" adlı şiirinde yaşadığı bir Ramazan gününü şöyle anlatır:

İftardan önce gittim Atik-Valde semtine,

...

*Top gürleyip oruç bozulan lâhzadan beri,
Bir nurlu neş'e kapladı kerpiçten evleri.*

...

*Tenha sokakta kaldım oruçsuz ve neş'esiz.
Yurdun bu iftarından uzak kalmanın gamı
Hadsiz yaşattı ruhuna bir gurbet akşamı.
Bir tek düşünce oldu teselli bu derdime:
Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime:
"Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür;
Mademki böyle duygularım kaldı, çok şükür."*

Yukarıdaki mısralar oruç tutamamış son dönem bir Osmanlı aydınının hüznünlü ruh halini anlatır.

Bir de Ramazan gelir gelmez azgınlıkları keskinleşen şimdiki aydınlara bakıp, aralarındaki farkı görelim.

Ben bir profesör tanurdım ki Ramazan'ın birinci gününden başlar, otuz gün boyunca, yani her Ramazan günü, ağzından bir an ayırmadığı sigarasıyla ikinci vaktinden, ta akşama kadar Kızılay Caddesi'nde dolaşır dururdu. Amacı Ramazan'ı protesto imiş bu Cumhuriyet aydınının! Adamın bu kastını öğrendim, o saatlerde Kızılay'a çıkıp kendisine birkaç kez sataştığımı hatırlıyorum.

Düşünüyorum: 1960'larda tanıdığım bu profesör şimdi sağ olsaydı, acaba aynı direnişini sürdürür müydü? Pek sanmıyorum. Çünkü şimdi basınıyla, radyo ve televizyonuyla öyle çok yanlı bir Ramazan düşmanlığı sergileniyor ki, ferdi direnişlere pek gerek kalmamıştır.

İşin garibi, sergilenen bu çok yanlı Ramazan düşmanlığı, bugün maalesef, oruç tutmakta olan birçok insanımızın bile içini ihtilale vermiştir. "Eski Ramazanlar" diye yutturulan envai çeşit kepazelikleri, vaktiyle ancak ayak takımından birkaç yüz kişinin tiryakisi olduğu "Direklerarası"ndaki adilikleri, beğenerek, imrenerek "Eski Ramazanlar"dan sayanlar var. Yüz milyonlarca Müslüman, ecdadımızın Ramazan'larını nasıl yaşadıklarını anmadan ve düşünmeden, ancak İstanbul'un, o da bir semtinin bir bölgesinde tezgâhlanan yüzkaralıklarını, Ramazan bilinci ve kültürü olarak benimsemiş bulunan insanlarımız, maskeli ve maskesiz biçimde sürdürülen Ramazan düşmanlığının kurbanıdır.

Oruçlarını tuttıkları halde, onun hikmetli boyutlarından habersiz kılınan kurbanları uyarmak, aydınlatmak lazım. Gelen her Ramazan bende, ayartılmış bu insanları uyandırmanın çabasını kamçılar.

Çünkü her şeye rağmen, Ramazan'ı dejenere etmeye soyunmuş bu organize fitne odaklarının yaygın yayınlarına rağmen, şu veya bu şekilde de olsa, insanımızın ezici çoğunluğu oruçlarını tutmaktadırlar. Bu oruç tutuşlar, bir yanıyla, o fitne odaklarının hezimetidir. Yani saltanatını sürdürmektedir Ramazan. Ne TRT'nin hazırladığı programlar, ne gazetelerin düzenlediği sayfalar manevi tahtından indirmemiştir Ramazanları. Ama bazılarımızın orucunda oyuklar açmıştır.

Her Ramazan bir bilinç tazelenişine vesile olarak, bu oyukları da sıvamaya görevlendiriyor bizleri. Bunun için bütün tebliğ araçlarını kullanmalıyız. Bu oyukların kapanması, milletçe bütünleşmemiz manasındadır.

Ramazan'da kazandığımız bilinç tazelenişini, yılmamızın bütününe yaymalıyız. Ramazan'da azgınlaşan Ramazan düşmanlığı aslında bir din düşmanlığı olduğu için, Müslüman her gününü adeta bir Ramazan'muş gibi bilerek mücadelesini sürdürmelidir.

İslâm, Mayıs 1987

AKİF İNAN:
“TEPETAKLAK MİMARİ ARTIK
DOĞRULACAK”

Öğüt: Türkiye’de bir aydın meselesi var mıdır?

A. İnan: Temel meselemizdir, aydın meselesi... Tanzimat’tan beri Türkiye bir aydın bunalımı yaşıyor. Tanzimat’la birlikte ülkemiz sosyal, siyasal ve kültürel açıdan Batılı biçimde kendisine bir yön belirleyince, aydın tipimiz de değişime uğradı. Aydın tipimizin belirgin özelliği taklitçilik, kendi halkını beğenmemek, geleneksel kurallara, hukuk düzenine, devlet anlayışına, aile yapısına karşı çıkmaktı. Günümüz Türkiye’sindeki aydınlar işte Tanzimat’la birlikte tohumu atılan aydın neslinin uzantıları, evlatlarıdır. Bize aykırı, Batı’ya hayran bu aydın tipi, 1840’lardan bu yana Türkiye’nin politikasında, siyasetinde, ekonomisinde, sanat ve edebiyatında etkili oldu. Etkili olmaktan öte ülkenin hâkimi oldu. Devlet kurumları bu yeni aydın tipinin hamisi oldu. Dolayısıyla bu çoğaltılan aydın tipine, nesline aykırı olarak milletin kendi zayıf ve ezik imkanları ile yetiştirdiği gerçek aydın tipi, siyasetin de, fikir ve sanat dünyasının da horlanan aydın tipi oldu. Yani gerçek aydın tipi tesadüflerin neticesinde yetişiyordu ve belki milletin tacı idi. Tanzimat aydınları, devlet adamları Batı’nın kaydetmiş olduğu başarı karşısında aşıstıkları ve gözleri kamaştığı için Batı dünyasını eksiksiz, ideal bir dünya olarak kabul ediyorlardı. Ve kurtuluşumuzu onların tecrübesini bize aktarmakla mümkün görüyorlardı ki, bu büyük bir tarihi yanılğı idi. Denebilir ki, Tanzimat’ın bu düştüğü çıkmaz, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde gelişerek devam etti.

Öğüt: Türkiye’de aydın kesimde uygulanan çifte standart hakkında neler söylersiniz?

A. İnan: Çifte standart her alanda var. En basitinden bu ülkenin Müslüman halkına, inançlarına uygun yaşama özgürlüğü, gayrimüslim halka verilen bu tip özgürlüklerden azdır. Onlar kiliselerinde, havralarında gerekli ayinlerini yapabilirler ve hiçbir takibata uğramazlar. Ama bakın gazetelere ‘ayın yaparken yakalandı’ diye gün geçmez ki Müslümanlar tedirgin edilmiş olsun. Bizim insanımız inancına uygun bir kılık kıyafete büründüğü takdirde, üniversitelere giremez. Hatta din eğitimi yapan okullarda bile okuma şansları yoktur. Oysa onlar papaz okullarında, erkekli kadınlı kendi dini kıyafetlerini giyebilirler. İbadet özgürlüğü olduğunu söylerler, sorarım size hangi memur bırakın vakit namazlarını; cuma namazlarını rahatlıkla kılabilir? Resmi dairelerin cuma namazı kılan insana izin verme yetkisi var mı? Yani bu memlekette çifte standart vardır ve Müslümanların aleyhinde olarak uygulanıyor. Bu memleketin şartlı ve Batıcı aydını kendi insanına ve itikadına öyle peşin bir retle yetiştirilmiştir ki bunun örneğini dünyanın hiçbir ülkesinde göremezsiniz. Bir yazıda ifade etmiştim; bu ülkenin sıradan aydını, sokakta bir Müslüman’la bir gayrimüslim kavga etse, kavganın sebebine bakmadan gayrimüslimi haklı bulur peşinen. Bu ülkenin Batıcı aydını, yolda başı örtük bir kadınla, başı açık bir kadının ağız kavgasına rastlasa, peşinen başı örtük olanın haksız olduğunu kabul eder. Bu çifte standart değil de nedir?

Öğüt: Sizce aydın kime denir?

A. İnan: Dünyanın her yerinde aydın demek, halkıyla uyum içerisinde olmak demektir. Halkının inançlarını, geleneklerini entelektüel biçimde özümlemiş, yaşayan insan demektir. Ve dünyanın her yerinde aydın, Türkiye’deki aydının zıddına, muhafazakârdır. Gele-

neksel ulusal kurumların sahibi bütün dünyada aydınlardır. Bizde ilerencilik, devrimcilik aydınlara alamet-i farikası oldu. Oysa bütün istatistikler Batı'da kiliseye devam edenlerin aydınlara olduğunu gösteriyor. Köklü kültürden mahrum olanlar arasında daha çok dine karşı lakaydlık mevcut, Avrupa memleketlerinde. Bizde ordu öteden beri devrimci oldu. Oysa Batı'da bunu göremezsiniz. Bakınız Batı ülkelerinin üniversitesine, kendi geleneksel uygarlıklarının, kültürlerinin, orası adeta birer karargâhı mahiyetindedir. Yayın organları keza öyledir. Bizde ise aydın bozuk. Ve mukadde-satına, dinine sahip çıkanlar ise zavallı halk yığınları ancak. Ama şu da var; bu tepetaklak olan mimari, artık doğrultularak, oturması gereken zemine oturacaktır. Türkiye bunun sancıları içerisinde. Ve Türkiye'de, Tanzimat'tan beri yakamızı Batı'ya kaptırmış olmamızın derin tepkilerini duyan ve kendimize uygun bir dünya görüşünün gerçekleşmesine çalışan bilinçli insanlar var. Yani davamız artık bir aydın kuşağa malik olmuştur.

Öğüt: "Milli Basın" ifadesi sizde ne gibi bir çağrışım uyandırıyor?

A. İnan: "Milli Basın", sizce zannediyorum mayalandırmayı hedeflediğiniz bir hizmeti ifade ediyor. Oysa "Milli Basın" demeye layık, Türkiye'de büyük bir potansiyel var mı yok mu, evvela bunun üzerinde durmak lazımdır. "Milli" kelimesi, Milli Mücadele'den başlayıp Cumhuriyet döneminde birçok kurumlara verilen ad oldu. Milli tiyatro, milli eğitim, milli savunma akla gelen kuruluşlar olarak zikredilebilir. Gazetelere de bu ismi verenler oldu. Hatta partilerinin başına bile milli kelimesini koyanlar oldu. Bizim Müslüman çevrede de bu kelimeyi aslına uygun elbiseler giyindirerek kullananlar olduğu için, milli kelimesini benimsemiş ve "Milli Basın" diye bir müessese oluşturmanın faaliyeti içinde bulunuyorsunuz. Basının gazete kesimine

göz atacak olursak, burada bizim büyük tirajlı gazetelerimizin olmadığı aşikârdır. Fakat denebilir ki; bugün Türkiye’de dergileri en çok satanlar Müslümanlardır. Birkaç tane gazetemiz de mevcut. Siz zannediyorum, bu potansiyeli kendi aralarında birleştirmek istiyorsunuz. Aslında bunu hayırlı bir girişim olarak takdirle karşılamak lazım. Yalnız şunu sormak istiyorum. Acaba bir resmi kuruluş mu düşünüyorsunuz? Yoksa bu gazete ve dergilerdeki arkadaşların birbirleriyle daha sıkı işbirliğinde olmalarını mı hedefliyorsunuz? Bunu siz açıklamaya mevkiindesiniz. Fakat en azından bu milli basın organlarının birbirleriyle fikir alış verişi içinde olmaları zaruridir.

Öteki İslam ülkelerinin, bizimle aynı düşünceyi paylaşan haber ve yayın organlarıyla ilişkimizi örgünleştirmeliyiz. Çok büyük para isteyen ve gerçekten güçlü kadrolar bekleyen hizmet alanıdır bu... Sizin teşebbüsünüz nihayet böyle bir basına olan ihtiyacın gereğini ortaya koymaktır. Umulur ki teşebbüsünüz hayırlara vesile olur.

Öğüt: Ülkemizde, genel basın içinde milli diye telakki edebileceğimiz basının yeri ve seviyesi ne durumdadır?

A. İnan: Arz etmeye çalıştım. Haber kaynağı itibariyle biz dışımızdakilere mahkûmuz. Bunun dışındaki fikir üretimine yönelik yayın çeşitliliği bakımından oldukça zengin bir görüntümüz var ve de çok satan dergilerimiz mevcut... Bizim kaydettiğimiz bu tiraj yüksekliği karşıtlarımızda da bir telaş konusu olmuştur. İnsanlarımızın müstehcen neşriyate memur yayına göstermiş olduğu büyük alakası yanında; belki onu da aşan bir dinamizmle İslami düşünceyi yansıtan yayınlara olan alakası da çoğalıyor. Yani denebilir ki burada müspetle menfi had safhada bir yarış halindedir. Madalyonun iki yüzü var. Karşıtlarımızın yaptığı neşriyatın aydın kesimde bir kamuoyu oluşturucu vasfı

yoktur. Oysa bizim neşriyatı izleyenler büyük bir aile görünümünü arz ediyor.

Öğüt: Hem sahip oldukları basın organları, hem de diğer meselelerinde Müslümanların istikbalini nasıl görüyorsunuz?

A. İnan: İleriyi aydınlık görüyorum. Çok parlak görüyorum. Bu inancımın gereği... Parlak görmeye eş olarak, hatta onu da aşan realist bir yaklaşım neticesinde parlak gördüğüm manasına alınmalıdır. Türkiye’de son kırk senede, Müslümanların nereden nereye geldiğini gören bir kişi olarak ümitvar olucu çok vesileler görmekteyim. Türkiye’de istikbali kurtarmaya müsait en kalın damar bizim temsil ettiğimiz damardır. Yani İslami bilinçtir. Bizim karşımızda olanlar bu yüzden telaşa düşmüşlerdir. Yakın zamanda gündeme aldıkları irtica konusu bunun örneklerinden birisidir. Bizim bu potansiyel gücümüzden asıl dıştaki düşmanlarımız paniğe kapılıyor ve Türkiye’deki bizim karşıtlarımız aslında onların birer uzantısı... Bugün şuurlu Müslümanlar asıl kavgayı Vatikan’la veriyorlar. Moskova’yla, Newyork’la, Tel-Aviv’le, Londra’yla veriyorlar. Emperyalizmin merkezleri olan bu üsler yeryüzündeki İslami uyanış karşısında adeta elbirliği halinde, bu uyanışı tekrar derin bir uykuya dönüştürmenin çabası içindeler. Bu çaba tarih boyunca çeşitli örnekleriyle görüldü. Haçlı Seferleri bunun değişik bir ifadesiydi. Günümüzde de arkasında çok büyük ekonomik güçler olan yayın organlarıyla İslam’ı köşeye sıkıştırmaya çalışıyorlar. Ortadoğu’daki huzursuzluklar, savaşlar bunun bir sonucudur. Ama bütün bunlara rağmen İslam dünyasında derin bir inanç mevcuttur ve bu inanç her gün örgüsünü tamamlayarak tarihi misyonunu oynamaya doğru yol alıyor. Ben istikbali her açıdan Müslümanların lehine görmekteyim.

Öğüt, Ekim 1987

GÜNÜMÜZ ŞİİRİNİN TEMEL KOYUCUSU NECİP FAZIL

Necip Fazıl Kısakürek'in yedinci ölüm yıldönümü dolayısıyla, kendisiyle sık sık birlikte olan yazar, şair M. Akif İnan'la konuştuk. *Panel* camiası olarak, Necip Fazıl'ı rahmet ve minnetle anıyoruz.

Panel: Necip Fazıl'ın edebi kişiliği, özellikle şairliği hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

A. İnan: Necip Fazıl denildiğinde, akla, haklı olarak şairliği geliyor. Üstad, fikir kavgası meydanına atılmadan önce de, ününü şiirle yapmıştı. Bence, Üstad'ın şairliği, Cumhuriyet dönemi şiirinin en ilginç aşamasını ifade eder. Üstad'ın şiirine, Cumhuriyet şiirinin babası gözüyle bakagelmışimdir. Etkileri günümüze kadar gelen bir şiir yaşamının izlerini sürecek olursak, bu izlerin Üstad'a kadar gittiğini görürüz. Gerçi, Üstad'ın şair olarak zuhur ettiği yıllarda, kendisiyle yaşdaş, göz ardı etmememiz gereken bazı sanatçılar da var. Onlara da, Üstad'la birlikte Cumhuriyet devri Türk şiirinin temellerine katkıları olan sanatçılar gözüyle bakılmalı. Bunlar, sırasıyla Ahmet Hamdi Tanpınar, Ahmet Muhip Dranas, Ahmet Kutsi Tecer ve Nazım Hikmet'tir. Diğerleri neyse de, Nazım, Türk şiirine, yabancı olduğu bugüne değişik öz ve sesler getirdi. Kuşkusuz, Türk şiirini belli ölçüde etkileyen biri oldu. Fakat Nazım'ın bugüne kadarki şiir kesitindeki etkinliği, şiir estetiği yönünden değil, daha çok 'ideolojik öz' bakımındandır. Şiirimizi, derinden ve köklü olarak etkileyen isimse, şüphesiz Necip Fazıl'dır. Onunla birlikte, şiirimize; ruh ve ötesi, korku, hafakan, şuuraltı, iç burkuntuları,

kaygılar, büyük ve kişisel sancılar girdi. Daha sonraki dönemlerde gördüğümüz şiir, Üstad'ın temellerini attığı şiirin geliştirilmesi çizgisinin izlenmesi sonucudur. Mesela 'İkinci Yeni', bence, en büyük dayanağını Necip Fazıl'da bulmuştur. İkinci Yeni'deki sürreal muhteva, şuuraltı sayıklamaları Necip Fazıl'a dayanır. Yani, Necip Fazıl, ruhçu bir şiirin babasıydı. Fakat getirdiği tahkiye, şiir disiplini ve kurcaladığı yeni imajlar âlemi, kendisini yalnız ruhçu sanatçıların değil, materyalist anlayışa bağlı sanatçıların da öncüsü yapmıştır.

Onlar, Üstad'ın getirdiği değer yargılarını belki tepetaklak ettiler, ama söyleyeceklerini çok değişik, yeni, çarpıcı ve öznel imajlarla donatma işinde ilk ustaları Üstad'dır. Bu bakımdan, günümüze kadar gelen şiirin ilk temel koyucusu Necip Fazıl'dır.

Panel: Biraz önce Nazım Hikmet'in şiirindeki 'İdeolojik öz'den söz ettiniz. Zaman zaman, "Necip Fazıl'ın şiirinden ideolojiyi çekersek, geriye şiir kalmaz" gibi fikirler ileri sürülür. Bu konuda ne düşünüyor musunuz?

A. İnan: Necip Fazıl, özellikle şairdir. Şiirindeki ideolojik muhtevayı çekecek olursak, yine ortada büyük bir şiir kalır. İdeolojik muhteva, belki şiirini tahkim eden, şiirine yeni ve değişik alanlar da getiren bir imkân oluşturmuştur.

Necip Fazıl'ın bütün şiirlerini, kavgasını verdiği ideolojinin şiiri olarak göremeyiz. Bu amaca uygun şiirleri yok değil, ama herkesin bildiği gibi, Üstad ideolojik bir kavgaya soyunmadan önce de şairdi. Gerçekten de, Türk şiirinin en ilginç, en dikkat çekici şiirlerini yazıyordu. Demem şu ki, Üstad'ın kalkışı ve konaklayışı, yalnızca ideoloji olmamıştır. Keza, Nazım'ın şiiri ideolojik muhtevalıdır ama Nazım öncelikle şairdir. İdeolojisine uygun olmayan sayısız şiirleri olan bir sanatçı

Nazım. Yani, ideoloji bu şairlerin şiirinin kaynağı delil, mesnetlerinden birisidir.

Panel: Müslüman olmaları hasebiyle; Necip Fazıl, Mehmet Akif ve Yahya Kemal'in şair kişiliklerini karşılaştırırmısınız?

A. İnan: Mehmet Akif için ikinci soruda söylediğimizi doğrularım. Mehmet Akif'in bütün amacı İslam, İslam çevresinde şiir üretmek. "Ben böyle bakıp durmayacaktım dili bağlı / İslam'ı uyandırmak için haykıracaktım" diyor. Şiir yazmak için bir tek şiir yazmamış Akif. Safahat'taki şiirlerinin tümü 30 yaşından sonra yazılmıştır. Ondan önceki şiirlerinin hiç birini *Safahat'* almamıştır. Yani Akif, inancına hizmet etmeyi şiiri vasıtasıyla başarıyla denemiş biridir. Akif'e, ben, pek de ideoloji şairi gözüyle bakmam. Bir İslam şairidir. Bakın, belki paradoks gibi gelecek ama Necip Fazıl'a bir ideoloji şairi gözüyle bakmam mümkündür. Gelelim Yahya Kemal'e... O'nun için 'milli şair' denmeye başladı. Ne demek milli şair? Yani, Türk milletinin şairi. Milli şair denince, akla, Gökaltpler, Yurdakullar filan gelir. Ben onlardan çok daha tutarlı, mazbut bir milli şair gözüyle görüyorum Yahya Kemal'i. Türk'ü eksen almış, ama dini de asla ihraç etmemiştir. Türk'ün İslam'dan sonraki hayatını önemsemiş, yani, Türk milletinin İslam'ı kuşandıktan sonraki döneminin en belirgin şairi olmuştur Yahya Kemal. Bu yüzden, onun milliliği yalnız ırki bir muhteva belirtmiyor, İslam da mevcut. Ama onda, Akif gibi İslam'a tam anlamıyla teslim olmuşluğu bulamazsınız. Suçlama manasına gelmesin ama bu yanılla, Yahya Kemal'e laik şair de diyebiliriz. Özet olarak bu üç sanatçıda da İslam var. Necip Fazıl'ın şiirindeki İslam, ideoloji ağırlıklıdır. 'Sakarya Türküsü', bunun en karakteristik örneğidir. Bir ihtilal şiiridir o. Üstad bir ideolojik kavgayı sürdürdü. Bu, hepimizin gönlünde

taht kurmasına vesile olan yanıdır. İslam'ı bir entelektüel kesime, aydın ve düşünen kesime mâl etmenin soylu kavgasını verdi. Bu anlayışa bağlı bir gençliğin yetişmesi için bir ömür boyu kalem oynattı, kelimeler sarf etti ve çileler çekti. Üstad'ın bu belirgin yanına bakarak, bütün şiirlerini bu ideolojik kavganın bir aynası olarak görme durumunda olmayalım. Akif'in şiirinin, günümüz şiiri üzerinde yönlendirici bir ağırlığı yoktur. Aynı şeyi bir ölçüde Yahya Kemal için de söylememiz mümkün. Her ikisi de, nev'i şahsına münhasır dev sanatçılar kuşkusuz. Ama kendilerinden sonraki kuşağı etkilememişlerdir. Türk şiiri değişik bir mecraya girdi. O mecra, Necip Fazıl'ın temellerini atmış olduğu mecra-
dır. Bu tümüyle Üstad'a mal edilmez. Dünyanın şiir akışı da bu yöndeydi. Necip Fazıl, yalnız çağdaş büyük Türk şairi değil, aynı zamanda çağımızın büyük bir şairidir. Akif'in hangi şiirini İngilizce'ye, İtalyanca'ya, İspanyolca'ya çevirebilirsiniz ve ilgi toplayabilirsiniz? Keza Yahya Kemal'in kaç şiirini başka bir dile çevirdiğinizde okuyucu bulur ve beğenilir? Necip Fazıl'ın şiirlerinin yarısından fazlasını, hangi dile çevirirseniz çevirin, okuyan zevk alır, o sesi kendisine yabancı bulmaz. Üstad'ın çağdaş ve evrensel bir boyutu var. Bunu diğerlerinde bulamazsınız.

Panel: Necip Fazıl'ın inancı, şairliğini; şairliği de inancını etkilemiş midir? Nasıl?

A. İnan: Evet, Necip Fazıl'ın şairliğini inancı etkilemiştir. Bunu kendisi de belirtir. İnancının kavgasını yükledikten sonra, şiirine yeni sesler getirdi. Bunun ilk büyük örneğini *Çile*'de görüyoruz. Şairliğinin de inancının sergilenişinde, inancının bir doktrine dönüşmesinde çok büyük rolü olmuştur. Üstad, şüphesiz bir mütefekkir, ama aynı zamanda büyük bir sanatçı olduğu için, ideolojisini örgülerken, şairlik vasfını

ayan beyan bize gösteriyor. *İdeolocya Örgüsü'*ne bakınız: İslam'ın 'nizam' olarak vaz'ına, tedvinine yönelik bir tefekkür çalışmasıdır. Ama bildiğimiz Şair Necip Fazıl'ın kaleminden çıkmıştır. Onda, yer yer büyük şiirsel anlatımı, yalnız üslup fevkaladeliğini kastetmiyorum, imajlarla yüklü, şiire mahsus anlatımı görüyoruz. Hatta bazı derinlikleri ve ayrıntıları şairliği ile perdelemiştir. *İdeolocya Örgüsü'* nü okuyan biri, İslami bilimler üzerinde derinleşmiş bir araştırmacıyla karşılaşmaz. Bir şairle, bir terkipçiyle, meseleyi bütüncül görmeye çalışan bir ideologla karşılaşır. Bunu bir eksiklik olarak görmek büyük yanılıdır. Bilginlik, ideologluk, düşünürlük ayrıdır. Üstad Necip Fazıl, bu yönüyle, kendi çağında oldukça büyük, derinlikli, belki yarım düzine din bilgininin verdiği hizmetin çok daha fazlasını vermiş bir kişidir.

Panel: Necip Fazıl'ı ölümünün 7. yıldönümünde rahmetle anarken, onunla ilgili önemli bulduğumuz bir anekdot anlatabilir misiniz?

A. İnan: Üstad'la sayısız hatıramız oldu kuşkusuz. Şimdi aklıma geleni anlatayım. Üstad, defalarca telefon etmiş ve aynen şunları söylemiştir: "Yarın geliyorum. En yakınlarımızı topla. Has odamızın esrarını konuşacağız." Ben de, Erdem Bayazıt, Rasim Özdenören, rahmetli Cahit Zarifoğlu gibi arkadaşları toplamışım. En yakınlardan kastı buydu. Oturup gece yarılara, sabahlara kadar şiir konuşurduk, derin tasavvufi meseleler konuşurduk, edebiyat, fikir konuşurduk. Üstad'la bir araya geldiğimizde, bizim, saatlerce ideoloji, din, kavga konuştuğumuz zannedilebilir. Hayır, bunları konuşmazdık biz. Üstad, yukarıda konuştuğumuzu söylediğim şeylere, "has odamızın esrarı" dedi. Bu konuşmalarımızda "Ben, odama geçmek için kanalizasyon temizliyorum. Benim esas söyleyecekle-

rim bunlardır. Ben, bunların adamıyım. Öteki meselelerle uğraşmıyor olmam, kavgalarım; işte bu meseleleri konuştuğumuz düzenin, statünün, devletin oluşması içindir.” gibi cümlelerle düşüncelerini anlatırdı. Üstad bir nizamın hasretini çekiyordu ve o nizamında da, üstün fikir, yüksek sanat kaygıları, derin fikir ve felsefe tartışmaları, inceden inceye tasavvuf konuları vardı.

Gerçekten biz, Üstad’ın asıl derinliğini, bu tür özel meclislerde tatmışızdır, yakalamışızdır.

Panel, 15 Mayıs- 15 Haziran 1990

AKİF İNAN İLE AHMET ERSÖZ

M. Akif İnan 1940 yılında Urfa’da doğdu. Çocukluğu hastalıklar ve kazalarla geçti. Kendi ifadesine göre “Ahım şahım bir öğrenci” olamadı. “Düşe kalka idare etti.” “Çocukluğumda ve delikanlılığımda oldukça duygusal, içedönük ve romantik biriydim. Biraz da inatçılığım vardı. Bir hayli de kavgacıyım.” Şairliğinin kökleri o yıllara uzanır.

Dedesi Hacı Mehmet Tevfik, Maraş’ın köklü ailelerindedir. Dedeoğulları’ndandır. Kendisinden dinleyelim: “Dedemin evini işgale kalkarlar. Ev, şehre oldukça hâkim bir tepede yüksek bir bina olduğu için, evin damına top yerleştireceklermiş. Dedem Fransız’ın eline düşürmemek için bu evini gaz dökerek kendi elleriyle yakar. Hem de içindeki bütün eşyaları ile. Bu yangında yalnız dedemin değil, yan yana dizili bütün Dedeoğulları’nın o görkemli evleri hep birlikte kül olmuştur.” Maraş’ta Cumhuriyet’ten sonra patlak veren şapka olayları sebebiyle bu Dedeoğlu ailesi bir hayli baskılı ve sıkıntılı olaylar yaşarlar.

Takdimimi *Hicret* adlı şiir kitabının son şiiri “Yiğitler”den birkaç mısrayla noktalıyorum.

Kanımın nehriyle cetvellediğim

Bu toprak söyleyin neden çoraktır

En kara putların saldırısında

Yurdumun ki alnı ay gibi aktır

*Yiğitler yol alsa destana doğru
Şehitler gözümde aynen bayraktır*

*Gel kurut bu çağın kargaşasını
Seninle beklenen şimdi şafaktır.*

A. Ersöz: *Doğduğunuz ve içe dönük bir şehir olarak vasiplendirdiğiniz Urfa'yı anlatır mısınız?*

A. İnan: Evet aynen öyleydi. Kültür hayatı bakımından da, ekonomik yapı bakımından da Urfa, çevreden, yurttan, dünyadan soyutlanmış bir kentti. Urfalı dışarıyı bilmezdi. "Gördüğü Antep, yediği pekmez" diye bir söz vardır Urfa'da bu dışı kapalılığı vurgulayan.

Biz ailece bazı yıllar yaz tatilini Maraş'ta geçirirdik. Şimdi otobüsle iki buçuk saat çeken bu yol, 1950'lerden önce bir buçuk günümüzü alıyordu. Hatırlarım, binbir zahmetle Maraş'a ulaştıktan sonra babam, annem şöyle konuşurlardı. "İnsanoğlu kuş misali, daha dün Urfa'daydık. İşte şimdi Maraş'tayız. Altı konaklık yolu bir buçuk günde aldık. Ne büyük imkân?

Evet, Urfa ulaşım imkânı bakımından da böyle zorluklar içindeydi. Bu sebeple insanları kolay kolay dışarıya çıkamazlardı. İstanbul'a falan giden sayılı tüccarları vardı. Bir de bazı varlıklı aile çocukları öğrenim için Diyarbakır veya Antep'e giderdi. Urfa'ya lise 1946 yılında açılmıştır. O yıllarda üniversitede okuyan parmakla sayılacak kadar az öğrencimiz vardı. Yani dışı çıkışımız da, dışarıdan bize gelmeler de nadir olaylardı. Bazı devlet memurlarından başka yabancı yoktu şehrimizde. Tabii bu şartlarda ne bizim yetiştirdiğimiz ürünler dışarı gidebilir, ne de dışarıdan bize yiyecek içecek gelirdi. Mesela, muz ben ortaokul yıllarında görüp tadabilmişimdir. Bir gün babam elinde bir muz-

la eve gelmişti. Muz özenle soyulup babam tarafından bir bıçakla dilimlenerek biz altı kardeşe eşit olarak taksim edilmişti.

Mamafih bu içe kapalılığın bazı yararları da yok değildi. Şehrimiz böylece bir eski ve büyük site olmasının özelliklerini özenle yaşatmıştır. Çok zengin bir folklor hayatımızın varlığı ve devamı, herhalde bu içine kapalılığın korumacılığında sürdürülüyordu. Zengin müzik geleneğimiz, ilginç örflerimiz, şiir, edebiyat tutkumuz, giyim kuşam hususiyetimiz hatta mahalli ağzımız o sebeple özelliğini koruyordu biraz da.

Şehre pek de uzak olmayan bir köyde oturan lise arkadaşım rahmetli Sabri anlatmıştı. Bir gün bir jip gelmiş köylerine. Arabayı ilk defa görüyor köylü. Merakla, hayretle seyretmişler. Köylünün biri koşup bir kucak ot getirmiş jipin önüne, yesin diye. Bir başka köylü ise şoföre ricada bulunmuş: “Bu hayvanın yavrusunu bana ver” demiş. Lâtime değil bunlar, aynıyle vaki.

A. Ersöz: Öğrencilik yıllarımız nasıl geçti?

A. İnan: İlk, orta ve liseyi son sınıfa kadar Urfa’da okudum. 1950’den itibaren Türkiye’nin girmiş bulunduğu değişme süreci, herkesin üzerinde de etkili oluyordu. Yavaş yavaş fikri ve siyasi bir uyanma dönemi başlamıştı. Aydın ve halk giderek üstünden korkuyu, çekingenliği atıyordu. Çok partili hayat, insanlarımıza değişik fikirleri savunmaya, inançlarını konuşabilmeye biraz imkân vermişti. Farklı dergiler gazeteler çıkıyordu. Ben okumayı seven bir aileden geldiğim için, bu yayınları izliyordum. Çevrem ve ailemin muhafazakar oluşu, kişiliğimde de yerini almıştı. Bu kişiliğin üzerine yayınlar da eklenmeye başlayınca, daha sosyal bir alana doğru yol alıyordum. Benim gibi olan sınıf arkadaşlarım vardı. Birbirimizi etkiliyorduk. Hepimiz-

de okuma tutkusu vardı. Doğu'nun Batı'nın Türkçe'ye çevrilmiş klasiklerinin belli başlılarını hızla deviriyordum. En sıkışık günlerimde bile 6-7 saat verebiliyordum okumaya. Tatil günlerinde bu bazen 10 saati geçiyordu. Bir yandan da yazma hevesim başlamıştı. Mahalli gazetelerde bir uçtan yazılarım çıkardı. Özellikle *Demokrat Urfa* Gazetesi'nde yazıyordum. Benim gibi yazıya meraklı olan arkadaşlarımdan Abdülkadir Billurcu, Zübeyir Yetik ve Nihat Armağan'la birlikte *Derya* adlı bir gazete de çıkarmaya başladık. Hepimiz lise son sınıf öğrencileriydik. Çevremizde rahmetli Mehmet Emin Balyan, Sabri Aralan ve İbrahim Kızılgöl adlı sınıf arkadaşlarımız da vardı. Okul dışından Nabi Kılıçoğlu, Cemal Kayar ve Ahmet Rüzgar gibi destekçi ya da yazar arkadaşlar da bizimleydiler. Hafta sonlarında, daha başka yandaşlarımızın da katılımıyla birimizin evinde toplanır hem çiğ köftelerimizi yer, hem de konuşmalar, tartışmalar yapardık. Kendi aramızda münazaralar düzenlerdik. Müzikle de aramız iyiydi. Arada bir Muhammed Hafız'a giderek ondan eski yazı ve Farsça dersleri de alıyordum. Tabii baş tutkum ve uğraşı alanımsa şiirdi.

A. Ersöz: *Hangi dergilerde çıkıyordu şiirleriniz?*

A. İnan: 1958'den sonra on yıl boyunca yazı ve şiirlerimin çıktığı dergilerin hepsini hatırlayamam. Aklıma geliverenleri sayayım: *Türk Ruhu, Türk Düşüncesi, Toprak, Oku, Türk Yurdu, Orkun, Yaprak, Çağdaş, Defne, Hilâl. Hilâl Dergisi*, 1961'den 64 sonlarına kadar, yönetimine de katılmış olduğum dergidir. Bir hayli yazı ve şiirim o dergide yer aldı.

A. Ersöz: *O yıllarda yazdığınızı, dergilerde yayınlanan şiirlerinizi kitabınızın dışında bıraktınız. Niçin?*

A. İnan: Evet sayısı 50'yi bulan o yıllara ait şiirlerimin hepsini kitabımın dışında bıraktım. Çünkü o şiirlerle edebiyat dünyasında belirlemek istemedim. *Hicret* adlı şiir kitabımdaki şiirlerimin hepsi, benim 1969'dan sonra yazdıklarımdır. Yani *Edebiyat Dergisi*'ni kurduğumuzdan sonra yazdığım şiirlere önem verdim. Yeni ve özel bir anlayışın ürünüydü bunlar.

A. Ersöz: Biraz açıklar mısınız bu söylediklerinizi?

A. İnan: Yenilik arayışı değil, geleneksel beğeniye ters düşmeyen bir anlayış egemendi bende. Bir şekil özeni vardı, aruz veya hece veznini kullanıyordum. Serbest şiiri hafife aldığımdan, hele hele Garip Şiiri'ni sanat saymadığım gibi vezinsizliği yeni bir içerikle dolduran İkinci Yeni'cileri de saçma bulmaktaydım. Tabii bu kararlarımda, onların ideolojisine duyduğum tepkiler de, etkili olmuştu. Bu sebeple, kendi muhafaza-karlığımın ateşli bir savunucusuydum. Lise son sınıfı okumak üzere Maraş'a geldiğimde, sanat merakına kendileriyle arkadaş olduğum Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin ve Rasim Özdenören, benden farklı anlayışla oldukça içli dışlıydılar. Ağabeyleriye Nuri Pakdil'di. Aramızda yaman ve tatlı tartışmalar olurdu. Kendimce bilinçli ve iyi bir münazaracı olmama rağmen, onları çekip getiremedim kendi çizgime. Yeteneklerinden emin olduğum için heder (!) olmasınlar istiyordum. Onlar sanırım beni ve düşüncelerimi tanımaya ve takdir etmeye yönelmeksizin, "tutucu"; bense onları, kendilerini köksüz bir moda yakalatmış "ilerici"lik meraklısı görüyordum. Ama iyi arkadaş olmuştuk hep-siyle ve bende şöyle bir değişme de başlamıştı: Onların önem verip okuduklarını, biraz daha dikkatle izler olmuştum. Bu dikkatli izleyişim zamanla onların izlediği sanatı tanımama ve benimsememe yol açtı.

A. Ersöz: *Böylece şiirinizin de yönü değişti.*

A. İnan: Şiirim değişti, fakat bu değişme benim dışımda gövdelenmiş bulunan yeni şiirin etkisine girmem şeklinde olmadı. 1969'da *Edebiyat Dergisi*'ni çıkarırken "yerli düşünce" diye bir slogan edinmiştik kendimize. Bu lafın icatçısı Nuri Pakdil'di. Yerli düşünceden muradımız, kendi uygarlığımızdı. Eski edebiyatımızı da yerli düşüncenin temsilcisi sayıyorduk. Tanzimat'ı ve sonrasını, yerli düşüncüyü ortadan kaldırmaya yönelik bir yabancılaşma olarak görüyorduk.

Bu konuları işleyen ciddi denemeler yer alıyordu dergimizde. Ben bu anlayış doğrultusunda iki seri yazı yazdım. Birisi, Divan edebiyatını; onun uygarlığımızla bağlantısını, sanat inceliklerini anlatan yazılardı. Diğer diğeryse Tanzimat hareketini tahlil ederek, yaşanan siyasal, kültürel ve sosyal çarpılmaları sergileyen bir çalışmaydı. Bu yazılar, fikir ve edebiyat dünyamızda büyük ilgi topladı. Benimle aynı ya da karşıt görüşte yığınla yazı çıkıyordu dergilerde. Ben bu yazılarda bir de şöyle bir tez sahibiydim. Diyordum ki: Bizim eski edebiyatımız -ki onu Halk ve Divan edebiyatı diye iki ayrı dünya saymamak lâzım- taşıdığı öz bakımından günümüzün şiirine de kaynaklık edebilecek yığınla çağdaş deyişleriyle doludur. O kaynaktan ilhamla günümüzde de gayet güçlü ve modern bir şiir çatısı kurulabilir ve böylece şiir serüvenimiz kendi öz kökü üzerinde sürekli olarak dal budak salan bir ağaç gibi gelecek zamanlara uzanabilir. Benim bu konu çevresinde yazdığım uzun yazılar ve böylece başlamış bulunan bu tartışmalar, bir süre sonra şiirimiz üzerinde de etkisini gösterdi. 'Divan şiirinden yararlanan' şiirler yazılmaya başladı. Atilla İlhan gazeller yazıyordu. Turgut Uyar, *Divançe*'sinde yer alacak şiirlerini yayınlamaktaydı. Behçet Necatigil, *Encam* şiirleriyle ilgi topluyordu. Fakat ben bunları ve bunlara benzer biçimde yazılmakta olan şiirleri, 'Divan

şiiirinden yararlanma' anlayışına pek de uygun bulmuyordum. Çoğu öykünme ve özenti kokuyordu bu şiirlerin. Divan şiirimizin dayandığı uygarlık dünyasını gereği gibi tanımadan, dahası benimsemeden yazılmış olan şiirleri, benim iddiamın ürünleri olamıyordu. Şöyle yaptım ben de: Kendi iddiamın şiirlerini kendim yazdım. *Edebiyat Dergisi'*nde yayınlanıp da, sonradan *Hicret* adlı kitabımda yer alan şiirlerimin macerası budur. Bazı değişiklik ve geliştirmelerle hâlâ aynı kafadayım.

A. Ersöz: *Şiirlerinizin unutamadığınız hatıraları var mı?*

A. İnan: Sorunuza pek cevap değil ama benim şiir serüvenimi anlatan bir hatıram var. Maraş'ta lise son sınıf öğrencisiyim. Sezai Karakoç'un *Körfez* adlı şiir kitabı yayınlanmıştı. O dönemlerde hani her türlü yayını izliyorum ya. Şeref Turhan'dan *Körfez*'i de alıp okudum. Okudum ama hiç sevemedim. Bizim Erdem, Cahit, Alaeddin'se bayılıyorlardı o tür şiirlere. Fakat ne onlar bana lâf anlatabiliyordu ne ben onlara. Aradan birkaç yıl geçti. 1961'de üniversiteye başladım. Bu arada da Hilâl Yayınları'nı yönetiyorum. Günlerden bir gün Karakoç, dergiye geldi. Tanıştık, konuştuk. Son yıllarda Karakoç'un bazı yazılarını da okumuştum. O yazılar, beni hayrete düşürmüştü. Karşımda gayet seviyeli ve derinlikli bir fikir ve sanat adamı belirmişti. Düşünüyordum: Bu denli tutarlı bir adam nasıl olur da *Körfez*'deki o şiirleri yazmış bulunur. Bu düşüncelerimi Karakoç'a da anlattım. Bir de nasihat çektim kendisine: "Yazıların iyi, yazmaya devam et dergimize de gönder. Ama şiirden vazgeç, ya da otur vezinli kafiyeli, dengeli tutarlı şiirler yaz" dedim. Karakoç'sa sükûnetle tebesüm ederek dinlemişti beni. Hatta yer yer de bana hak vererek: "Benim vezinli şiirlerim de var" demişti. Bu karşılaşmamız, Karakoç'u bana sevdirmişti. O sevgiy-

le, yazdıklarını daha da önemseyerek okumaya başlamıştım. Okudukça ayıbım ve mahcubiyetim çoğaldı gözümde. Şimdiyse Karakoç'un birçok şiirinden başka *Körfez* adlı kitabı tümüyle ezberimdedir ve onun sanat ve fikir alanındaki dehası dilimin pelesengidir.

A. Ersöz: Sanat anlayışınızdaki değişmeyi gayet güzel özetleyen bir hatıra bu. Bir başka anınızı da dinlesek.

A. İnan: Nuri Pakdil Paris'te. Dergimiz *Edebiyat*'a "Kaside" adlı şiirimi koyuyorum. Bu şiir benim sanattaki zıplayışımın ilk örneği. Pakdil'den hemen bir mektup geliyor. "O ne şiir öyle? Güzel, yer yer olağanüstü" diye yazıyor. Aynı şiiri evde teybe okumuştum. Açıp Üstad Necip Fazıl'a dinlettim bir gün, Üstad, merak ve hayretle dinledi. Sonra şöyle konuştu: "Senin bazı şiirlerini görmüştüm. Bu, öyle değil. Müşahhasan kal-karak, şiiri mücerrede çekiyor, kelimelere ustaca pe-rendeler attırıyorsun. Buna devam etmeni istiyorum" demişti. Daha başka şeyler de söyledi ama izin verin bende kalsın. O dinleyişte iki mısramı ezberlemişti: "Bulutlarda gömülü sedeften yüzün / Dünyanı kuşatmış destansı hüznün." *Edebiyat*'ta çıkan bu şiirlerim dolayısıyla, bir de Ceyhun Atuf Kansu'nun o zaman *Barış Gazetesi*'nde benim hakkımda yazdığı bir yazısı var ki, unutamamışımdır. Özellikle benim "El Gazeli"ni çok sevmiş.

A. Ersöz: Konuşmanızın arasında bazı ünlü isimler geçti. Herhalde daha birçok ünlü kişiyle tanışmışsınızdır. Politikadan, edebiyat dünyasından, fikir ve sanat âleminde tanıdıklarınız, onları da anmak ister misiniz?

A. İnan: Benim aktif politikayla ilişkim olmadı. Yani günlük siyasetle, onun kulisleriyle ilgilenmedim. Ama elbette fikriyatımın bir siyaseti var. Bu anlamda siyasetin hem de göbeğindeyim.

A. Ersöz: *Tanıdığınız başka ünlüler?*

A. İnan: Her birisiyle ortak anılarımız olan yüzlerce önemli kişi tanıdım. Mesela Eşref Edip, Cevat Rifat, Osman Yüksel, Zihni Hızal. Bunlar uzun uzun anlatacağım zatlardır. Şimdi isimlerini söyleyerek geçeyim. Ben 1964-69 yılları arasında Türk Ocakları Merkez Müdürlüğü yapmışım. O münasebetle de birçok bilim ve düşünce adamımızla yakınlıklarım oldu. Meselâ Hamdullah Suphi Tanrıöver, Prof. Osman Turan, Prof. Zeki Velidi Toğan, Prof. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, Prof. Emin Bilgiç, Prof. Mümtaz Turhan, Prof. Tahir Çağatay, Prof. Mehmet Kaplan, Dr. Fethi Erden, Fevziye Abdullah Tansel, Dr. Hamit Zübeyir Koşay, Mahmut Nedim Gündüzalp, Kazım Nami Duru, Mehmet Emin Buğra, İsa Yusuf Alptekin, aklıma geliverenler. Sanat edebiyat dünyamızdan da birçok tanıdığım, yakınım olmuştur.

Bunların dışında ulemadan ve meşayihden de birçok değerli insanı tanıma fırsatı bulmuşumdur.

A. Ersöz: *Gerçekten de çok sayıda ve oldukça değişik insanlar. Mümkün olsa da bunlarla ilgili hatıralarınızı yazsanız.*

A. İnan: Yıllardır düşünüyorum. Eğer yazabilirsek sanırım bütün Cumhuriyet döneminin, özellikle son otuz yılın fikir, sanat ve politika hayatının bir tablosu çıkar ortaya.

A. Ersöz: *Evet, siz aynı zamanda konuşan birisiniz. Şimdiye kadar sayısız konferanslar verdiniz. Açık oturumlara katıldınız. Sempozyumlara, ilmi kongrelere katıldınız, bildiriler sundunuz. Özellikle son yıllarınız daha çok konuşmayla geçti. Yani yazı yazmaya pek zaman ayıramadınız.*

A. İnan: Biliyorsunuz 1977' den itibaren on yıl, önce *Yeni Devir*' de sonra *Milli Gazete*' de günlük yazılar yaz-

dım. Son üç yıldır yalnız günlük yazıları değil, aşağı yukarı yazı yazmayı da ihmal ettim. Son üç yılım konuşmalarla doldu. Yetmiş civarında konferans verdim. Otuz kadar şehirde konuştum. Daha başka etkinliklere katıldım. Bu faaliyetler yazı yazmamı engellediği gibi, üzerimde büyük yorgunluklar da oluşturdu. Artık konuşmalarımı kessem ve yazıya dönsem diyorum. 1977-80 yılları arasında da çok yoğun bir konferans verme dönemi yaşamıştım. Hem günlük yazılarımı yazıyordum, hem de konferanslara yetişiyordum. Fakülte'deki derslerim de aksamıyordu. Şimdi o koşuşturmayı yapamıyorum artık. Yalnız gücüm yetmiyor değil, aynı zamanda uygun da bulmuyorum. Kendime göre şöyle bir program hayalliyorum. Ayda bir konferans, haftada bir iki yazı ve kitap hazırlama. Elimde kitaba dönüşmeyi bekleyen bir hayli çalışmam var. Onları tamamlamak istiyorum.

A. Ersöz: Allah kolaylık versin. Öncelikle yeni şiir kitabınızı basılmış görelim. Sanırım bir hayli birikti şiirleriniz.

A. İnan: Bir kitap olacak kadar şiirim var. Bazı rötuşlar yapayım diye beklettim yıllardır. Keşke o halleriyle basılmış olsa idiler, belki rahatlardım. Şiir konusunda galiba biraz fazla müşkülpesendim. Kendimi kolay kolay kandıramıyorum. Dört başı mamur hale gelsinler, öyle kitaplaşsınlar diyorum. Bu halim, kimilerini şiirden uzaklaştığım zannına götürüyormuş. Oysa asıl gözağrım, şiirdir benim.

A. Ersöz: Günümüzün şiir ortamını nasıl buluyorsunuz? Şiirler, edebiyatla ilgilenen insanlar gittikçe azalıyor kimilerine göre. Bu güçlü sanatçılarımızın olmamasından mı? Sanatımız bir darboğazda mı acaba?

A. İnan: Ne münasebet. Çok büyük şairlerimiz var. Ve şiirimiz de iyi yoldadır. Ben öteden beri dünyanın

en büyük şairlerinin hep Türkiye’de yaşadıklarını söylemişimdir. Şiir nehri hiç kurumamıştır bizde. Hep gür akmıştır. Bakınız roman, hikâye ve tiyatro için aynı şeyleri söylemiyorum. O dallarda şöyle böyleyiz ama şiirde en öndeyizdir. Ülkemizde edebiyata gösterilen ilgi konusuna gelince; siyasi yapının, iletişim araçlarının kültüre, yerli sanata karşı kör, dilsiz ve kulaksız oluşu, sanat ürünlerimizin vitrinini sönmüştür.

A. Ersöz: Gençlik yeterli ilgiyi gösteriyor mu?

A. İnan: Milli Eğitim’in şartlanmasından kendini kurtarabilen gözüaçık gençler, ülkenin kültür ve sanat hayatına ilgi gösteriyor.

A. Ersöz: Bu değişimin işaretleri var mı?

A. İnan: Elbette. Ya ben bu kadar konferansları kimlere veriyorum? Dedelere, ninelere mi konuşuyorum gittiğim yerlerde? Salonları dolduranlar hep gençler. Yol arayanlar, ışık arayanlar onlar.

Zaman, 18 Kasım 1990

EĞİTİM-BİR GENEL BAŞKANI AKİF İNAN'LA BİR SOHBET

Milli Gazete: Sayın İnan, Eğitim-Bir adındaki sendikanın genel başkanlığını yürütüyorsunuz. Bize sendikanızın kuruluş hikâyesini anlatır mısınız?

A. İnan: Çoğunu şahsen tanımadığım bazı eğitimci arkadaşlar eğitim iş kolunda bir sendika konusunda çalışmalar yapıyorlarmış. Bu çalışmalarında da bir hayli mesafe almışlar. Bir gün beni aradılar. Eğitimciler olarak bir sendika kurmak istiyoruz ne dersiniz? diye sordular. Ben ise memnun olduğumu hatta geç bile kalındığını, ellerini çabuk tutmalarını dilediğimi ifade ettim. Beni toplantılarına çağırdılar. Toplantılarına katılamadım. O gün bir başka faaliyetim vardı. Biliyorsunuz son üç yılım konferanslar vermekle geçti. Hemen her hafta bir şehirde konferans veriyordum. Bu yoğun konferans faaliyetleri, büyük ölçüde benim yazı hayatımı da engelledi. Kendi kendime bir karar vermiştim. Artık bu konferanslara bir ara verecektim. Oturup tekrar yazı hayatına yönelecektim. Benim verdiğim bu kararlar, eğitimci arkadaşlarımın sendika kurma çalışmaları aynı haftalara rastlıyor.

Yine bir gün aradılar toplantılarına katıldım. Kurulacak olan sendikanın kadrosunu belirliyorlardı. Bu arada benim başkanlığım üzerinde ısrar edildi. Ben bu isteğe teşekkürle beraber karşı çıktım. Arz ettiğim gibi tekrar yazı hayatına dönecektim. Arkadaşlarıma mazeretimi ifade ettim. Onlar bana, "Biz sizinle yaptığımız telefon görüşmesinde, elimizi çabuk tutmamızı söylemiştiniz. Böyle bir sendikanın bir an önce kurulmasını tavsiye etmiştiniz. Biz bu sözleri başımıza geçmeniz

konusunda taahhüt saydık. Böylelikle çalışmalarımız hızlanmıştı.” dediler. Böylelikle sendikanın başına geçmiş oldum. Genelde sendika kurmayı amaçlayan arkadaşlar, kendi anlayışlarına uygun arkadaşları etrafında toplarlar. Bizde tam bunun tersi oldu. Ben sonradan arkadaşların başına geçmiş bulundum. Başlarına geçtikten sonra bu arkadaşlarımı daha yakından tanıma fırsatı buldum. İtiraf etmeliyim ki hepsi birbirinden değerli Milli Eğitimimiz üzerinde tecrübeleri ve kabiliyetleri olan arkadaşlar. Kuruluş dilekçemizi 14 Şubat’ta vilayete verdik. Vilayet dilekçemizi aldı ve biz kurulmuş olduk.

Kuruluşumuzdan sonra çalışmalarımızda iki yol izledik. Birisi Milli Eğitim’e ilişkin fikirlerimizi somut hale getirmek, Milli Eğitim’in iyileşmesi konusunda varolmak, fikirlerimizi tartışarak, geliştirerek raporlara dökmek. Bu arada öğretmenlerimizin sorunlarını özlük haklarını, maddi durumlarını iyileştirmek konusunda fikirler üretmek. İkinci yaptığımız çalışma da -şimdiye kadar bu alanda diyebilirim ki, tatmin edici sonuçlara vardık- bilim çevrelerinde, eğitim üzerinde düşünmüş olan fikir sahibi arkadaşlarımızdan oluşan 61 kişilik komisyon oluşturduk. Bu komisyon kendi arasında dokuz komisyona ayrıldı. Sendikanın Milli Eğitim’e ilişkin görüşlerinin ne olması gerektiğine dair fikirleri teklifleri, raporlara bağladı. Öte yandan yapmış olduğumuz ülke çapında örgütlenme faaliyetleri, çalışmaları... Türkiye’nin hemen her şehrinde sendikamız kurulma aşamasına gelmiş bulunuyor. Şimdiye kadar her şehirde sendikamızın şubesini çok rahatlıkla oluşturabiliirdik. Eğer konuyu istediğimiz ölçüde sıkı tutmamış olsaydık. Şunu söylemek istiyorum. Sendikamızı geniş bir tabana oturtmak amacındayız. Sendikamızı belli bir hizbe belli bir gruba, belli bir siyasi partinin çevresinde bulunmuş olmakla yetinmeyip, kanatlarını geniş

açmış, bizi benimseyen bütün eğitimcileri çevresinde toplayan bir sendika olmak amacındayız. Şahsî düşüncesi inancı siyasî kanaati ne olursa olsun bir yerde hepimizin sorunları birbirine yakındır. Özlük sorunları açısından olsun, çalışma hayatımızdaki problemler açısından olsun, iyi düzenlenmesi, organize edilmesi konusunda elbette problemlerle yüz yüzeyiz. Bu konuda birbirimize yakın bir konumda da bulunuyoruz. Asıl olan bu eğitimciler kesimini istismar etmeden, kullanmadan, onları bazı peşin yargılara, zorla yönlendirme gibi bir hedef gütmeyen elbirliği halinde bir konu etrafında düşündürüp, çalıştırıp bazı ortak sonuçlara vardırmaktır. Biz bu vasıfta şubelerimizi arkadaşlarımıza ismarlamak istedik.

Yani bir siyasî tercihin ön safında aktif olarak görülen ya da herhangi hizbin vitrine çıkarmış olduğu arkadaşlardan daha çok tarafsız görüntülü öğretmenler kesiminin büyük bölümünü etrafında toplayabilir esneklikte, duyarlılıkta arkadaşlar bulunsun istedik. Bunda da büyük ölçüde başarı sağladığımızı gördük. Bu usulümüzün en yakın arkadaşlarımız tarafından da makul sayıldığını gördük.

Milli Gazete: Peki, Sayın İnan, eğitim iş kolunda bu kadar sendika varken, neden yeni bir sendika kurmak istediniz?

A. İnan: Bu iş kolunda kurulmuş olan sendikaların hiçbirisini eleştirmeyi kendimize yakıştırmayız. Ama bizim çok daha farklı, değişik, sosyal gerçeklere uygun fikirler taşıdığımızı inanıyoruz.

Bizim Milli Eğitim konusunda ileri sürdüğümüz fikirlerin uygulanabilir olduğunu çok iyi biliyoruz. Yani biz; hayali, ütöpik, tasarılar içerisinde yaşadığımız Türkiye realitesi, nasıl fikirler geliştirilirse uygulanma alanı şansı taşır, bunu biliyoruz. Ayrıca biz belli bir anlayışın

ve inancın kavgasını vermek için sendikayı araç sayan bir anlayışta da değiliz. Yani hükümetle kavgalaşmak için yola çıkmış da değiliz. Ve biz hükümete payanda olalım, yandaş olalım, gibi kaygılarla da yola çıkmış değiliz.

Ortada somut bir gerçek vardır. Türkiye'deki Milli Eğitim çıkmaz sokaktadır. Eğitim bir sorundur. Ama çözülmesi mümkün olmayan bir sorun değildir. Eğitimciler büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Bunlar çözümlenmeyecek boyutta sorunlar değildir. Bunları ne peşin sert üsluplu halletmek ne de hükümete yaltaklanmak suretiyle çözmek gibi bir kaygıdan uzağız. Fikirlerimizin akliselim sahibi herkes tarafından paylaşılacağına inanıyoruz. Nitekim programlarımızın, fikirlerimizin tartışıldığı bütün platformlarda geniş ölçüde ilgi ve önem bulduğumuzu gördük. Bunlara dayanarak söyleyebilirim ki, bizim sendikamız bu anlayış üzere sürdüğü sürece Türkiye'deki eğitimcilerin büyük bir dilimini çevresinde toplayabilir, geniş tabanlı bir sendika haline gelebilir.

Milli Gazete: Sayın İnan, bu ölçüde eğitimcilere vaadiniz ne? Neleri öneriyorsunuz? Milli Eğitim'in iyileştirilmesi konusunda ne gibi önerileriniz var?

A. İnan: Bu sorulara cevap vermede en güçlü görünen kuruluşuz. Yayınladığımız bültenle fikirlerimizin bir bölümünü kamuoyuna açıklama fırsatı bulduk. Yapılan çeşitli mülakatlarda o fikirlerimizin bir bölümünü ifade fırsatı bulduk. Bütün bunların kitap halinde çok kısa zamanda yayınlanarak kamuoyuna intikal ettirileceğinin müjdesini vermiş olalım. Bu fikirlerimizi açma ve bu fikirlerimize karşı ya da onu açan, genişleten fikirleri de almak amacıyla Türkiye çapında, ben ve arkadaşlarım konferanslar vermeye çalışacağız. Bu konuda oldukça yeni düşüncelerimiz var. İsterseniz bir kaçını sıralamış olalım.

Biz öğrencilerimizin her kademedede öğretmenlerini seçmelerini istiyoruz. Biz öğretmenlerimizin ve öğretim üyelerimizin idarecilerini seçmelerini istiyoruz. Yani yönetime katılmalarını istiyoruz. Biz terfi ve taltiflerin ehliyete göre yapılmasını istiyoruz. Belirli süreyi dolduran her eğitimcinin aynı derecede terfi etmesini adil bir düzen olarak görmüyoruz. Çalışana, kabiliyeti olana daha hızlı yükselme ve maddi tatmini sağlama imkânları getirilmelidir. Eğitimcilerimizin meslek bakımından eğitilmelerine, geliştirilmelerine yönelik değişik tekliflerimiz vardır. Bütün eğitim camiamızın, belirli bir zaman diliminde eğitimden geçirilmesidir. Bu eğitim sonucunda sınava tabi tutulmasını, sınavdaki başarı durumlarına göre özlük durumlarının düzeltilmesini istiyoruz.

Milli Gazete: Peki, Sayın İnan, memurların sendikalaşması olayında, bu konuyu gerekli görüyor musunuz?

A. İnan: Bugünkü Türkiye şartları içerisinde kaçınılmazdır, sendikalaşmak. Zaten bu kaçınılmaz durum ürünü olarak mevcuduz. Fakat problemimiz şu ki, sendikalaşmamıza dair, bize ait ortada kanun yoktur. 1980’den bu yana bazı çevrelerde tanık olduğumuz yargı, kamu çalışanlarının sendikalaşmasına engeller bulunduğu şeklinde. Oysa mevcut yasalarda olsun, Anayasa’da olsun, kamu çalışanlarının sendikalaşmasına mani hiçbir hüküm yoktur. Kanuni düzenleme de getirilmemiştir eksik olan budur.

1980 yılından bu yana ülkede egemen olan bir çekingence, 1980 öncesi anarşik ortamın yaygınlaştırdığı genel korku hâlâ atılabilmiş değil. Bu yüzden bazı kişiler kamu çalışanlarının sendikalaşması için yasalarda emredici hükümlerin olmasını istiyorlar. Bize kalırsa buna gerek yoktur. Gerek olan kamu çalışanları için

bir kanuni düzenlemenin ortaya konulmasıdır. Sadece bazı çevreler illa da Anayasa'dan fetva almaya istiyorlar.

Bu fetvaya en başta hükümet ihtiyaç duydu. İktidarı oluşturan partiler muhalefetlerinde, çalışanlara sendika hakları vereceklerine dair net vaatlerde bulundular. Anti-demokratik düzenlemelerin kaldırılacağına ilişkin vaatlerde bulundular. Demokratikleşme ve şeffaflaşma konusunda vaatleri oldu. Hükümeti oluşturduktan sonra aynı partilerin, bu vaatlerini sürekli olarak tekrarladıklarını gördük. Bu vaatlerini uluslararası kuruluşlara da taahhüt ettiler. Örneğin İLO, örneğin AGİK antlaşmalarında demokratikleşmenin önündeki, sendikalaşmanın önündeki sorunları kaldırabileceklerine dair bu hakları dünya standartlarına uygun bir biçimde Türkiye'de gerçekleştireceklerine dair imzaları vardır.

Bu imzalarına rağmen, hem iktidarlarında bu taahhütlerini dillerinden düşürmemelerine rağmen, ortaya somut herhangi bir çalışma konulmamıştır. Hükümet vaatlerini tekrarlamakla yetiniyor. Bu konuda büyük ölçüde çekingen. Bu çekingenliğin en somut işareti olarak, kamu çalışanlarına sendika hakkı verilmesine Anayasa'nın engel teşkil edip etmediğini, Yargıtay'dan sormasıdır. Hükümet yani Başbakanlık, Yargıtay'dan bu konuda görüş istedi. Yargıtay 5. Dairesi İçişleri Bakanlığı'nın, Adalet Bakanlığı'nın ve Başbakanlık Kanunlar Dairesi'nin mütalaasını alarak, kendi görüşlerini de ekleyerek 15 sayfalık geniş kapsamlı ve tutarlı bir karar verdi. Bu karar basında yer aldı. "Memur sendikalarına Yargıtay'dan vize" diye... Yani Anayasa'nın memurların sendikalaşmasına karşı hiçbir hüküm taşımadığı Yargıtay'ca ifade edildi. Buna rağmen hükümet hâlâ çalışmalarımızı düzenleyici bir kanun getirmiş değil. İşte biz bunun mantığını anlamıyoruz.

Oysa kendilerinin vaatleri var. Uluslar arası kuruluşlara vaadleri var. Yargıtay'ın kararı mevcut... Niçin daha kanun çıkmamıştır. Hükümeti bu konuda bir açıklama içerisinde görmedik, onların tereddütleri, tereddütlerinin dayanakları konusunda fikir sahibi değiliz. Eğer vaat ediliyorsa sendikal haklar ve özgürlükler, demokratikleşme, din ve vicdan hürriyeti tam anlamıyla halkımıza verilirse, 1980 öncesi anarşi ortamına mı döneriz? Böyle bir kaygı mı var, hükümette bunu bilmiyoruz. Eğer böyle bir kaygı varsa, biz bunun tutarsız olduğu kanaatindeyiz. Çünkü 1980 Türkiye'si en az on yıl gerilerde kalmıştır. O günden bu yana bir hayli değişme, gelişme olmuştur. Zaman içerisinde dünyada değişim olmuştur. Şunu sormak isterim: Acaba bu hakları verme konusunda hükümeti geciktiren psikoloji, bu hakların kamuoyumuzda hazmedilmeyeceği konusu mudur? Değişik bir ifadeyle layık olmadığımız zannı mıdır? Yani bu ülkenin insanı herhangi bir ülkenin insanı kadar insanca yaşamaya, özgür yaşamaya, dilediğine inanmaya, dilediği kıyafeti giymeye, istediği şekilde örgütlemeye layık değil midir? Biz insanımızın bunları hak ettiği kanaatindeyiz. Ve bu hakların daha geciktirilmeden verilmesini istiyoruz. Bu hakların geciktirilmesi insanımıza karşı çıkmaktır. Verilen hakların yerine getirilmemesidir. Hem dünyaya karşı bizi mahcup duruma düşürmektir. Artık birçok meselenin Türkiye'nin gündeminden çıkarılması gerekmektedir.

Türkiye sözüm ona bu demokratikleşme ve özgürlükten o denli yana görünüyor ki dağılan Sovyetler Birliği'ndeki Türk devletlerine götürme konusunda kendisini görevli addediyor. Yani oralarda özgür demokratik gelişmeler oluşmasında öncülük görevi üstlenmiş. Kendi ülkesinde gerçekleştirdiğini öteki Türk devletlerine mi götürmek istiyor? Özetlemek istiyorum ki, bu ülkenin insanları hiçbir ülkenin insanından geri değildir ve kendi toprağında özgür yaşama, istediğine

inanma, düşünme; istediği gibi örgütlenme konusunda hiçbir haktan mahrum tutulmaması lazımdır.

Tanzimat'tan bu yana halkımızı bütün haklara layık görmeyen, seçkin bir zümrenin ülkemizi yönettiğine tanık oluyoruz. Halkla yöneticiler arasında bir uyumsuzluk, toplumumuzun kaderi olmuştur. Bunun artık son bulması lazım. Milletten kısıkanılan hakların tabii insan hakları olduğu ortada. Bunlara karşı çıkış ulusa karşı çıkıştır. Ulusun dayanmış olduğu, değerlere yargılara karşı çıkıştır. Halkımız artık haklarına sahip çıkma konusunda bunları alma konusunda geçmiş dönemlere oranla çok daha olumlu bir bilinç düzeyine gelmiştir. Demek istiyorum ki, hükümetlerin, yöneticilerin gerçeği görmeleri lazım. Halkın gerisinde kalmamaları lazım. Halkın önündeki bu engelleri; halk, bir sel gibi taşıyıp bentlerini yıkmadan kaldırması lazım.

Milli Gazete: Peki, halkın önündeki engelleri çözemez, kaldıramazlarsa?

A. İnan: Çözemezlerse gürültüye giderler. Artık bu toplum kendisine aykırı insanların yönetmesine tahammül edemeyecek noktalara gelmiştir, bu düzeye ulaşmıştır. Halka rağmen idare bizde Tanzimat'tan bu yana adeta gelenek olmuştur. Tanzimat'tan bu yana yöneticilerimiz, ya halka kontr bir konumda yer almışlardır, ya da inançlarını ve isteğini istismar ederek, kullanarak iktidarlarını sürdürmüşlerdir. Bu dönemler geride kalıyor. Bunu göremeyen politikacının elini, eteğini çekmesi ve tasını, tarağını toplaması gerekir.

Milli Gazete: Efendim, memurların sendikalaşmasına gerek var, ihtiyaç var değil mi?

A. İnan: Benim bu konuda kesin görüşüm o ki, memurlarla devlet, işçiye işveren arasındaki ilişkiler herhangi bir soruna açık kapı bırakmayacak şekilde düzenlenirse ihtiyaç olmayabilir.

Yani devlet bu konuda babalık görevini üstlenirse, düzen adil olursa, çalışanla çalıştıran arasındaki ilişkileri insan fıtratına uygun düzen hallederse, niçin işçi ya da memur kendi hakkını almak için örgütlenme ihtiyacı içinde olsun.

Bir de Türkiye'nin içinde bulunduğu realiteye bakalım. Türkiye Tanzimat'tan bu yana Batılılaşma yolundadır. Türkiye bu konuda Cumhuriyet'le birlikte bir hamle daha yaptı. Bu hamlelerin tabii ürünü olarak, belli sosyal ortamda yaşıyoruz, bir hukuk düzeninde yaşıyoruz. Ekonomik düzenleme içinde yaşıyoruz. Bu hamlelerin varmış olduğu yere bakarak örgütlenmenin, sendikalaşmanın zaruret haline geldiğini görüyoruz. Eğer bu örgütlenme olmazsa çalışanlar haklarını gereği gibi alamıyorlar... Mesela işçiler örgütlenmiştir. Sendikalaşmıştır. Toplu iş sözleşmesi yapıyor ancak o biçimde hakkını alıyor... Kendilerine sendika kurma hakkı verilmesinin avantajını devşiriyor. Öğretmenler, diğer çalışanlar bu haklardan şimdiye kadar mahrum kılındığı için ülkemizin en ezilen sınıfı ve maddi bakımından sıkıntı içerisinde yaşayan kesim olmuştur. Bu yüzden ülke çalışanlarını işçi ve memur diye ayırıp ayrı statülere tabi tutmak yerine eşit görmek lâzım. Birine verdiğimiz sendikalaşma hakkını ötekenden kıskanmamak lazım. Yani memurların da kamu çalışanlarının da sendikalaşması zaruret haline gelmiştir. Aksi takdirde onların ezilmesi ve Türkiye'nin en fukara kesimleri olması durumu devam edip gidecektir. Bu noktada memurlara verilecek olan sendikal hakların bir sendikaya yakışır özellikte verilmesini, soyutlanarak verilmemesini istiyoruz.

Yani toplu sözleşme hakkı hatta grev hakkını da içeren kanuni düzenleme olmalı... Aksi takdirde eksik ve yanlış bir iş yapılmış olur. Böyle bir oyalama doğru değildir. Hükümete de yakışmaz. Memurların da beklentilerine cevap vermez.

Milli Gazete: Sendikamızın 25-26 Temmuz'da yapacağı kongre vilayetçe engellendi. Bu konuda neler demek istersiniz?

A. İnan: Sendikamızın 25-26 Temmuz'da yapacağı kongre vilayetçe engellendi. Biliyorsunuz altı ay içinde genel kongremizi yapma zorunluluğu vardır. Yapılmadığı takdirde sendikamız münfesihtir duruma düşer. Kapanır. Biz de kanuni gereği yerine getirmek amacıyla, olağan kongremizi yapmak için vilayete başvurduk. Vilayetten gelen yazıda memurların sendikalaşmasına ilişkin yasal düzenlemeler bulunmadığı, Anayasa'da amir hüküm olmadığı ileri sürülüyordu. Dahası 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 22. Maddesi'nde memurların sendika kuramayacağı amir hükmü bulunduğu ileri sürülüyordu. Bu yazıya cevap verdik. Yasa ve Anayasa'da engel hüküm yoktur gerçeğini tekrarladık. Adı geçen Memurin Kanunu'nun 22. Maddesi'nin bundan yirmi yıl önce bir Bakanlar Kurulu kararıyla kaldırılmış bulunduğunu söyledik. Bize garip gelen gerçek bu. Vilayet maddenin kaldırıldığını nasıl olur da bilmez. Adı geçen kanun maddesi Bakanlar Kurulu'nun 23 Aralık 1972 tarih ve iki sayılı Kanun Hükmündeki Kararname'nin 5. Maddesi'ni yürürlükten kaldırmıştır. Valiliğin kongremizi engellemek için ileri sürdüğü hükümlerin hiçbirisi geçerli değildir. Biz bu durumu cevap olarak bildirdik. Vilayet kongremizi engellemek için mahkemeye başvurdu. 15. Asliye Hukuk Mahkemesi vilayetin bu talebini reddetti. Dolayısıyla kongre yapmamız mecburiyet haline geldi. Eğer kanun altı ay içerisinde kongre yapmamızı mecbur tutmasaydı, biz bu kongreye zaten ihtiyaç halinde olmadığımızdan kendimiz de yapmayacaktık. Kongreyi yapmak kanuni gereği yerine getirmektir. Bu vilayet tarafından engellendi, mahkeme makul görmedi. Bu nedenle biz kongremizi yapacağız, yapmadığımız takdirde münfesihtir duruma düşeceğiz. Onun için de kongremizi yapacağız. Taşradan gelecek arkadaşlarımız var. Çeşitli hazır-

lıklar yapmışız. Aksi halde zarara uğrayacağız. Onun için de yapacağız. Kanuni zorunluluğu yerine getiriyoruz. Normal hakları kullanıyoruz. Mahkemenin red kararı ilginç: Deniyor ki, eğer bu sendika hükmî şahsiyet kazanmamışsa niçin şimdiye kadar hakkında herhangi bir koğuşturma açılmamıştır. Eğer bu sendika kanunsuzsa şimdiye kadar cezai yönden bir soruşturma olmadığı gibi herhangi bir genelge ile engellenmiş değil. Emniyet Genel Müdürlüğü'nce engellenme genelgesi de yayınlanmış değildir. İşin gerçeği bu. Nerdeyse altı ay oldu kurulalı, kuruluşumuzun gayr-i meşru olduğuna ilişkin bir yazıyla muhatap olmadık ve örgütümüzün taşra örgütlerini oluşturmada herhangi bir engel zuhur etmedi. Türkiye genelinde hızlı bir örgütlenme ve yaygın üye kaydı yapma dönemindeyiz. Bu konuda herhangi bir sıkıntıya muhatap olmadık.

Milli Gazete: Kongreden sonraki çalışmalarınız nasıl olacak?

A. İnan: Kongreden sonra, örgütleme çalışmalarımızı tamamlayacağız. Çok hızlı üye kayıt kampanyası başlatacağız. Gördüğümüz o ki, bizim sendikamız umulandan, beklenenden daha hızlı gelişme süreci yaşayacaktır. Bu, hiçbir çevreyi ürkütmesin, sevindirsin. Bizim kimseyle hiçbir sendikayla tersleşmemiz yoktur. Sendikamız eğitim kuruluştur. Meşru bir kuruluştur. Çalışanlarımıza, eğitimcilerimize rahat nefes aldıracak bir kuruluştur.

Milli Gazete: Sayın İnan, size teşekkür ediyorum, bize vakit ayırdınız.

A. İnan: Ben de teşekkür ederim...

Milli Gazete, 25 Temmuz 1992

AKİF İNAN'LA ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE

İslâm: 1974'te Hicret ve 1991'de Tehma Sözler. Yeni şiir kitabınız için bunca yıl bekleyiş neden?

A. İnan: İki şiir kitabı arasına yıllar girdi. Evvela şunu söyleyeyim. Şiir benim kolay yazdığım bir tarz değil. Oldukça yoğun bir yayın ve yazı hayatım olmasına rağmen yazmış olduğum şiirler sayılıdır. Aslında bu belki şiire bakış açımı ilgili, şiire vermiş olduğum önemle ilgili. Şiirlerimi kendime çok zor kabul ettiriyorum. Yazmış olduğum şiirlerimin tümünü yayınlamıyorum. Kendimce belli bir zaman içerisinde, nihai olgunluğa eriştiğine kanaat getirdikten sonra yayınlıyorum. Kaldı ki çok şiir yazmakla, büyük şiir yazmak arasında bir doğru orantı yok. Mesela Kanuni Sultan Süleyman, Divan şairlerimiz arasında en çok şiiri olan şair, ama onu biz birinci sınıf şairlerden saymıyoruz. Mesela Ahmet Haşim benden fazla yazmış değil. Tanpınar'ın, Ahmet Kutsi'nin yazmış olduğu şiirler de benim yazdığım şiirlerden fazla değildir. Aklıma bir hatıra geldi: 1976 yılında *Mavera* Dergisi'ni çıkarıyorduk. İlk yıllarda bazı şairlerden, ilk sayfalara onların şiirlerinden bir haylisini koyuyorduk. Mesela benim on kadar şiirim *Mavera*'nın bir sayısında bir arada çıktı. Okuyucuların adeta bazı şairler hakkında daha derli toplu fikir sahibi olmalarına yol açsın diye böyle bir demet şiirleri bir defada koyuyorduk. Bunu Üstad Necip Fazıl gördü. İfadesi şu oldu; "Nasıl bu kadar şiiri bir adam yazabilir. Şiir nedel bir haldir, böyle kolon kolon yazılmaz." Üstadın dediği doğrudu, ama şu var: Benim orada on kadar şiirim yayımlandığında ben birkaç

yıl şiir yayınlamamıştım. Elimde birikmiş olan şiirleri bir kerede böylece yayınladım. Yoksa ben o kadar şiiri ancak birkaç sene içinde yazabiliyorum. Şunu söyleyeyim. Benim şiirlerim iki kitapta toplandı: *Hicret* ve *Tenha Sözler*. Benim şiirlerimin tümü bunlar değil, 1979'dan sonra yazdığım şiirlerdir bunlar. Oysa ben 1958'den beri şiir neşrediyorum. Yüzlerce şiirim çeşitli dergi sayfaları arasında kaldı. Onları kitaplarıma almadım. Dolayısıyla benim şiir serüvenimin yirmi yılı kitaplaşmamıştır. Eğer bunları nazar-ı dikkate alırsak, az şiir yazmadığım ortaya çıkar. Belki soracaksınız. Niçin o şiirleri kitap haline getirmediğiniz? Şunun için getirmediğim. Biz 1969 yılında *Edebiyat Dergisi'*ni çıkarmaya başladık. O dönemde çağdaş şiirimizi kanıtlamak gibi bir kaygımız vardı. Ben 1969'dan sonraki şiirlerimle çıkmak istedim. Bunda isabetli davrandığımı da zannedirim. Çünkü daha önceki şiirlerimde kendime mahsus çizgiler, ifadeler elbette vardı, ama onlar belli bir poetikaya uygun olarak üretilmişti. Vezinli, kafiyeli, geleneksel kokulu şiirlerdi.

İslâm: Şiir kitabınızda korkularınızı, kurtuluşunuzu önce Allah'a sonra da veli ordusuna katılmada arıyorsunuz. Daha sonra çağı sorguluyorsunuz. Bunca duygular içinde kitabınızın ismini neden Tenha Sözler koydunuz?

A. İnan: Ben seneler önce ikinci şiir kitabımın ismini ilan etmiştim. Hicretten sonra *Medine*. Fakat araya giren yıllar bu ismi değiştirtti. *Tenha Sözler* yalnız bana kelime dizisi olarak güzel değil muhteva bakımından da şiirlerimi ifade ediyor gibi geldi. Mümkün olduğu kadar zor bulunur sözler manası biraz hedeflendi. Biraz garip, değişik, farklı söyleyiş ihtiva ettiği belki düşünüldü. İçimde bir mekanizma bu isme karar verdi. Birkaç sanatçı arkadaşşıma bu ismi söyleyince çok ilginç buldular. Hatta benim bile yakıştıramadığım bazı güzel açıklamalarına tanık oldum.

İslâm: Şiir kitabınızda tasavvufufla ilgili şiirler var. Şiir ve tasavvuf bağlantısı hakkındaki düşünceleriniz nelerdir?

A. İnan: Tasavvuf zaten bizim şiir geleneğimizin öteden beridir bir ögesi olmuştur. Birçok tasavvuf erbabı aynı zamanda şair. Yunus Emre'den tutun Şeyh Galib'e, Üstad Necip Fazıl'a kadar birçok büyük şairin tasavvufufla bağlantısı olmuş. Tasavvufufla fiili bağlantısı olmayan sanatçılarda bile, tasavvufi özün yer aldığını görüyoruz. Bu edebiyatımızda bir gelenektir, kaldı ki bir de tasavvuf edebiyatı var olmuştur. Kuddusi Baba'dan tutun, Niyazi-i Mısri'ye kadar birçok sanatçımız var. Alevi Bektaşî şairler var. Benim 1980'den itibaren tasavvufa direkt olarak yönelişimin şiir halinde de tezahür etmemesi mümkün değildi. Benim tasavvufi şiirlerim, bir özenti, tasavvufun genel geçer yargılarına yöneliş değil. Bizzat tasavvufi ağırlıklı şiirlerim de en çok sevilen şiirlerim arasında yer alıyor. Çevreden almış olduğu izlenim budur.

İslâm: Üstad şair için "Arı bal yapar ama izah edemez der" Akif İnan'ın şiir anlayışı nedir?

A. İnan: Üstad öyle söyler ama kendi şiirini en iyi açıklayan insandır da. Şiir kitabının sonunda poetikası vardır. Uzun uzun kendi şiir anlayışını açıklar. Edebiyatımızda başka isimler de var, Ahmet Haşim, Abdülhak Hamid. Onlar da kendi şiirleri üzerinde düşünmüş, şiirlerini gayet tutarlı bir biçimde anlatmış insanlardır. Ben şiirin üzerinde derinliğine, genişliğine düşünmüş bir insanım. Bunun fikriyatını yapma konusunda emekler vermiş biriyim. Özellikle *Edebiyat Dergisi*'nde 1969'dan sonra yazmış olduğum yazılarda öngörmüş olduğum şiirin çerçevesine yönelik bir hayli yazılar yazdım. Hatırlarsanız o dönemlerde Divan şiirinden yararlanma gündemdeydi. Birçok sanatçının bu anlayışa uygun şiirler yazdığını görüyorduk. Beh-

çet Necatigil, *Encam* adlı şiir kitabını yayınladı. Turgut Uyar *Divançe*, Attila İlhan gazeller adlı Divan şiirinin özünden, şeklinden manasından modern kılıklı şiirler yazıldı bir hayli. O dönemlerde ben bu tür şiirlere karşı fikirler geliştirdim. Bunların Divan şiiri ile ilgili organik bir bağ içinde olmadığını söyledim. Çünkü bu sanatçılar divan dünyasının ruhu ile bağlantılı insanlar değillerdi. Divan şiiri temelde İslam uygarlığına dayanır. İslam uygarlığının içinde kendisini saymayan bir sınıf sanatçının Divan şiirinden yararlanması olsa olsa bir özentidir. O şiirlerde ben bu özentiyi gördüm. Divan şiirinden çağdaş anlamda nasıl yararlanılması lazım geldiğine dair yazmış olduğum düz yazılara uygun biçimde şiirler ürettim. İşte benim *Hicret'* te yer alan şiirlerim bu şiirlerimdir. *Tenha Sözler'*deki şiirlerim de aynı anlayışın uzantılarıdır. Değişim, belki bir parça gelişime uğramış uzantılarıdır. Sanat üzerinde, şiiri üzerinde düşünmemiş olan sanatçıyı büyük sanatçı saymak mümkün değildir aslında. Yani bu bir insiyaki olay değildir. Bir birikimin bilinçli olarak dışa vurum hadisesidir. Ve onu estetikle ambalajlama olayıdır. Ben bütün iyi sanatçılarda şiirin içeriğini üzerine, derinliğine düşünülmüş olma özelliğini görmekteyim.

İslâm: İslami edebiyat nedir, günümüzde görünümü ve gelişimi nedir?

A. İnan: İslami edebiyat üzerinde bu memlekette en çok konuşmuş yazmış adam benim. Buna dair belki üçyüz civarında yazı yazdım. Umarım bu yazılarımdan bir kısmı toplanarak bir kitap oluşturulur. Halen de bu mesele üzerinde düşünmekteyim ve konferanslar vermekteyim. İslam'ın öngörmüş olduğu bir edebiyat var. Bu edebiyatın mesnetlerini biz Kur'an-ı Kerim'de ve Peygamberimiz zamanındaki şairlerin eserlerinde görmekteyiz. İslam, sosyal hayatın hiçbir bölümünü cevapsız bırakmamış olan bir nizamdır. Elbette bunun

bir estetik görüşü de mevcut. Ve bu görüşe uygun olarak yüzyıllar boyu zaten bir edebiyat üretilmiş. Şimdi bütün İslam toplumlarının Müslüman olduktan günümüze kadarki maceralarında üretmiş oldukları sanat eserleri de İslam uygarlığının şemsiyesi altında üretilmiş olan eserlerdir. Yani ben günümüze kadarki Türk şiirinin özellikle, Tanzimat'a kadar olan Türk şiirinin doğrudan doğruya İslam uygarlığının ürünü olan bir şiir olduğu kanaatindeyim. Tıpkı mimarimiz ve musikimizin İslam uygarlığının etkisinde olduğu gibi. Bu meseleye dair sizinle ayrı bir konuşma yapmak isterim. İslam uygarlığının toplumumuz üzerinde etkinliğini sürdürmesi, Tanzimat'a kadardır. O yıldan itibaren devlet İslam uygarlığı yerine Batı uygarlığını seçti. Dolayısı ile eğitim kurumlarımız, sosyal kurumlarımız, Batılı anlamda oluştu. 150 yıllık şiir maceramız mümkün olduğu kadar İslami etkiden, özden ayrı olarak gelişti. Ama buna rağmen İslam uygarlığını sanatına eklenmiş sanatçılar bir uçtan yetişti. Yakın dönemde M. Akif'ten, Necip Fazıl'a kadar olan dönem ve bizim kuşak sanatçıları bu çerçevede altında mütalaa edilmelidir.

İslâm: Siz Edebiyat ve Maverâ Dergileri'nin kuruluşunda yer aldınız. Bu dergilerin kuruluşunu ve işlevini anlatırmısınız?

A. İnan: *Edebiyat Dergisi* ile bizim kesim ilk defa bir koro hareketine kavuşmuş oldu. Daha önce İslamcı çizginin sanatçıları Türk edebiyatında solo yapıyorlardı. Mesela Üstad Necip Fazıl ve ondan öncekiler. Tanzimat'la birlikte Batı modeli bir akım gelişti. Bu model içinde İslami çizgide zuhur eden istisnai sanatçılardı. Bunların ürettiği solo niteliğinde ürünler oluyordu. 1969'da başta Nuri Pakdil olmak üzere, Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Aleaddin Özdenören toplandık. Dünya görüşü aynı olan bu arkadaşlar

edebiyatımızda yeni bir akım başlattılar. Ve ilk defa olarak böyle bir grup hareketi olarak zuhur etti bizim kesim. Oldukça yüksek düzeyde bir sanat oluşturuldu. Etkinliği günümüze kadar gelen bir damarın kurucusu oldular. Kimileri bu harekete Kabaklı gibi “Yeni İslamcı Hareket” bazı çevreler de “60 Sonrası İslami Kanat” dediler. Edebiyat hareketi o çok mütevazı gibi görünen sayfa sayılarına ters orantılı olarak Türk Edebiyatı’nda da çok kalıcı ve yüz akı bir sanatın temellerini oluşturdu. 1976 yılında kurmuş olduğumuz *Mavera* Dergisi bu işi çok ileri noktalara taşıdı. Birçok sanatçıların yetişmesinde mektep görevi üstlendi.

İslâm: Bugün edebiyata özellikle şiire karşı olan duyarsızlığın sebepleri nelerdir?

A. İnan: Edebiyata sanata karşı olan duyarsızlığın sebebi sanattan kaynaklanmıyor. Şunu ifade edeyim. Bizim toplumumuz tarih boyunca hep büyük sanatçılar yetiştirmiştir. Hiçbir dönemde dahi sanatçılardan yoksun kalmamıştır. Özellikle şiir kesiminde... Bakın tiyatro, hikâye, roman dalında aynı şeyi söylemiyorum. Ama şiirde dün de bugün de dünyanın en büyük sanatçılarını yetiştirmişiz. Bugün Türk edebiyatının sanatçıları, şairleri yeryüzünün en büyük sanatçılarıdır. Farz-ı muhal bu sanatçılarımız şiirlerini Fransızca, Almanca, İngilizce, İtalyanca yazmış olsalardı, bu ulusların sanatçıları olmuş olsalardı, bu sanatçıların içinden yığınla isim Nobel alırdı. Amma dilimizin, diğer ülkelere ters gelmesi, Türkiye’nin öteki ülkeler nezdindeki mağlubiyeti, aynı şekilde edebiyatımız için de biçildi. Türk şiiri şimdi zayıf bir dönemini yaşamıyor. Şiir bizim en başarılı olduğumuz daldır tarih boyunca. Şiire ilginin en asgari hadde indiği bir dönemde yaşıyoruz bu doğru. Bunun kabahati sanatçılarımızla izah edilemez. Bu bir toplumsal derttir. Adeta, kültüre, sanata duyarlılığı törpülenmiş kuşaklar oluşturuldu. Bunu

öncelikle devlet böyle oluşturdu. Eğitim kuruluşları, kitle haberleşme araçları ciddi sanatı ve fikri dışlayan adeta bir gelenek içerisine girdiler. Yine bir hatıramı anlatmak istiyorum: Bakın *Hicret* kitabı basıldığı yıl, on yedi yıl önce, beş bin basılmıştı. Bunca yıl benim şiirle uğraştığımı daha fazla insan duydu, Türkiye'nin nüfusu iki misli arttı. Eğer Türkiye'de şiire, edebiyata ilgi gösterme oranı hiç değişmemiş olsaydı bugün en azından *Tenha Sözler* kitabının on bin basması gerekirdi. Ama Basın Kitabevi iki bin bastı. Hayrete düştüm. Hoş baskı tükendi. Yeni baskısı birkaç hafta sonra yapılacak. Ama bu şiire ilgi ile orantılı değil. Ben Türkiye'nin her tarafında konferanslar veriyorum. Gittiğim yerde kitaplarım sergileniyor. İmzalıyorum. Öyle satılıyor. Türkiye'deki sanata ve şiire ilgi bu. Tabii televizyon, radyo, gazeteler, yayın organları ciddi sanata ve fikir ürünlerine alanı olabildiğince daralttılar. Demek ki bu bizim sanatçılarımızdan kaynaklanan ters bir sonuç değil. Doğrudan doğruya Türkiye'nin bu konudaki politikasızlığına rejim tarafından yapılan eğitim ve kültür düşmanlığı ile bu noktaya gelmişizdir.

İslâm: Üstadı rahmetle anarken, Üstad hakkındaki görüşlerinizi anlatır mısınız?

A. İnan: Üstad Necip Fazıl, bizim kuşağın her alandaki babasıdır, fikirde, sanatta, politikada. Bütün birikimimizi biz Üstad'la devşirdik. Bu yalnız bizim kuşak için değil, Türkiye'de bizimle aynı dünya görüşünü bölüşen, her seviyede her insanın itiraf etmesi gereken bir gerçektir. Şunu söylemek istiyorum. Üstad'tan isterse hiçbir eser okumamış olsun bu memleketin bilinçli bir Müslüman'ı ben yine onu, Üstad'dan mana devşirmiş, fikir devşirmiş insan olarak sayıyorum. Niye? En azından Üstad'ın oluşturmuş olduğu iklimde solumuş bir adamdır. Farkında olsa da olmasa da Üstad'ın manasından teneffüs etmiştir.

İslâm: Aşağıdaki kelimeleri birkaç cümle ile açıkla mısınız?

(Şair, Politika, Sezai Karakoç, Nuri Pakdil, Cahit Zarifoglu, Aşk, Özel Televizyon, İslâm Dünyası, Devlet, Eğitim-Bir)

A. İnan: Şair: Şair için aklıma bir hadis geldi. "Allah'ın sır hazinesi arşın altındadır ve anahtarı şairin diline verilmiştir." Şair için sayısız tarif getirilebilir ama benim bunun üstüne bir tarifte bulunmam ayıp olur.

Politika: Şiirin hedeflendiği sosyal ortamın teessüsü için aletlerden bir alettir.

Sezai Karakoç: Yüzyılımızın sanat ve fikir abidesidir.

Nuri Pakdil: Nev'i şahsına münhasır bir deha.

Cahit Zarifoglu: Üstad, Cahit'e 'Artist' derdi. Sanatçı anlamında.

İtiraf edeyim ki bizim kuşağın içinde en şair olanıdır. Rahmet Cahit, yalnızca şiirle yetinmedi. Fikri alanda, roman, hikâye, çocuk edebiyatında ölümsüz eserler verdi. Kısa yaşamına çok soylu bir muhteva giydirdi. Ölümsüz eserler yazdı. Bizim grubumuzun ön lokomotiflerinden biriydi.

Aşk: "Aşk imiş âlemde her ne var ise, ilim bir kıyl u kâl imiş ancak" diyor Fuzuli. Aşk olmazsa hiçbir şey olmaz. Kâinat aşk ile halkolmuştur. Bütün varlık bir aşk ürünüdür. İnsanın üretimi olan her olayda mutlaka bir aşk vardır. Yoksa bu olağanüstü olayların vuku bulması mümkün değildir. Aşkın merkezi Cenab-ı Allah'tır. İnsan, kabiliyeti ölçüsünde nasibdardır.

Özel Televizyon: Bugün bizim kesim niçin tahakkuk ettirilmesi zaruri bir araç haline gelmiştir. Şimdi bana sorsalar ki ne yapalım, en önce bir televizyon kuralım derim.

İslâm Dünyası: İslâm'ı idrak etmemenin hüznünü yaşayan adeta zavallı ülkeler manzumesi. İslam ülkelerinde var olan İslâm davasının yiğit mensupları eğer aktivitelerini çoğaltıp, ülkelere egemen olmazlarsa, şimdi içinde bulunduğumuz durum üzücüdür. İslâm âlemi, emperyalizmin kısıkağı altındadır. İslam âlemi dünyaya yeni baştan nizam verebilecek potansiyele sahiptir. Emperyalizmi tüketebilecek bir potansiyeldir. Yeryüzünde insanların Allah'ın murad ettiği ölçüde yaşamasını sağlamaya yetebilir bir potansiyeldir. Bu potansiyeli devreye sokma konusunda, küfür odakları İslâm sülalesinin içinde ve dışında olan adamlarla işbirliği halinde yolları kesmiş ve tıkamıştır. İşte bu tıkanan yolları açma konusunda seferber olan insanların çoğalması gerekmektedir.

Devlet: İnsanların bir arada yaşamasının resmi adıdır. Onun düzenini kuran, geliştiren müessesenin ta kendisidir. Devlet olmasa, insanlar yığındır. Her inancın her ideolojinin öngördüğü bir devlet var. Bizim devlet anlayışımız, Tanzimat'tan bugüne her gün biraz daha İslâm toplumunun gündeminden kaçırılmıştır. Biz onu yeni baştan ihya etmenin, yürürlüğe koymanın gereğine inanmış kişileriz.

Eğitim-Bir: Eğitimciler Birliği Sendikası. Kısa adı Eğitim-Bir. Bu sendika Türkiye'de sayıları en kabarık olan eğitimcilere yönelik. Onların sosyal haklarını iyileştirmeye yönelik. Eğitimi ve müfredatı iyileştirmeyi amaç edinmiş bir sendika... Bu sendikanın kurulması konusunda mevcut hükümetin taahhütleri var. Fakat henüz gerçekleşmedi. Sendikamız evvela bir meslek

kuruluşudur. Güncel politikanın tamamen dışında ve herhangi bir partinin asla şemsiyesi altında olmayan bir kuruluştur. Bizim amacımız geniş tabanlı bir sendika oluşturmak. Bu konuda da hayli yol almış durumdayız.

İslâm: Son olarak, bir zamanlar Yedi Güzel Adam vardı. Şu anda yeniden bir dergi çıkarmayı düşünüyor musunuz?

A. İnan: Yedi Güzel Adam'dan kastınız bizim, *Edebiyat* ve *Mavera* kadrosu ise, o kadro hiçbir zaman birbirine olan bağlılığını tavsatmamıştır. Yerlerimiz farklı da olsa ruhi, kalbi, ideolojik işbirliğimiz aynı hareketi korumaktadır. Eğer siz bu arkadaşlar yeni baştan bir dergi çerçevesinde toplansınlar diyorsanız, bugün için şartlar biraz uzaktır. Zaman zaman bunu da gündemimize getirmiyor değiliz. Fakat bugün için bu güzel bir temennidir. Erdem Bayazıt'ın geçende bir gazeteye vermiş olduğu ifade oldukça ilginç. "Biz o kümelenişlerde (*Edebiyat* ve *Mavera* dergilerinde) adeta bir sera ziraatı yapıyorduk. Fakat şimdi tarla ziraatına yöneldik."

Bu açıklama bana hayli ilginç geldi.

İslâm, Temmuz 1992.

M. AKİF İNAN'LA SÖYLEŞİ TÜRK CUMHURİYETLERİ PAPAZ KAYNIYOR...

Yörünge: Sayın M. Akif İnan, geçtiğimiz günlerde Milli Eğitim Bakanı Köksal Toptan'la birlikte yaptığımız Orta Asya gezinizden bahseder misiniz?

A. İnan: Efendim dokuz günlük bir Özbekistan, Kırgızistan gezimiz oldu. 105 kişi katıldı. Ben Eğitim Sendikası Başkanı olarak davet edilmiştim. Gördüğüm şu oldu: Onlar bizi bazı konularda fersah fersah geçmişler. Bir kere işsizlik diye bir sorunları yok. Şehirlerin alt yapısı tamamlanmış, okuma-yazma oranı yüzde 100. Kırgızistan'da üniversite mezunu olmayan yok gibi... Konut sorunu yok, gelir düzeyleri ortalama 7 dolar. Onun için zar zor idare ediyorlar...

Yörünge: Sosyal Hayat nasıl?

A. İnan: Tiyatro salonları var, tatil günlerinde bile caddelerde kimsecikler yok. Bir iki çocuğa rastlıyorsunuz.

Yörünge: Eğitimleri nasıl?

A. İnan: Eğitimi tamamen devletin sırtına yüklemişler. Haliyle güdümlü bir eğitim söz konusu. Adamlar Sovyetler dışında başka bir yer duymamışlar ve tanımıyorlar. Mesela, gündemdeki konu olması dolayısıyla bir profesöre Bosna-Hersek olaylarını sordum. Hiç haberi olmamış. Oralarda hala resmi bir güdüm söz konusu. Televizyon ve eğitim hala devletin kontrolünde.

Yörünge: Basın organları ne durumda?

A. İnan: Eğitim tamamen Rusça olduğundan gazeteler de Rusça yayın yapıyorlar.

Yörünge: Yani Rusça tamamen hâkim, öyle mi?

A. İnan: Evet. Bir örnek olarak aktarmakta fayda görüyoruz. Oraya giden 19 ülkenin Milli Eğitim bakanlarından sadece Kıbrıs ve Türkiye'nin bakanları Türkçe konuştular, diğerleri Rusça konuştu.

Yörünge: Hocam, bu durumda ortak bir Türkçe'ye varmak zor değil mi?

A. İnan: Yalnız alfabe ile olacak bir iş değil. Zaten Türk Cumhuriyetleri Latin alfabesine sıcak bakmıyorlar. Kazakistan Milli Eğitim Bakanı karşı çıktı. Gereçekleri ise kendilerince haklı. 70 yıldır bu alfabe ile düşüp kalkıyoruz, yeni alfabeğe geçecek olursak birden bire bütün halkımız ümmi olur. Bu uzun zaman ister.

Yörünge: Sayın İnan, Türk Cumhuriyetleri'ne nasıl ulaşabiliriz?

A. İnan: Efendim Rusça çok yaygın olduğu için Rusça kitaplar yayınlarsanız daha faydalı olur.

Yörünge: Dini hayattan bahseder misiniz?

A. İnan: Ne din ne de dincilik hâkim. Daha doğrusu din etkin değil. Din onların gündeminden çıkarılmış. Eğer sizi sempatik bulurlarsa din konusundaki açıklamaları dinleyip çok mutlu oluyorlar.

Eğitim fakültelerine gittim, orucu bilmiyorlar. Dekan, namazı bilmiyorum dedi. Taşkent'te son bir yılda inen uçakların hemen hepsinde ikişer üçer papaz geliyormuş. Amerika-İspanya-Vatikan... Papazlar nefis Rusça biliyorlarmış. Halka her yerde anlatıyorlarmış... Bizim hocalar ise camide cemaat beklediklerinden başarılı olamıyorlarmış. Papazlar otobüslerde, uçaklarda, pazarda, çarşıda, her yerde anlatıyorlarmış... Hatta il-

ginç, Hindistan'dan gelen Budist rahipler bile ilgi görüyorlarmış...

Yörünge: Hocam söz buraya gelmişken bizim buradan gidip oralarda özel okullar açıyorlar... Onların çalışmaları nasıl?

A. İnan: Oralarda okul açmak ucuz. Binalar çok ucuz... Bizim bakan oradaki papazların çalışmalarını duyunca ilahiyat fakültesi açalım dedi. Diğer özel okulları gezme fırsatı bulamadım.

Yörünge: Edebiyatları ne âlemdе?

A. İnan: Çok cılız bir edebiyatları var. Bizden Aziz Nesin'i tanımışlar. Şiirleri kötü. Eski Yunan, Fransız ve Batı edebiyatını hiç bilmiyorlar. Edebiyatta Rusya'nın sanatçılarını biliyorlar.

Yörünge: Demek hâlâ Rusya'nın etkisindedeler?

A. İnan: Evet, hegemonya devam ediyor. Rusya benim yakamdan düşün dese bile onların ayrılmaya niyetleri yok gibi... Heykeller aynen korunuyor. Bütün üst görevlerde Ruslar var.

Yörünge: Hocam alkolü çok kullanıyorlar mı?

A. İnan: Efendim, haddinden fazla içiyorlar. Yemeklerin hepsinde başköşede alkol var. Hatta bu konuda ilginç bir anekdotum var. Yemekteydik... Biri kadehini kaldırıp "Siz dersiniz rakı, biz deyerik arak hadi bismillah" dedi... Yani bu insanlara çok şeyler anlatmaktansa pratik çözümler götürmeliyiz.

Yörünge: Hocam, geçerken uğramıştık, sohbetiniz için teşekkür ederim.

A. İnan: Ben de çok teşekkür ederim.

Yörünge, 17 Ocak 1993

AKİF İNAN'LA ŞİİR, SANAT, OKUMA ÜZERİNE

Akif İnan, davetimizi kabul ederek okulumuza geldi, öğrencilerimize Mevlana Hazretleri'ni tanıtıcı bir konferans verdi. Öğrencilerimiz konuşmayı ilgiyle dinlediler ve Akif İnan'a eserlerini imzalatmak için sıraya girdiler. Sonraki günlerde biz de Akif İnan'a konuk olduk. Okuma, okur, sanat, şiir konularında sohbet ettik.

Sanatseverlerin, kitapseverlerin ortak derdiyle girdik konuya: Kitaba ilgi az, Akif İnan hemen bir hatıra-sını nakletti bize:

“Son kitabım *Tenha Sözler*'i bastırmak istediğimde yayınevi bin adet basacağını söyledi, şaşırdım. Bundan 18 yıl önce, daha beni kimse tanımazken, *Hicret* adlı kitabım beş bin adet basılmıştı. Geçen sene Azerbaycan'a gittiğimde öğrendim ki yazarı biraz tanınan bir şiir kitabı yüz bin adet basılıp satılıyormuş, yedi milyonluk bir ülke orası. Azerbaycan'ın tanınmış şairlerinden Bahtiyar Vahapzade: 'Bizi komünizme karşı iki şey diri tuttu: Birisi şiirimiz, öteki folklorumuz, güzel sanatımız' diyordu.”

Gülistan: Türkiye'de kültüre, sanata, edebiyata ilginin gerilemesinin sebepleri nelerdir?

A. İnan: Çok çeşitli sebepler var. Kimileri radyo, televizyon diyorsa da bu o kadar önemli değil. İlgisizliğin temel sebebi 1980 askeri müdahalesi ve müdahaleyi izleyen yıllarda dünyadan, Türkiye'den, kültürümüz-

den, sosyal olaylardan habersiz yarış atları yetiştirmenin amaçlanması.

Gülistan: Seksen öncesi edebiyata ilgi nasıldı?

A. İnan: Ben 1961’de Ankara’ya geldim, üniversiteye başladım. Bir ders yılı içerisinde çeşitli yüksek okullarda, ki bunların arasında orta dereceli okullar da vardı, belki 50-60 edebiyat-sanat günü olurdu. Gazeteler edebiyat, sanat ekleri verirlerdi, bugün sulu magazin dergileri veriyorlar. Her tarafa edebiyatı, sanatı hafife alan insanlar yığıldı. Edebiyatın içeriğini bilmemekten bütün bunlar. Zannediyorlar ki edebiyat, sanat, sadece, bu işle ilgilenen yazar-çizer takımının uğraşı alanıdır: sanki bir entelektüel gerçek değildir.

Gülistan: Okuyucuların azalması edebiyatı nasıl etkiledi? Edebiyat hayatımız geriledi mi?

A. İnan: Edebiyatımız çok canlıdır, özellikle şiirimiz. Zaten biz toplum olarak edebiyatı şiir olarak algılamışız. Tarih boyunca büyük şairler yetiştirdiğimiz gibi bugün de şiirde dünyanın önündeyiz. Karşılaştığımız alakasızlığa rağmen büyük sanatkarlara her dönemde olduğu gibi şimdi de sahibiz. İşte bu mutlu durumun tam zıddı bir sosyal realite ile karşı karşıyayız: Büyük şiirler yazılıyor ama okuyanı yok.

Gülistan: Bu zor durumu nasıl aşacağız?

A. İnan: Dünyada da edebiyata ilgi azalıyor. Dünya edebiyatının adeta üssü olan Fransa’da da durum aynı. Ama onların mütefekkir devlet adamları, “Tıkanmanın önünü nasıl açabiliriz?” diye çareler arıyorlar. Bizimkiler ise uyuyorlar, o bilinç yok bizim devlet adamlarında. Ne zamandır kitap okumamış, tiyatroya gitmemiş devlet adamlarımız var. Bakın Osmanlı döneminde şiire ilgisiz devlet adamı görmeniz mümkün değildir.

Gülistan: Evet, Osmanlı'dan sonra neler oluyor?

A. İnan: Osmanlı'daki sanata, şiire ilgi çok gerilerde kaldı. Tanzimat'la birlikte, okuyan, yazan devlet adamları azalmaya başladı. Cumhuriyetle birlikte azalma hızlandı, günümüzde ise en az noktaya geldi. Şimdi aklında dört mısra olmayan yöneticilerimiz var. Ayıplanacak bir durum... Ama güçlü sanatçılarımızla bunu aşacağız. Bu çaba, ülkenin bağımsızlığını elde etme çabasıdır. Aynı zamanda ülke insanını şuurlandırma işi. Kendi özüne bağlı edebiyat, kültür hayatını idrak etmekten geçiyor.

Gülistan: Osmanlı'da şiire ilginin büyük olduğunu, şiirle ilgilenmeyen devlet adamının olmadığını söylediniz. Bugün ise "Divan edebiyatı toplumdan kopuktur, soyuttur, hayali konuları işler, taklit bir edebiyattır." iddialarıyla saldırlar var.

A. İnan: Bunlar Tanzimat'tan sonra Divan edebiyatımıza düşman olanların ileri sürdüğü dayanaksız iddialardır. Gerçekten de soyut anlayışı en uç noktalara götürmüş bir edebiyattır Divan edebiyatı ama bununla birlikte çağının sözcüsü olmuştur. Her sanat mutlaka toplumunu yansıtır. Siz Nedim'in şiirlerini Lale Devri'nin dışında tahayyül edebilir misiniz? Nedim'in şiirlerinde o devrin zevki, sefası, anlayışı yok mudur? Siz kalkıp da, "Bunlar 16. asır şiiri." diyebilir misiniz? Ve ne "Divan edebiyatı İran edebiyatının taklididir" diyenler, ne de "Birbirlerini taklit etmişlerdir" diyenler doğru söylüyor. Her büyük sanatçı kendi sanat dehasının ürününe ortaya koymuştur.

Gülistan: Günümüz şairleri Divan şiirinden faydalanıyorlar mı?

A. İnan: 1969-1970 yıllarında bu konu gündeme geldi. 1957'lerden sonraki İkinci Yeni hareketiyle Di-

van şiiri arasında bazı uygunluklar bulundu, imajist olma, ilginç hayal unsurlarıyla örülü olma noktasında. Böyle düşünenlerin arasında ben de vardım. Attila İlhan, Turgut Uyar, Edip Cansever, Behçet Necatigil bu anlayışa uygun şiirler yazdılar. Ben de o dönemde kendi yaklaşımımı ifade eden şiirler, Divan şiirini savunur nitelikte yazılar yazıyordum. O dönem şiirlerini özen-ti olarak yorumluyordum. Çünkü Divan şiiri temelde İslam uygarlığının ürünüdür; oysa İslam uygarlığına yabancı, aykırı, hatta düşman kişilerin Divan şiirinin özünü tanınması ve o öze uygun şiirler yazması zaten imkansızdır. Ben de bu anlayışa uygun şiirler yazılırsa böyle olmalıdır düşüncesiyle *Hicret*'teki şiirlerimi yazdım.

Gülistan: Bazı eleştirmenler şiirimizin, halk şiiriyle de bağlantılı olduğu görüşünde. Bu hangi noktalardadır?

A. İnan: Ben Türk Halk şiirinden çok Divan şiirine ilgi duyan bir insanım. Zaten iki şiirin de dayandığı zemin aynı; ikisi de aynı toplumun sanatı, aralarında yakın unsurlar var. Söyleyeceklerimi hece vezniyle, yalın halk Türkçesi'yle söylemem dolayısıyla şiirlerimi halk şiiriyle irtibatlandırdılar. Ama ben halk şiirinin etkilerini şiirimde pek göremem.

Gülistan: Şiirlerinizi nasıl yazarsınız? Şiiriniz üzerinde düşünür müsünüz?

A. İnan: Düşünerek yazarım. Nasıl bir şiir kuracağım konusunda bazı kararlara varırım. Şiir yazma yeteneğimi o kararlara uygun bir çizgiye çekerim. Ayrıca her içimden geçeni şiire dönüştüremem. Ben, belli bir sanat anlayışının, dünya görüşünün mensubuyum. Duygularımı süzgeçten geçiririm. Şiirim hem sanat bakımından ergin, yetkin olsun hem ahlak anlayışıma uygun düşün isterim.

Benim şiirim gönül şiiridir, yürek şiiridir. Ama bunları aklımda düzenlerim. Dil, yazılış, imaj, ritim bakımından şiire tekrar tekrar müdahalelerde bulunurum. Şiirin konusuyla uyum içinde bir müzikalite benim sürekli peşinde olduğum bir özellik oldu. Bir de mümkün olduğu kadar az kelime ile çok mana ifade etmeye yöneldim. Her kesimden insana hitap etmeye çalıştım.

Gülistan: Beğendiğiniz şairler, işte şiir böyle yazılır dediğiniz şiirler var mı?

A. İnan: Ben Yunus Emre'yi çok beğendim. Evrenseli yakalaması, bütün insanlara seslenebilmesi, temaları, dili, ahengiyle Yunus'un şiirlerini mükemmel bulurum.

Gülistan: Bize zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

*Gülistan, Özel Muradiye Kız Lisesi Yayın Organı,
Şubat 1994*

ŞAİR VE YAZAR, EĞİTİM-BİR SENDİKASI
GENEL BAŞKANI AKİF İNAN VE
ULUSLARARASI ŞAİRİMİZ
M. ATILLA MARAŞ İLE ÖZEL BİR SOHBET

Sunuş:

Akif İnan ve M. Atilla Maraş, edebiyat dünyamızın iki tanınmış ismi. Her ikisi de Urfalı, Urfa'nın sanat, kültür, tarih ve edebiyat (özellikle de şiir) ikliminden eserlerini Türkiye, hatta dünya çapına taşımış kişiler. Çeşitli eserleri var. Akif İnan aynı zamanda eğitimci olmasının kendisine yüklediği bir görevle şimdi Eğitim-Bir Sendikası Genel Başkanlığı'nı yapıyor. Bizim dünyamızın bu mümtaz insanlarıyla, bu kıymetli 'Zaman' dostlarıyla Şanlıurfa Zaman Bürosu'nda sanatı, sanatçıyı, şaire yüklenen misyonu, sanatçının öncü kişiliğini, toplum ve sanat yapımızı konuştuk. Sizlere bu çok uzun sohbetimizden bazı kesitler sunuyoruz.

O. Güzelgöz: Öncelikle Zaman Şanlıurfa Bürosu'na hoş geldiniz, diyorum. Sayın Akif İnan, şiir, fikir yazıları, eğitimcilik ve konferanslarınız. Bu çizgide bir hayatınız var. Şiiri, günlük yazıları ve fikir yazıları ile konferansları nasıl bir araya getiriyorsunuz? Hangi amaçla bir araya getiriyorsunuz ve bunların birbirleri ile bağlantıları neler?

A. İnan: Bu faaliyet dallarının tümü aslında bir bütünün parçalarını oluşturur. Şiirle fikiri, fikirle sosyal hayatı dolayısıyla sanatı birbirinden ayıramazsınız. Üstad Necip Fazıl'a da buna benzer bir soru sorulmuştu. Cevabı şöyle oldu Üstad'ın: "Ben şiirimini hedeflediği iklimi bulabilmek için bütün bu faaliyetlere katlanıyorum." 'Bu konferanslar ve yazılar şiirin ge-

rektirdiği sosyal hayatı hazırlayan yan ürünlerdir' anlamında söylemiş. Bence de gayet tutarlı bir açıklama. Sanatçı toplumun temsilcisi, şahidi ve yansıtıcısıdır. Ve topluma mesaj ulaştırın adamdır. Biz, sanat adamında böyle bir fikrî içerik daima aramışızdır. Yoksa yalnız mücerret bir sanatla meşguliyet ki, eskiden 'fildişi kulesi sanatçılığı' denirdi. Böyle bir sanat yaşamı bizim için kabule uygun değil. Cemiyetten kendimizi soyutlayamayız. Aslında bu realite dünya edebiyatında rastladığımız bütün sanatçılarımız için söz konusudur. Yani bütün büyük sanatçıların hepsinde toplumlarına tanık olma gerçeğini ve günü içerisinde de bir işlevi yerine getirme olgusunu görmekteyiz. Mesela bakınız, Divan edebiyatı soyut bir sanat olarak anlatılır ve denir ki, "Toplumla bağlantısı yok." Ama bununla birlikte Divan şairlerimizin tümü çağlarının birer yansıtıcısı olmuşlardır. Meselâ siz Nedim'i Lale Devri'nde değil de, kalkıp 16. yüzyılda yaşamış bir şair olarak görebilir misiniz? Veya Baki'yi 18. yüzyıl sanatçısı olarak görmek mümkün mü? Baki'de Osmanlı İmparatorluğu'nun şaşaası vardır. Nedim'de yaşadığı dönemin zevki sefası vardır. Fuzulî'de Bağdat ve havalisinin o mistik hayatı yansıtılır. Halk edebiyatından da örnek verebiliriz; Karacaoğlan'dan Köroğlu'na kadar, Yunus'a kadar hepsinde iyi yaklaşım baktığımızda çağlarına dair çok geniş bir malzeme kaynağına şahit oluruz.

Şimdi efendim, sanatçıyı toplum yetiştirir. Yani sanatçıyı emziren toplumdur. Ama bu toplum ana ise herkesi emziriyordur. Ondan emenlerin içerisinde bazı istisnai insanlar emdiklerini değişik ürünlere dönüştürürler. Ve o ürünler ise, döner toplumu emzirir. Dolayısıyla aralarında böyle bir bağlantı var. Yani, toplumdan devşirir, onu değişik bir telkine tabi tutup yeni mesajlara ulaşır. Ve yine o topluma döner. O artık toplumun

eğiticisidir. Eğer toplumdan aldığı üstün bir sanat yeteneği ile değişik bir telkine tabi tutup yeni ürünlere dönüştürmüyorsa, bu, toplumun gerisinde kalmış demektir. Buna büyük sanatçı gözüyle bakmamız mümkün değildir. Yani demek ki sanatçı aynı zamanda toplumu geliştiren, ileriye fırlatan varlıktır. Tarih boyunca da böyle olmuştur. Uygarlığı temsil eden sanat adamlarıdır. Sanat, tarihin tam kendisidir. Şimdi bir İslâm tarihi uygarlığı diyoruz. Bir Batı uygarlığı diyoruz. Bu uygarlıkları anlatırken neleri anlatıyoruz? Bunların mimarisini, musikisini, folklorunu, edebiyatını anlatıyoruz. Yani o milletin yetiştirmiş olduğu sanatçıların oluşturmuş olduğu eserler, verimler, birikimler uygarlığın ta kendisi. Demek ki uygarlığı bizatihi yapan sanatçıdır. Ama onun kaynaklarını toplumdan hammadde olarak devşirir ve geleceğe götürür. Bu sanatçı artık sadece çağının tanığı durumunda kalmamıştır. O noktaya geldikten sonra gelecek yüzyıllara da mesaj ulaştırın bir insan durumuna gelmiştir. Yunus Emre 700 yıl önce yaşamış ama hâlâ günümüze kadar sarkan mesajları var. İşte sanatçı Yunus Emre'dir. İşte bu nokta eşittir evrenselliştir. Milliliği bile aşmak demektir bu. Sanatçı bu yanı ile geleceği de besleyen adamdır. Ben şiirde evrenselliği anlatırken diyorum ki, o şiir başka dillere çevrildiğinde hâlâ o ülke insanlarına bir şeyler söylüyor mu? Demek ki evrenselliğe ulaşmıştır. Elli sene sonra bir şeyler söylüyor mu? Demek ki evrenselliğe ulaşmıştır. Ben de kendi çapımda şiirimde bunu kollamaya çalışmışımdır. Benim bir şiirimi ister ABD'li, ister Çinli olsun benimsemeli... Bir de gelecek dönemin insanı bile bazı taze tatlar alabilmelidir... Sanat tarihinde birinci sınıf sanatçılarda bu özelliği görmüşümdür.

O. Güzelgöz: Sayın Maraş sizin de birçok çalışmanız başka dillere çevrildi. En son kitabınız da İngilizce ve Türkçe

yayınlanan bir şiir kitabı. Hatta size bu konuda bir de doktorkluk unvanı verildi. Bunlar Sayın İnan'ın fikirlerini doğrulayan gelişmeler. Siz bu konuyu nasıl değerlendiriyorsunuz?

M. A. Maraş: Bir şairin şiirini ancak yine başka bir şair kendi ülkesinin diline çevrilebilir. Dikkatinizi buraya çekmek istiyorum. Dolayısıyla benim şiirimi 90 yılında Malayca'ya çeviren şair bir kişiydi. Malezya'da uluslar arası bir kurumun başkanı şiirlerimi okuduğu zaman bana şunu söyledi: "Siz şairsiniz! Demek ki ortak bir dilimiz oluştu artık." Bakın ben bilhassa bu çeviri işinde, kendi ülkesinde isim yapmış büyük sanatçıların şiirlerinin, eserlerinin başka dillere aktarılmasına şiddetle taraftarım. Mutlaka çevrilmelidir. Çünkü siz bir sanat yapıyorsunuz tüm dünya bunu duymalı ve görmelidir. Niye yapılmaz? Çeviri işi Türkiye'de çok yapılıyor. Batı'dan bir sürü çeviri yapmışız. Neden Türk dili, edebiyatı, sanatı, şiiri bir başka dile, başka dillere çevrilmesin. Bu da bize bu işlere ciddiyetle bakmadığımız gerçeğini gösteriyor. Necip Fazıl evrensel bir sanatçıdır. Gönül ister ki, kitapları başka dillere çevrilsin. Ve eserlerini tüm dünya tanınsın. Mesajlarımızın başka dillere, İngilizce'ye, Çince'ye, İspanyolca'ya, Arapça'ya çevrilmesi lâzım. Milletlerin kullandıkları ortak dilleri biz de sanatımız adına kullanmalıyız diye düşünüyorum.

O. Güzelgöz: Sayın İnan, sizin şiirlerinizde Divan edebiyatından yararlanma özellikleri görüyoruz. Bu şekilde Divan edebiyatından yararlanarak günümüze göre şiir yazma konusuna nasıl bakıyorsunuz?

A. İnan: Şiir hayatı bir milletin hayatında bütündür. Ben bu bütünlük içerisinde 700 yıllık şiir macerasını görüyorum. Divan ve halk edebiyatı eski değildir. Edebiyat dönemleri arasında peynir dilimi kesilmiş gibi kopukluk olmaması gerekir. Toplum olarak Tanzimat'tan

sonra belirli kopukluk ve değişim görüyoruz. Divan edebiyatından yararlanma hususu 70'li yıllarda gündeme geldi. Bu, Divan edebiyatından yararlanma konusu Türk edebiyatında bazıları tarafından benimsendi. Sanatçıların ortaya koydukları ürünlerde gördük ki, biraz olsun Divan edebiyatını kavramışlardır. Hayal âlemlerinde bir şeyler kurup yazdılar. Divan şiirinden neyi anlamalıyız. Eskiyen nedir? 70'ten sonra yazdım. 70'ten sonraki şiirlerim yeni anlayışımın ürünleridir.

O. Güzelgöz: Sayın Maraş, sizin mahalli manada bildiğimiz ünlü bir 'Aney' şiiriniz var. Biz Atilla Maraş ismini çocukluğumuzda bu şiirle duyduk. Bundan başka da mahalli bir şiirinize bir daha rastlamadık. Sanat çizginizin seyri hızla mahallilikten milliliğe, oradan da evrenselliğe ulaştı. Nasıl oldu bu seyir? Nasıl ulaştınız bu milli ve evrensel mesajlar sunan şiire?

M. A. Maraş: Şimdi aslında Sayın İnan'ın ortaya koyduğu görüşlere bakarsak hep bütünsellikten bahsediyor. Bir kültür bütünlüğünden söz ediyor. Şimdi meseleye bütünlük açısından bakarsak, yerel olma, milli olma, ifade edebilme ve bütünlük içerisinde mesaj sunabilme olarak bakarsak Urfa Anadolu coğrafyasında yer almıştır. Ben de Urfa'da doğdum. Burada yaşadım. Bu iklimin çocuğuyum. 'Aney' şiirini çok mahalli, folklorik bulduğum için kitaplarıma almadım. Bu şiir 25 yıllıktır. Sadece Urfa'yı değil herkesi etkiledi bu şiir. Şiirde anne gibi büyük bir temayı işledim. Bu şiir de başka dillere çevrilse büyük ilgi görecektir. Bu şiir herkesi etkileyip analarını ağlatmıştır. Sanatımızın mahallilikten kurtulup evrensele ulaşması gerektiğine inandığımız için biz burada kalmadık ve şiirimizi, sanatımızı dünyaya taşıma mücadelesi verdik. İncancımızı ve kendi dünyamızı çağımıza tanık olma özelliklerimizle bütünleştirip bu çizgiye ulaştık.

O. Güzelgöz: Genellikle sizin kuşağınız için 'Necip Fazıl kuşağı' veya 'Necip Fazıl ekolü' diye bir ibare kullanılıyor. Necip Fazıl'ın Türk şiir ve edebiyatına getirdikleri üzerinde de biraz konuşabilir miyiz?

M. A. Maraş: Buna geçmeden önce tashih etmek isterim ki, ben üstad Necip Fazıl'ı taklit etmedim. Çok kişi taklitçilik yüzünden kaybolmuştur. Ben Necip Fazıl'dan etkilenmiş biri değilim. Onunla bir çizgi bütünlüğümüz var. Çünkü her ikimiz de belli bir dünyanın insanlarıyız. Kökümüz 1400 yıllık maziye dayanır. Sezai Karakoç da bu çizginin kilometre taşıdır. Şimdi bunu niçin söylüyorum; bu çizgisellik devam edecektir. Benzer mesajlar vardır. Bakıldığında damgalar görülecektir.

A. İnan: Aslında Türk edebiyatı Necip Fazıl ile bir tikanmayı aşmıştır. Özel imajist anlatım geleneği Necip Fazıl'ın şiiri ile başlamıştır. Necip Fazıl'ın yakalamış olduğu yeni yönelmeler Üstad ile gelmiştir. Necip Fazıl, Türk şiirinde herkesin üzerinde örgüleme büyük etkisi olan bir sanatçıdır.

M. A. Maraş: Ben bir hususu eklemek istiyorum; ben genelde serbest diye adlandırılan şekilde şiir yazıyorum. Şiirimde ölçü vardır. Serbest şiirimde kafiye düzeni, örgü gizlenmiştir. Divan şiiri kurmaktan bile daha güçtür serbest şiir. Çünkü alanı çok geniştir. Çok zordur.

O. Güzelgöz: Türkiye'de en az satılan kitaplar şiir kitaplarıdır. Bu acı bir olay. Şair, toplum tarafından çok az anlaşılan bir sanatçı mı? Şairin kendisini topluma kabul ettiremeyişinden mi? Veya toplumun şairi anlama çizgisine gelemeyişinden mi?

M. A. Maraş: Esas sebep belli bir şeyin yerine bir başka şeyi ikame ederseniz, o ikame edilen şey alıp gö-

türür. Bakın ekonomide bir kanun vardır. “Kötü para gelir iyi parayı kovar”. Bu kanun Türkiye’de şiir kitapları için de geçerlidir. Fakat Avrupa’da bu böyle değil. Bir kitap basılıyor yıllarca piyasada kalıyor orada. Şiirin okuyanı da, taliplisi de az. Realite maalesef bu.

A. İnan: Şiirin okuyucusu çok asgari bir rakamda ise bunun bir tek sebebi vardır, bu da, toplumu eğiten ve etkileyen kurumların şiiri ihraç etmiş olmalarıdır. Bu devlet politikası ile izah edilebilecek bir husustur. Eğitim politikası ile izah edilecek bir husustur. Yoksa şiirimizin seviye kaybettiği gibi bir düşünce tamamen yanlış olur. Bundan da toplumun istemediği manası çıkarılmamalıdır.

O. Güzelgöz: Teşekkür ederim efendim. ‘Zaman’ adına daha güzel sohbetlerde buluşmayı diliyoruz.

Zaman, 22 Mayıs 1994

ŞİİR, DİL VE GELENEK ÜZERİNE

Bu söyleşi, 25 Şubat 1993'te Eğitim-Bir Sendikası'nın Kütahya Şubesi'nin açılışından sonra, yerel Çini TV'de Kültür Dünyamız adlı programda sunucu ve yapımcı Habibe Çelikbaş ve Mustafa Özçelik tarafından yapılmıştır. Bu söyleşinin video-bant çözümlenmelerini Mustafa Özçelik gerçekleştirmiştir.

H. Çelikbaş: Efendim, sizinle şiir konuşacağız. Ama önce sizi kendi ağzınızdan tanımak istiyoruz.

A. İnan: Efendim, Urfa doğumluyum. İlk ve orta öğrenimimi kentimde yaptım. Lise son sınıfı Maraş'ta okudum. Üniversite öğrenimim Ankara'da oldu. Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nin Edebiyat Bölümü'nden mezunum. 1958'den bu yana edebiyat ve yayın hayatının içerisindeyim. Çeşitli sanat-edebiyat dergilerinde yazı ve şiirlerim çıktı. Günlük gazetelerde yazılarım yayımlandı. Bazı dergilerin kuruluş çalışmalarına katıldım. Muhtelif lise ve yüksek okullarda hocalık yaptım. Halen edebiyat öğretmenliğini sürdürüyorum. Tabii bu arada yayınlanmış eserlerim var. Bunlar arasında şiir kitapları, bilimsel makaleler, ders kitapları, deneme türünde çalışmalarım var. Kısaca böyle.

M. Özçelik: Ben söze "Mahzen" şiirinizden bir beyitle başlamak istiyorum. "Çevir gözlerini içimden yana / Sırrını saklayan mahzenim ben." diyorsunuz. Gözlerimizi size çevirdiğimizde mahzeninizden devşirilen bir sır mıdır şiir sizce?

A. İnan: Evet, içimizin sırrını, esrarını bir dışa vurma eylemi olsa gerektir şiir. Ama bu dışa vurumda içi-

mizin her şeyini dışa yansıtamıyoruz. Onun içerisinde şiir elbisesi giymeye uygun olanları yansıtabiliyoruz kuşkusuz. Yani şiir olma yanı olan duygularımız, düşüncelerimiz şiir hüviyetinde dışarı çıkıyorlar. Yoksa içimizin bütün alabarası kuşkusuz şiire yansımıyor. Her insanın elbette içinde büyük olaylar, büyük kargaşalar, büyük mutluluklar olur; ama bunların kelimelere dökümü, dışa dökümü herhangi bir insan için bile her zaman mümkün olmaz. Kaldı ki, sanatçı için hiç mümkün olmaz. Aklıma geldi Üstad Necip Fazıl diyor ki: "Boşuna gezmişim tabiatta / Yok içimdeki kadar iniş ve çıkış." İnsan kuşkusuz üstün bir yaratık. Çok geniş dalgaları olan bir varlık. Dolayısıyla sanatçı ise, bu konularda daha uç noktalara kaymış bir insandır yapı itibariyle. Kendi sanatımın malzemesini elbette kendi içimden devşiriyorum. Ben her zaman dış dünyanın üzerimdeki izlenimlerinin yansıtıcısı olmaktan ziyade kendi içimin sesine tercüman olmaya çalışmışımdır. Yani çevrenin, toplumun benim ve sanatım üzerinde belli oranda izleri oluyor; fakat bununla birlikte ifade edeyim ki benim esas çıkış noktam kendi içimdir.

H. Çelikbaş: Efendim Tanzimat'tan bu yana pek çok şairimiz gelenekle bağlarını kesti. Siz gelenekten kopmayan bir şiir tarzı ortaya koydunuz. Gazel, kaside türlerini denediniz. Şiirinizdeki bu yeni eğilimin özellikleri sizce nelerdir?

A. İnan: Efendim, sanatçı yalnız kendi ulusunun değil dünyanın çocuğudur. İnsanlığın, yeryüzü insanların çocuğudur. Dolayısıyla sanatın bir ayağı ulusalda diğer ayağı evrenseldedir. Hz. Mevlana'nın bir sözü geldi aklıma... Diyor ki, ben o pergele benzerim ki bir ayağım inancımın üzerinde öteki ayağımla yetmiş iki milleti dolanyorum. Şimdi şiirimizin bazı isimleri, ustaları Tanzimat'tan sonra yönlerini tamamen Batı'ya çevirdiler. Böylece bizim geleneksel kültürümüzün, sanatımızın dışındaki bir dünyadan devşirmeye çalıştılar

ilhamlarını. Onların birçoğunun bu konudaki itirafları edebiyat kitaplarında var. Yani biz geçmişi hiç bilmiyoruz diyorlar. Örneğin Tanzimat dönemi sanatçıları diyorlar ki biz Divan edebiyatını hiç tanımıyoruz. O denli Batı'ya çevirmişler yüzlerini. Ben bunun doğru olmadığını söylemişimdir. Biz, kendi sanatımızı da çok yakından tanımak durumundayız, ama onunla birlikte dünya sanatını, onun varmış olduğu yeri, geçirmiş olduğu macerayı bilmek durumundayız. Kimileri der ki, ulusal olana yönelince evrensel olma talihi tamamen suya düşer. Katiyyen öyle değil. Şimdi dikkat ediniz. Yunus Emre tamamen bizim inancımızın, dünyamızın, uygarlığımızın bir sanatkarıdır. Ama dikkat ediniz. Yunus Emre dünyanın da bir sanatçısıdır. Bir Batılı da, Uzakdoğulu da Yunus Emre'yi okuyunca kendisini bulabiliyor. Yine söylüyorum, ulusal olma evrensel olmaya asla engel değildir. Dikkat ediniz bir Dostoyevski... O bir Rus üstelik Mujik'tir ve Mujik hayatını çok iyi bilen ve yansıtan bir insandır ve koyu bir Hıristiyan'dır. Ama biz onu okuduğumuzda onda kendi içimizden yankılar görürüz. Keza diyelim meşhur Hint şairi Tagor, bir Hindu'dur. Yani Ganj'a ve ineğe tapan bir ulusun çocuğudur ve o inanca da bağlı bir insandır. Ama yazmış olduğu şiir dünyanın tüm insanlarına seslenir. Kendisine Nobel verilmiştir. Demek ki kendi ulusunun birikiminden yola çıkar bir sanatçı ama bu sanat malzemesini evrensel bir boyuta taşıma ustalığını da yakalamış olur. Büyük sanatçıların tümünde bu özelliği görüyoruz. Ben, Batı edebiyatını, Batı sanatını asla reddeden biri değil onu çok yakından tanımanın gereğine inanan biriyim. Ve ona da algılarımı, gözümü, kulağımı açmışımdır. Ama kendi zeminimi belirlemeye de özen gösteririm. Bu zemin, içinde bulunduğum toplumun yaşadığı inançtır, kültürdür, uygarlıktır. Ve istemişimdir ki sanat hayatımızda bir silsile, zincirleme devam etmiş olsun. Türk edebiyatı Anadolu kesisi-

mindeki edebiyat itibariyle söylüyorum 13. yüzyıldan günümüze kadar adeta birbirine bağlı halkalar halinde günümüze gelmemiş olsun. Bu sanatçıların bazılarının da bu bağlantının dışında olduklarını görmüşümdür. Her halde sizin sorunuz, reaksiyonunuz bununla ilgilidir. O sanatçılarımız bana kalırsa özellikle bazıları büyük sanat nefesine malik olmakla birlikte bir yanılığa bu ulusallığı ihmal ettiklerinden dolayı kendilerine yazık etmişlerdir.

M. Özçelik: Yani evrensel olmanın yolu ulusal olmaktan geçiyor...

A. İnan: Kesinlikle öyle.

M. Özçelik: Ben de bu soruyla bağlantılı olarak bir şey daha eklemek istiyorum: Sizin şiirlerinizi okuduğumuzda muhtevasının oldukça ilginç olduğunu görüyoruz; ama biçim de muhtevayı etkileyen bir güce sahip. Mesela, siz gazel, kaside tarzını deniyorsunuz. Klasik edebiyatımızda yapıldığı gibi edebi sanatlara çokça yer veriyorsunuz. Fakat bu yönelim eski şiirimizin bir taklidi biçiminde değil. Buradan şiirde öz-biçim ilişkisi konusuna gelmek istiyorum. Bir de belki katılır, belki katılmazsınız. Yahya Kemal'in şiirinde gerçekleş-tirdiği ve neo-klasik diyebileceğimiz olayla sizinki arasında bir benzerlikten söz edebilir miyiz?

A. İnan: Efendim, şimdi benim neo-klasik tarzın temsilcisi olduğumu söyleyen bazı eleştirilenler oldu. Yahya Kemal'deki bu tavrı ileri götüren bir kişi olarak algıladılar. Buna benim bir itirazım yoktur; ama buna tam anlamıyla katılmam da mümkün değildir. Ben bir ayağı geçmiş edebiyatımızda öteki ayağı dünya edebiyatında ama varlığımla gövdemle çağımın içinde bulunmak istemişimdir. Bu durumum beni bazı kişiler nezdinde "yeni klasikçi" olarak göstermiş olabilir. Nitekim onları haklı çıkaran bazı resimlemeler de vere-

bilirim. Ne yaptım ben? Şiirlerimi beyitleme biçiminde sürdürdüm ama bizim eski şiirimizde rastlanan edebi sanatların tümüne yakınıni şiirimde kullanmaya çalıştım; fakat değişik biçimlerde, değişik içerikte. Belki çağdaş anlamda ve bir yanılıyla da bana özgü biçimde. Onları yanılta o oldu. Divan edebiyatında bu sanatlar var. Akif İnan'da da var. O halde Akif İnan yeni bir klâsizmi zorluyor denilmiştir artık onu bilemiyorum, eleştiricilerin takdirine bırakıyorum.

M. Özçelik: Sizin tarzınızı şekil planında deneyenler var. A. İlhan, T. Uyar gibi isimler... Fakat muhteva olarak bakıldığında siz onlardan ayrılıyorsunuz. Şimdi diyebilir miyiz ki sadece şekil olarak gelenekten beslenmek, yararlanmak yeterli midir? Dünya görüşü olarak, öz olarak bu şiire bakmak gerekmez mi?

A. İnan: Benim bütün iddiam budur ve ben bu konuda Divan şiirinden yararlanma hareketi anlayışı içerisinde ortaya sanat koyan arkadaşların ürünlerine baktığımda, onların benim anladığım manada üretimlerinin olmadığını görmüşümdür ve yazmışımdır. Onlar daha çok büyük bir sanat harikası olan Divan şiirine bakıyorlar ve onu tam manasıyla kavramadan, anlamadan yaklaşabildikleri kadar dış güzelliklerini görüyorlar ve o izlerle şiirler söylemeye çalışıyorlar. Oysa Divan edebiyatı salt bir edebiyat olayı değildir. Bir uygarlığın, bir kültürün sanat planında dışa vurumudur. Siz eğer Divan edebiyatının dayanmış olduğu dünya ve uygarlığına yabancı iseniz, aykırı iseniz, karşı iseniz sizin çağdaş anlamda eski sanatımızla kan bağı içinde yeni eserler örmeniz mümkün olamaz. Kanaatim odur. Aksi halde birer özentî olur. Nedir onlarınki, birer özentî. Ben özentî olmayan örnekler ortaya koymaya çalıştım. Ortaya çıkan şiirlerim bu anlayışımın birer sonucudur.

H. Çelikbaş: Şiirinizi besleyen kaynaklar nelerdir. Bu uzun ince yolda size ışık tutan, sizi etkileyen şairler kimlerdir?

A. İnan: Şimdi elbette şiirimi benim toplumum emziriyor, benim uygarlığım emziriyor. Ama ben bu toplum içerisinde bir uygarlık içerisinde ayrı bir bireyim. Her şey, işte bu bireyin süzgecinden geçmelidir. Buna özen göstermişimdir. Dolayısıyla benim şiirlerim toplumsal olmaktan öte kişiseldir, özeldir ve kendi kişiliğimin adesesinden yansımış olan ürünlerdir. Yani ben bir toplumun, uygarlığın, kültürün, inancın salt yansıtıcısı olmadım. Hatta onun bir yerde eleştiricisi oldum ve ancak bana yarayan yönlerine kapılarımı, pencerelerimi açtım. Bütün o dünyanın tümüne elbette açamazdım. Kabiliyetim ölçüsünde kulaklarımın, gözlerimin, içimin açılabilceği yerlere açtım. Ve dolayısıyla diyebilirim ki bu uygarlığın zemininde oluşmakla birlikte tamamı kişisel bir söylem mahiyetindedir benim ürünlerim.

M. Özçelik: Sormak istediğim bir soru da bununla ilgiliydi. Şiirlerinize baktığımızda hüznün, aşk, umut, ölüm, korku, yalnızlık gibi bireysel temalar ağır basıyor. Sizce şiir daha çok bireysel bir olay mıdır, toplumsal konular şiirde ne ölçüde ve nasıl yer almalıdır? Ya da biraz önce evrensel olmanın yolu ulusal olmaktan geçer denmişti. Acaba sanatçının eserine kendi damgasını vurabilmesi için de ulusal olmanın yolu da önce kişisel olmaktan mı geçiyor?

A. İnan: Efendim, elbette... Biraz kişisel olmaktan geçiyor. Çünkü bakın aynı dönemde yaşamış olan sanatçılar vardır. Birine bakıyorsunuz büyük sanatçı, diğeri değil. Oysa ikisini de besleyen aynı toplum. Öteki çok yüzeysel kalmıştır, büyük sanatçı değildir. Yani burada önemli olan kişinin gücüdür. Bireysel özellikleridir. Büyük bir sanat kabiliyetiyle doğmuşsa ancak

yani kendi algı gücüyle büyük eserler üretir. Yoksa aynı malzemelerle bir başka insan kötü eser üretir. Tahta parçalarını kötü bir marangozun eline verirseniz kötü bir möble yapar, usta olan biri harikalar ortaya koyar aynı malzemedен. Hele kendileriyle aynı dünya görüşünü paylaştığımız arkadaşlarımız vardır. Kiminin ortaya koyduğu eser büyük bir eserdir, kalıcıdır. Öteki öyle değildir. Önemli olan o malzemeyi ustaca kullanma işidir. Şimdi bakınız bizim bir süredir edebiyatımızda, şiirimizde, hikâyemizde bir gelenek var. Bazı arkadaşlarımız İslâmi bir edebiyat oluşturma gayretiyle yola çıkmışlar. Ortaya romanlar koymuşlar, şiirler koymuşlar, bu eserlerin büyük bölümünün sanat değeri olmadığını ben her zaman söylemişimdir. Anlattıkları doğru, söyledikleri doğru ama ona ustaca sanat elbisesi giydirmiş değillerdir. Şimdi o malzemeyi bir usta kullanmış olsa ortaya büyük eser çıkar. Şimdi, uyduralım mesela, diyelim ki efendim bir kızımız adı Ayşe olsun, bir oğlumuz adı Mehmet olsun. Bunlar birbirlerini sevmiş olsunlar. İslâmi dünya görüşünün dışından gelmiş olan Ayşe bu yakınlıkla bu görüşü benimseyen ve evlensinler. Roman mutlu bir sonla bitmiş olsun. Bunu siz, bu konuyu dikkat buyurun kötü bir romancıya havale edin. Ortaya kötü bir eser çıkar. Ama büyük bir romancı ona el atarsa ortaya gelecek yüzyıllara sarkan büyük bir eser çıkar. Burada şunu söylemek istiyorum. Sanatçının durumu, önemi burada... Sanatçının yeteneğidir ortaya çıkan yoksa malzeme değil. Yoksa birisi yüzüne gözüne bulaştırır. Öteki onunla ortaya güzel eserler çıkarır.

M. Özçelik: O zaman sanatta neyin anlatıldığı değil nasıl anlatıldığı önemlidir.

A. İnan: Evet, aynen öyledir. Efendim Yunus'un söylediğini şimdi ben söylemek istiyorum. Seni çok seviyorum, yandım, yakıldım, öldüm filan... Bunu Yu-

nus da söyler, ben de söylerim, üçüncü, beşinci sınıf birisi de söyler. Ama Yunus ustaca söylüyor, öteki çok ucuz söylüyor. Ama belirttiğimiz gibi nasıl söylediğidir önemli olan, ne söylediği değil. Bunun bilhassa Müslüman kesimin sanatçılara bu mesajın ulaşmasını istemişimdir. Dilimin döndüğü kadar da herkese söylemişimdir. Sanatın kurallarına, özelliklerine uygun üretim yapılmalıdır. O emek, o eser günü içerisinde bir işlev görüyor, insanların bilinçlenmelerine yararlı oluyor ama eser olmak niteliğinde değildir. Geleceğe kalma, geleceğin insanlarına, dünyasına bir şey söyleme şansını kaybediyor.

H. Çelikbaş: Ben hemen seyircilerimize şiir kitabınızı göstermek istiyorum. Kitabın ismi Hicret. Ama içinde bu başlıkta bir şiir yok. Şunu öğrenmek istiyorum. Bu hicret ne-reye ya da neden hicret?

A. İnan: Efendim, bu kitabın adını Nuri Pakdil koydu ama bence de uygun düştü. Hicret; kötüden iyiye, sanatsızlıktan sanata, çirkinden güzele... Yani artık bunu ne kadar genişletirseniz genişletin. Bir yerde hicret ayrılık demektir. Hicr ayrı, hicret çoğulu ayrılık... Güzelliklerden ayrı düşmek... Bir uygarlıktan ayrı düşmek... Bir büyük dünyadan mahrum kalmak, köksüzleşmek... Onun hüznünü, acısını ifade etmek... Bir arayışın adı diye de düşünülebilir. Bu isim bütün bunları kapsıyor. Diğer kitabımın adı *Tenha Sözler*... Geçen sene uluslar arası bir toplantıya katıldım. Çağdaş İslâm sanatçılarının, şairlerinin katıldığı bir toplantıydı. Bana bir Arap sanatçısı sordu. Nedir dedi bu *Tenha Sözler*... Ben biraz anlatmaya çalıştım. O Arap sanatçı arkadaş şöyle anladı. Dedi ki, yani demek istiyorsunuz ki bu sözü herkes söyleyemez. Ancak ben söylerim. Herkesin bulamadığı söz. Bu manaya mı geliyor. Doğru, haklısın, ne diyeyim dedim.

H. Çelikbaş: O zaman hicretten ben neyi anladığımı söyleyeyim size. Artık yaşadığımız dünya kirlendi. Olaylara özellikle şairler gibi bakanlar için yaşanmaz bir hale geldi. Tükenmişliğimiz, bitmişliğimiz var. Belki bu noktada başka bir iklime hicret?

A. İnan: Bütün bunları da kapsıyor. Bir mutlu dünyaya, bir hayali dünyaya, ruhun dünyasına, bir ezel meclisine kaçma, aslımıza rücu etme... Onun hasreti var. Acı da var. Fakat bunun üzerinde durmak isterim. Şiirin temel taşları bunlardır efendim. Homeros'tan günümüze kadar Batı edebiyatı, bildiğimiz kadarıyla Türk edebiyatı, bildiğimiz kadarıyla Cahiliyeden günümüze kadar Arap edebiyatı hep bunları terennüm ettiler. Ve bunlar evrensel konulardır. Yani acı, sevinç, mutluluk... Bunlar edebiyatın, şiirin sonsuza kadar sürececek olan temel konularıdır.

M. Özçelik: Bir şiirinizde şöyle diyorsunuz: "Ellerine sarın kalbimin içi / O ayla boyanmış nar ellerine / Bahar ellerine giydir düşleri / Göksel şarkıları sar ellerine / O kar ellerine yar ellerine / Deme sabah akşam var ellerine..." Bu ve benzeri şiirlerine baktığımızda müthiş bir musikî ile karşılaşırız. Şiirlerinizden birçoğunun da bestelendiğini biliyoruz. Bu noktada şiir-musikî ilişkisi hakkında neler söylemek istersiniz?

A. İnan: Efendim, şiir müziğin kardeşidir. Daha doğrusu bütün güzel sanatlar birbirinin kardeşidir. Şiirde resim unsurları olsun istemişimdir. Şiirde müzik unsurları görmek istemişimdir. Bakmış olduğum bir tabloda da şiirsel unsurlar aramışım. Bir bestede bir tablo görmek istemişimdir. Yani güzel sanatların birbirleriyle akraba olduğuna inanmışım. Ve şiirde melodiye, sese ayrı bir önem vermişimdir. Ve bunlardan mümkün olduğu kadar yeni, modern çağrışımlarla hem klasik sanatlarla bezemişimdir hem de klasik

teşbihlerle. Efendim, teşbih deyip geçmemek lazımdır. Teşbih şiirin belkemiğidir. Bütün dünya şairleri, şiir ustalarında yeni, usta teşbihler yakalama gayretini görüyoruz. İmrü'l Kays, Cahiliye döneminin büyük şairi... Onun büyüklüğünü anlatırken herkesin söylediği bir söz var. Bir beyte dört büyük teşbih sığdırıyor adam. Yani şiir, insanın anlatmak istediğini teşbihlerle dolaylı olarak anlatma işidir. Efendim, eski şairlerimiz de yapmış. Uzun boylu sevgilileri için servi demişler. Gözü ceylana teşbih etmişler vs. Ben de kalkar aynı şeyleri kullanmış olursam eskileri taklit etmiş olurum. Ben yeni teşbihler yakalamalıyım diye düşünmüşümdür. Ve zannediyorum hem ses hem ritim itibarıyla yeni teşbihlerle şiirimi donatmış oluyorum.

H. Çelikbaş: Şiir hey şeyden önce bir sevda işidir. Uzun, çileli bir yoldur. Hakikaten böyle bir yolda yürümek hayli zor. Siz bugün bu yolda epeyce mesafe katetmiş birisi olarak yolun başındaki genç şair adaylarına neler söylemek istersiniz.

A. İnan: Şunu söylemek isterim. Şiirin ustalarını tanısınlar. Bu iş oturup anlatmakla, nasihat çekmekle olmaz. Sanatçının mektebi ürünleridir. Yani şiirle meşgul bir insan dünya şiirinin ustalarını tanımaya, vakit ayırmaya özen gösterecektir. Öyle üçer beşer şiirini okuyayım, antolojilerden tanıyayım... Hayır, hayır... Usta şairlerin külliyyatını okuyacak, kavrayacak ve kendine özel bir yer arayacak. Sanatçı yaptığığın bilincinde olan insandır. Şimdi niçin ustalar diyorum! Bakın kötü ürünlere şartlanmış bir adamın güzel sanatı yakalamasına imkan yoktur. İçi dolmuş müziğine şartlanmış bir adama siz Itrî'yi, Dede Efendî'yi, Bach'ı, Mozart'ı filan dinletemezsiniz. Onun için kişi, anlamakta zorluk çekiyor olsa bile, yaşı küçük olan arkadaşlarıma, evlatlarıma da söylüyorum zorlamasınlar kendilerini Dünya şiirinin, edebiyatının, müziğinin büyük ustalarını ta-

nısnlar. Kötü sanatla düşer kalkarlarsa büyük sanatçı olma şansını kaybetmiş olurlar. Peki kimdir dünyanın bu büyük şairleri? Hemen cevaplayayım, klasiklerdir. Bir sanatçının klasik olması boşuna değildir. Yüzyılların eleğinden, beğenisinden geçiyor da öyle klasikleşiyor. Onun için kimi tavsiye ediyorsunuz dersenez klasiklerdir derim. Türk sanatının ve Dünya sanatının büyük ustalarını tanımadan sanatta ciddi ve kalıcı olmayı beklemek boşunadır.

M. Özçelik: Dilimizin son yıllarda geçirdiği değişimler malumunuz. Bugün geldiği noktada şöyle bir şey söyleniyor. Mevcut bu dille şiir yazılamaz ya da zor yazılır. Şiirimizin verimsizliği, kısırlığı, iddiaları buna da dayandırılıyor. Sizce mevcut dil, şiir için yeterli imkânlarla sahip mi?

A. İnan: Şiir, elbette bir dil işidir. Ve sanatçı dili içerisinde ayrı bir dili olan insandır. Büyük şiir büyük dille yazılır kuşkusuz. Niçin? Örneğin Afrika'daki ve Avustralya'daki kabilelerden büyük sanatçı çıkmıyor. Birkaç yüz kelimeyle konuşan bir kavmin içerisinde büyük sanatçı çıkamaz. Onun için büyük dile ulaşmak özlemi ve gayreti içerisinde olmaya mecburuz. Geçmişte atalarımız, ecdadımız sanatın büyük dille olabileceğini kavramışlar. Mevcut dilin de yetmediğini görmüşler. Ne yapmışlar? Kendileriyle aynı uygarlık ve siyasal bütünlük, yakınlık içerisinde bulunduğumuz kardeş ulusların dillerinden kelimeler almışlar ve gerçekten olağanüstü güzel, zengin, ritmik sanata elverişli büyük bir dil yakalamışlar ve o dille ölümsüz eserler ortaya koymuşlar, ama onların yaptığı o dönem için şarttı, geçerliydi günümüz için değil. Biz şimdi kendi dilimizi, ana dilimizi zenginleştirmeliyiz. Niye atalarımız öyle yapmadı? Çünkü o dönemlerde bugünkü anlamda bir dilbilim yoktu. Bunun temeli 19. yüzyılda atıldı dünyada. Şimdi biz dilimizi zenginleştirme konusunda ne yapacağız? Atalarımızın yaptığı gibi

Arapça'dan, Farsça'dan kelimeler mi almalıyız? Hayır. Mesela Batı'dan özellikle teknoloji aracılığıyla yığına kelime giriyor. Onlara mı kapımızı, penceremizi kapatalım? Hayır. Türk dili üzerinde kalarak ve Türk dilinin gelişmesinde sanatçılar olarak kendimizi görevli addederek sanat üreteceğiz. Ve bir yanıyla dilimizi geliştirmenin bir eylemidir sanat... Türk dili, bugünkü yapıyla Dünya'nın büyük dilleri arasında değil kuşkusuz. Ama bu işle uzaktan yakından ilgili birisi olarak söylüyorum. Türk dili dünyanın büyük dillerinden biri olma şansına, potansiyeline, imkânına sahip bir dildir. Ama biz bunu doğru dürüst işletecek, geliştirecek olursak... Türkçe'nin çok zengin bir ek-kök sistemi var. Karşılığını şimdi dilimizde bulamayıp Doğu ve Batı dillerinden aldığımız kavramları kendi dilimizin imkânlarını bilimsel bir şekilde kullanarak bulabiliriz. Buna özen gösterilmelidir. Türk Dil Kurumu aracılığıyla... Ama onlar bir yanıyla yaparken öteki yanıyla da çok fena bir şekilde yıkıyorlar. Bu işi bilimden haberdar, yurtsever insanların yapması lazım. Bugün ne diyorum gerçekten çok büyük sanatçılara sahibiz. Mevcut dil içerisinde çok büyük sanatçılar, şairler yetiştirmişiz. Bu sanatkarlarımız eserlerini çok daha zengin bir dille dillendirdikleri takdirde ortaya çok daha büyük ürünler çıkması elbette mümkündür. Bir de o ürünlerin uluslararası platforma çıkması için bu muamelenin yapılması şarttır. Demek ki Türk dilinin sadeleştirilmesi konusunda, çok iyi kullanılması konusunda özen göstermeliyiz. Buna biz özen göstermişizdir. Bizim kuşak özen göstermiştir. Bizden birkaç yaş büyük olan Sezai Karakoç özen göstermiştir. Dikkat edin biz bu saydığımız isimler olarak Türkçe'yi en iyi kullanmaya özen göstermişizdir. Daha önceki kuşakta da var. Âkif'i düşünün, Servet-i Fünûn döneminin o çok ağıdalı Osmanlıcası yanında Âkif'in dili temiz bir Türkçe'dir. Ama bizim bazı yakın arkadaş ve dostlarımız, bunu uygarlığımıza adeta ters

bir girişim olarak mütalâa etmişlerdir yanlış bir anlayışla. Efendim biz bu Osmanlıca kelimeleri kullanarak uygarlığımıza sahip çıkıyoruz. Öteki İslâm ülkeleri ile kardeş ülkelerle bağlantımızı böylece devam ettiriyoruz... Hayır! Hiç ilgisi yok. Siz o dilleri öğrenin ama kendi dilinizle eser ortaya koyun. Böyle olması lazım.

H. Çelikbaş: Siz, bizden bu konuda şanslıydınız. Bizim neslimizin işi çok zor. Hissettiklerimizi hangi kelimeyle ifade edeceğimizi bile bilemiyoruz, zorlanıyoruz. Bize bu konuda ne tavsiye ederseniz?

A. İnan: Efendim, dili iyi kullanın. Sanatçılar size örnektir. Ve çevrenin bu konudaki baskılarına hele hele ideolojik kökenli bu baskılara hiç kulak vermeyin. Eğer biz kulak vermiş olsaydık bu eserleri ortaya koyamazdık. Hatırlarsınız bilhassa siz Mustafa Özçelik Bey, biz *Edebiyat Dergisi*'ni çıkardığımızda dilimize karşı çok şiddetli tepkilerle karşılaştık. Bu nasıl dil? Solcuların, komünistlerin dilini kullanıyorsunuz. Hatta onlardan daha Öztürkçe kullanıyorsunuz. Biz bunların hiçbirini dinlemedik. Bunlara cevap olarak ortaya eser koyduk ve şimdilerde herkes bu anlayış doğrultusunda yazmaya çalışıyor.

M. Özçelik: Zaten bu konuda Edebiyat ve Maveria yazar ve şairleri bir tavrın insanı oldular. Edebiyat çıkana kadar sanatçılar arasında iki eğilim vardı: Ya ağdalı bir Osmanlıca kullanılıyordu yahut yapay bir Türkçe. Bu iki dergi etrafında kümelenen yazarlar tercihlerini ana dilden yana yaptılar, ama mutedil bir tutum sergilediler denebilir mi aynı zamanda?

A. İnan: Arz ettiğim gibi... Bizden önceki kuşaklar da aynı hassasiyeti gösterdiler. Âkif'in diline de itiraz ediyorlardı ama o dinlemedi ve kalıcı eseri öylece ortaya koydu. Üstad Necip Fazıl'ın dilini de tenkit ediyor-

lardı. Sezai Karakoç'un dilini de. Ama bu konuda haklı çıkan onlar oldu..

H. Çelikbaş: Teşekkür ediyorum Hocam. Programımızı onurlandırdınız. Güzel bir sohbet oldu. Özçelik hocam, katkılarınızdan dolayı size de teşekkür ederim.

A. İnan: Ben de sizlere teşekkür ediyorum. Tebrik ediyorum. Sesimden ve rahatsızlığımdan dolayı özür diliyorum. Size ve seyircilerimize hayırlı akşamlar...

Yedi İklim, Mart 2000

AKİF İNAN'LA ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE ALAEDDİN ÖZDENÖREN

Yıl 1958. Maraş. Öylesine kendini bilmez, öylesine haince, öylesine düşmanca mehtaplı bir akşamüstü. Akif İnan'la yürüyoruz. Urfa'dan sürgün gelmiş Maraş Lisesi'ne. Kendisine zulmeden bir öğretmeni dövdüğü için. Evet, hiç unutmuyorum; betimlemeye çalıştığım o akşamüstüydü. Akif'in yürürken sakin görünüşü herhalde bu akşam yüzündendir. Kendisini götüren dalgınlıktan habersizdi. Bana Ahmet Haşim'den şiirler okuyordu. Kısacık bir an da olsa kendimi onun yerine koymayı denedim. Başaramadım. Dostluk, kardeşlik bağlarıyla birbirimize bağlandığımızı duyuyordum. Ama daha sonra bir ayrılış başlayacak. Belki acı, belki de zorbaca. O Ankara'da ben İstanbul'dayım. Ama bir kopuş yok. Ayrılık maddi, manevi değil. Akif'in kendi sesini yakaladığı dönem. 1970. Sanki bizi ayıran kader, koridordan uzaklaşan ayak sesi gibi.

Yıl 1966. Maraş Lisesi'nde felsefe öğretmeniyim. Akif'ten mektup. Gerçek soyluluğun pazarlığa yanaşmayacağını bir kez daha öğreniyorum. Diyor ki çocuklar "Çocukları sınıfta bırakma. Başımızdan geçenleri bilmiyor musun? Çocukları incitmemek için elinden geleni yap. Onları okumaya alıştı." İçimde bir bolluk oluşuyor. Hem de ne bolluk. Çocukları okumaya sürüklüyorum. Okulun kütüphanesine çekidüzen veriyorum. Çocuklar kütüphaneye alıyor. Beni seviyorlar. Çocuksu gözlerinin acı bakışlarını üzerimde hissediyorum. Osman Sarı, İsmail Kılıoğlu, Efendi Barutçu, Ali Doğan, Serpil Öksüz ve Cafer. Ve diğerleri. Saymakla bitmez. İstanbul'u özlüyorum. İstanbul! Tozlar arasın-

da gözümden kayboluyor ve sonra Marmara Denizi'nin kükremesini bütün şiddetiyle duyuyorum.

Yıl 1997. Ankara. Girgin'de Muhiddin'le oturuyoruz. Ankara'nın ortasındayız. Islak saçları alnına yapışmış o kız geliyor aklıma. Yağmurlu bir günde yürürken. İçimden geçenler: Cahit'ten "İçim ey içim / Yine bir kentin ölümünü başlatır gibisin". Karamsar bir insan değilim; Kötü düşünmezsem daha kötü durumlara düşebilirim. İçimden geçenler: Muhiddin, benimle arkadaşlık yapmak derin bir kuyuya düşmek gibidir. Bu senin için talihsizlik olabilir. Suçluysan nasıl olsa cezanı çekmek zorundasın. Hüküm en hunharca bir şekilde infaz edilir. Yani ben suçsuz olduğum için hapishaneye gidiyorum.

Ülkemizin işleri. Sanki alelade şeylerden söz ediyormuşum gibi bana bakıyor. Beni bu dergi işine itmemiş gibi.

Muhiddin, elindeki urganı çözmeye çalışırken, iyice karıştırarak kördüğüm yapan bir çocuktur benim gözümde. Araba kazasından da bu yüzden kurtuldu. Sana kim dedi boş, anlamsız her vakitkinden daha uzun bir yolculuğa çık diye. Şiir yolculuğu böyledir işte, uçuruma yuvarlanırsın. Ağlaya ağlaya okula gitmese de, ağlamaklıdır. Birden gün ucuyla ata binmiş, karşı yakaya geçmiş gibidir; amacı bir yük kuru şiir otunu evine götürmek. Kolay değildir bu işler. Sen hayatında hiç at sırtında ırmaktan geçtin mi? Güzün sular o denli coşkun olmaz; ama yazın insanı atın üstünden aldığı gibi sürükler, götürür. Suyun derin akıntısının fazla oluşu yüzünden. Atı iyi dizginlemek, akıntıya ayarlamak gerekir. Kendin akıntının oluruna bırakmayacak, akıntıya karşı da direnmeyeceksin. Bu o kadar kolay iş değildir, ama zor iş de değildir. Edinilmişlik meselesi. Tıpkı yüzmek gibi.

Muhiddin gözümün içine bakıyor. “Abi ne düşünüyorsun?” “Kalk seni şiirle mücehhez bir insanın yanına götüreceğim. Bir sohbe koyulalım.” “Akif Abi’ye mi?” diyor. Bildi.

Akif İnan’la birlikteyiz. Beyaz Saray apartmanının yedinci katında... Eğitim Bir’de. Ankara ayağımızın altında. Muhiddin derin derin içini çekiyor. Çünkü Akif’in şiirleri belleğine yerleşmiş. Akif Urfalı; yakıcı rüzgarların çocuğu. O Urfa ki yüreği her zaman kan ağlamıştır. Hücreler, kervansaraylar ve kuraklık. Simsiyah saçlarının arasından bana “gücüm yetmeyecek hiçbir şey yoktur” der gibi.

Ben: Akif, şiir mantık işi midir? Yani akılla şiir yazılır mı?

A.İnan: Bana güzelim yeşil otları çiğneyen bir adamı hatırlatıyorsun. Şiir akıl işi olur mu? Öyle olsa sarı sıcağın altında herkes şiir yazardı. Şiir yenilmez bir nefret, belki de ıstıraplı bir yabancılaşma kaynağıdır. Hayaller, yalnızlıklar ve serüvenler... Karanlığa gömülmek gibi bir şey... Baksana kocaman bir ay var gökyüzünde, olacak iş mi? Şiir belki de insanın iç bağlarından kurtulma işi. Şiir akılla yazılmaz, Zarifoğlu’nun dediği gibi, belki akılla düzeltilir. Aklın ışığıyla.

M. Bilge: Şiir elbette akıl işi değil. Hakkında hiçbir şey bilmediğimiz o büyük yolculuk gibi.

A.İnan: Bizler ancak ölümün yaklaştığını sezince, omzumuzdaki melekleri hatırlarız; onların ağır ve hafif yükünü duyarız. Ve karşımızda beliren o yüceliğin asla kolay kazanılamayacağını anlarız.

M. Bilge: Şiir bize gelecektekenden haber verir mi?

A. İnan: Verir. Şiirde mazi ile gelecek kaynaşmıştır. Şiir bir keyfiyet ilerlemesidir. İnsan hiçbir vakit geleceği önceden akılla tahmin edemez, ama şiirle edebilir. Şiirde talihimizin payı düşündüğümüzden daha büyüktür.

Ben: Şiir elbette mantık işi değil. Şiiri mantığın dar kadrolarına sığdırmak imkansız. Mantıkta doğruluğu kabul edilmiş varsayımlardan kesin sonuçlar çıkarılır. Varsayımlar tartışılabilir, ama onlardan çıkarılan sonuçlar tartışılmaz. Çünkü burada yürürlükte olan çelişmezlik ilkesidir.

M. Bilge: Tamam da, şiirin de bir mantığı yok mu?

Ben: Elbette var. Ben buna his ya da sezgi mantığı diyorum. Bu bakımdan şiir her türlü yoruma açıktır. Şiir bir icattır, ama realiten koparılmış, soyutlanmış bir icat, bir buluş. Her şiir, o şiiri yazan insanla kaimdir. Akif olmasa Akif'in şiirleri olur muydu? Bu şiirleri dilimize bir başkası elbette kazandıramazdı. O zaman o şiirler, o bir başkasının olurdu.

M. Bilge: Şiir mantık gibi gayri şahsi değil. Şahsi bir ürün. Orijinal olan her eser de öyle değil mi? Ben Akif ağabeye başka bir şey sormak istiyorum. Şiir dille yazılıyor. İşin ilginç yanı dil şiire engel, şiirin karşısında. Ama onsuz da olunamıyor. Onunla da yapamıyoruz, onsuz da. Ne diyorsunuz?

A. İnan: Duygu ve düşüncelerimiz de yaşayan bir şey değil mi? Öyleyse ona tercüman olan dil de duygu ve düşünce kadar canlı olmak gerekir. Bu açıdan doğayla dil arasında da içten bir mutabakat vardır.

Ben: Dilin akıcılığını sağlayan, dili zenginleştiren şairlerdir. Dilin imkanlarını onlar zorluyor. Bu yüzden değil midir ki şiir her dilde zordur.

M. Bilge: Akifağabey, doğayla dil arasında içten bir muhabakat var dediniz. Bunu biraz açar mısınız?

A. İnan: Demin şiir zekâ ile yazılmaz dediniz. Daha doğrusu ortak bir kanaat olarak belirttik. Şimdi zekâ menfaat gözetmeyen bir alet değildir. Yahut zekâ sanıldığı gibi mücerret bir temaşa vasıtası değildir. Biz zekâmız sayesinde doğaya intibak ediyoruz. Bergson 'zekâ alet yapma yetisidir' diyor. Yani yaşamamızı sağlayan bir yeti. İnsanoğlu günümüzde yapmış olduğu aletler sayesinde uzaya bile intibak ediyor. Yani ayda da yaşıyor. Öyle değil mi? Kısacası zekâmız pratik bir hedefe yönelmiştir. Ancak şiir Alaeddin'in de söylediği gibi zekâmızın kadrolarına sığmayan, anlaşılmaktan ziyade yaşanan olaylardan doğar. Onun sahası özgürlüğün sahasıdır. Şiiri inkâr etmek düpedüz özgürlüğü inkâr etmektir. Şuurumuzun derin bir iç hayatı var. Şiir işte oradan çıkıyor. Şiir bize dostluğu, acımayı, sevgiyi duyuruyor. Ama bu duyguları tatmadan ölen çok insan var. İşte bizim dilimizle, doğanın dilini kaynaştıran ortak birlik; yani şiir.

M. Bilge: Akif ağabey şiirin sahası özgürlüğün sahasıdır dediniz. Yani burada bilimde olduğu gibi kapalı sistemler değil, açık sistemler, gerçek birlikler, gerçek bütünlerle karşı karşıyayız.

A. İnan: Evet, öyle.

Ben: Diyorum ki iki türlü tecrübe var: Birisi yüzeysel, duyu organlarıyla algılanan tecrübe. Pratik hayat için bu yeterli. Maddi başarıya kapıyı aralar, ama bir de vasıtasız, aracısız, tecrübe var. Bu ikinci tecrübeye duyu organlarımızdan çok, doğa ve olaylarla doğrudan birleşme söz konusu. Bu tecrübe daha gerçek, daha derin, daha asıl, aşkın bir tecrübe. İşte şiiri meydana getiren tecrübe, bu tecrübe.

A. İnan: Yani şair bir sırrı, ben olmanın sırrını elinde tutuyor.

M. Bilge: Akif ağabey, sizin şiirinizde doğayla aranızda bir sır var gibi. Kendinizi fazla yormuyorsunuz. İçinizin derinliklerine gömülü utangaçlık, bazı bazı alabildiğine şiddetli, bazı bazı da ince, isteklerine sabırlı, bekleyen bir sessizlik.

Ben: Rasim Özdenören, şiirlerin için “kalbin ve dilin fıskırışından çok, kalpte yetiştirilip büyütülmüş şiirler” diyor. Sen ne dersin?

A. İnan: Bu teşhis doğrudur ama bütün şiirlerimi kapsamaz.

Ben: Bu sohbete zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum.

A. İnan: Asıl ben size teşekkür ediyorum. Buraya kadar zaman ayırıp geldiğiniz için.

M. Bilge: Bir şey daha söyleyeceğim. Cahit Zarifoğlu'nun şiirlerini okurken ayağımızın altından zemin kayıyor gibi. O şiiri kovalamıyor, şiir onu kovalıyor. Sizdeyse şiir önümüzde açılan, başdöndürücü uçurum. Bir bela. Kaçmak istiyorsunuz, ama kaçamıyorsunuz.

“Bir çilgınlık bulsam / Kurtulsam yahut” diyorsunuz.

A. İnan: Bunu sana Alaeddin açıklasın.

Ben: Açıkladım. Kısmetse yakında kitabım çıkacak. Okursun Muhiddin.

Ben: ‘İçimden diyorum’: “Hiçbir şey bize bağlı değil. Sana olan güvenim, kendime olan güvensizliğimden, sevgili arkadaşım, Akif”.

Simya, Nisan-Mayıs 1997

M. AKİF İNAN İLE ŞİİR VE EDEBİYAT ÜZERİNE

İlahiyat Ekseni: Şiir denilince herkesin zihninde bir şeyler husule geliyor. Fakat net bir tanım yapılmıyor. Matematik formülü gibi net bir ifade yok. Şiiri bir yürek hoplaması, ruh heyecanı ve gözyaşı olmak da gören var, size göre şiir nedir?

A. İnan: Şiir için değişik tarifler yapılagelmiştir. Bu tariflerin tümü kuşkusuz doğrudur. Ama tümü de eksiktir. Her edebiyat adamının, sanatçının farklı bir yorum içerisinde olması tabiidir. Bu da şiirin çok yanlı bir sanat olduğunun göstergesi sayılmalı. Şiir bana göre sözcükleri ustalıklı biçimde güzel, derin ifade ederek bir dizi içerisinde sıralama işi değildir. Şiir kuşkusuz bir sanattır. O sanatın da her sanat gibi bazı usulleri, kuralları vardır. O kuralları da içermesi lazım. Bence iyi şiir, anlamı ile söz dizimi arasında gizli bir anlaşma, uyum gerçekleştirmiş olan ifadelerdir. Yani şiir yalnız bir şeyi anlatmak için değil aynı zamanda bir şeyi hissettirme yükümlülüğü içerisinde. Bu bir şeyi hissettirmek ise her okuyucuda aynı hissi uyandırmak ve aynı yorumlara ulaştırmasını sağlamak biçiminde asla algılanmamalıdır.

İlahiyat Ekseni: Şiir, şair insanların bir takım kalıplarla gönül hicranlarını, beklentilerini hayallerini isyanlarını manzum olarak dile getirmeleridir diyebilir miyiz? Yani şairin hayata bakış açısı diyebilir miyiz?

A. İnan: Söylediklerinize itiraz etmek mümkün değil. Ama yalnız bu söylediklerinizle kalamayız. Şairin

eseri kuşkusuz kendisinin algılarının anlayışının yansıtılmasıdır ve bu yanıyla şiir bireysel bir sanat ürünüdür. Eğer yalnız algılar ve içerisinde yaşadığımız şartlar bizi yönlendirmiş olsaydı aynı dönemi yaşamış sanatçıların ürünlerinde ayniyet olurdu. Ama görüyoruz ki hayatın ve olayların her sanatçı üzerindeki izleri, yankısı farklı oluyor ve bu sanatçı kavrayışlarını yeni bir üslupla ifade ediyor. Bu üslup ifadesinin altını çizmek istiyorum. Sanatçıyı başka sanatçıdan ayıran en belirgin özelliği kuşkusuz üslubudur.

İlahiyat Ekseni: Şiir ne derece hayati bir unsurdur. Şiirin insan ve toplum hayatındaki fonksiyonu nedir?

A. İnan: Efendim şiir bunların hepsi veya hiçbirisi. Şiirden toplum adına mesajlar çıkarılması doğru değildir. Yani şiirin adeta bir muhatabı, bir fikirde geliştirme veya bir anlayışı, inancı tebliğ gibi bir yük taşıdığını kabul etmiyorum. Yani sanat öteki sosyal kurumlar gibi düşünülmemeli. Şiir toplumu çekip çeviren düzenleyen nizam veren bir kurum da değildir. Örneğin bir hukuk kurumu değildir. Şair bir ahlakçı da değildir. Bir sosyolog da değildir. Yani şiirin yeri, değeri farklıdır. Elbette her şiirde insanları geliştiren eğiten bir öz mevcut, eğer o öze dayanarak toplumsal bir yeri işlevi vardır diyorsak buna itirazım yok.

İlahiyat Ekseni: Şiir daha çok şairin ifade edilmiş duygu düşünceleri iken burada şair olmayan dinleyici okuyucu insanları şiir okumaya çeken şey nedir, şiir efsunu nedir?

A. İnan: Okuyucu kendini buluyorsa bir şiirde o şiir tutacaktır. Yani kendi duyarlığıyla, düşünce zeminine sanatçının üretimi arasında bir buluşma varsa, okuyucu o sanatçıyı sever. Dolayısıyla bunu realitede de gözlemleyebiliriz.

İlahiyat Ekseni: Her edebiyatsever okuyucununun tuttuğu, benimsediği kendisine hitap ettiği bu. Şiiri ölçü aldığımızda (gerçi bu tam ölçü olmaz mutlaka) bir toplum hakkında o toplum için neler söyleyebiliriz. Şiiri ayna kabul ettiğimizde neler yansır?

A. İnan: Şiir bir güzel sanat olduğu için anlatımının da güzel olması lazım, değerden kasıt yani toplumun üzerinde ittifak ettiği değerleri içermesi ise, şirden o görevi beklememek lazım diye vurguluyorum. Ama toplumsal değerlere de aykırı bir sanat üretiminin evvela o toplum nezdinde ilgi görmesi olasılığı ortadan kalkıyor. Bir de bir bakıma kozmopolit bir sanat oluyor. Sanata itiraz etmiyorum. Ama büyük sanatçılar o anlayışın dışındaki sanatçılardır. Yani kendi ulusal uygarlığıyla, kültürüyle bir kan bağı içerisinde dolaşısıyla kendi ulusal sanatının bir bakıma çağdaş bir temsilcisi gibi. Yani sanat ardı ardına bir zincir gibi bir birine bağlı günümüze kadar gelen halkalardan oluşur. Bütün bu geçmiş birikimini yok sayarak, dünya birikimini de yok sayarak yeni bir sanatı da oluşturmanın mümkün olmadığını, dolayısıyla böyle çok da soyuta kaçmış ve oluşa gelmiş birikimlerin dışında sanat üretimini düşleyen öyle ürünler ortaya koyan olmamış değil ama hem ulusal hem de dünyanın tuttuğu sanatçılar o değildir. Bir yanıyla klasizme dayalı sanatın yaşama şansı vardır.

İlahiyat Ekseni: Şirde kural şart mıdır?

A. İnan: Bu kuraldan kasıt vezin kafiye ise elbette onu söylemek istemiyorum ama şiirin de kendine mahsus hem belli hem de gizli kuralları kaidesi vardır.

İlahiyat Ekseni: Son dönemlerde hassaten birçok akımın ortaya çıkması, ölçü tanımayan, vezin tanımayan (mesela bir

Orhan Veli bunun en tipik örneği, onu da şairler içerisinde mütalâa ediyoruz), fakat güzel şiirler vardır. Bu noktadan hareketle soruyorum?

A. İnan: Bu sanattaki akımlar şiir hayatımızı zenginleştirmiştir. Bu akımlar devam da edecektir. Gelecekte yeni akımların elbette çıkacağını düşünmemiz lazım. Bu, sanat üzerine insanların düşünmeye devam ettiğinin bir göstergesidir. Sanatı önemseyişinin bir ifadesidir.

İlahiyat Ekseni: Size göre sanat mı öne çıkmalıdır muhteva mı, ayırım yapılabilir mi?

A. İnan: Bunun ikisi bir bütündür. Yani sanatkarane söyleyeceksiniz elbette bir derinliği, bir içeriği de olacak. Yok, yalnız kişinin adeta bir yüksek ateşte olduğu gibi bir hastanın sayıklaması gibi ifadelerle şiiri yakalamak güçtür. Mutlaka içerisinde gizliden gizliye bir mantık dizgisi olmalı kanaatim. Görünen o ki büyük şiiri büyük milletler yazmıştır. Tarih boyunca öyle. Bu bizi nereye götürüyor. Şiirin bir medeniyetin bu hür ortamında gelişebileceği realitesine yetişebileceğimize götürüyor bizi. Bu bakımdan biz çok büyük bir edebiyata sahibizdir. Her zaman söylüyorum Türk edebiyatı her zaman dünyanın en büyük sanatçılarını yetiştire gelmiştir. Bu geleneğimiz bugün de devam ediyor.

İlahiyat Ekseni: Şiir evrensel olabilir mi?

A. İnan: Elbette. Şair elbette belli bir birikimin, bir ulusun mensubudur, temsilcisidir, ama şair aynı zamanda çağının da tanığıdır, çağının da tercümanıdır. Kendi ulusal sanatının birikimini kendine malzeme yaparak dünyaya kapalı sanatçılardan evrensel bir sanatçı çıkması elbette mümkün değildir. Şu demek değil yal-

nız. Kendi ulusal değerlerini işleyerek farklı bir sentez kurup evrenselleştirmek... Hayır, bakın tipik bir örnek Yunus'u düşününüz, Mevlana'yı düşününüz. Belli bir inancın, uygarlığın sınıksız bağlarıdır. Ama onu öyle bir estetik söylemle birleştirmişlerdir ki hangi ulustan ve dinden olursa olsun ondan zevk alıyor ve bu kişileri büyük sanatçı olarak görüyorlar. Yani ulusallık evrenselliği asla engellemez. Tam tersine ulusal özü iyi irdeleyen kişiyi evrensel olmaya götüren bir hareket noktasıdır.

İlahiyat Ekseni: Sizin ifadenizle şiir "ilham yağmurları" mı? Yoksa şairin gayretiyle yığına dönüşmüş çabalar mıdır? Ya da şiir sadece ilham mıdır?

A. İnan: Benim için şiir yüzde yüz ile ilhamdır. Şiiri düz yazıdan, fikir üretimli çalışmalardan ayıran en büyük özellik budur. Şiir bir trans olayıdır. Havaşına girme meselesidir. Yoksa düşünerek kurarak ya da eğer bir şiir eğitimi almışsa bir edebiyat adamı o çaba ile yani taşıma su ile bir sanat eseri ortaya koyan yok değildir. Ama ölümsüz eserler kuşkusuz ki vecdin, istigrakın tabiri caizse bir cezbenin, bir trans halinin yani kısacası ilhamın ürünün olan eserlerdir.

İlahiyat Ekseni: Efendim ifade kerih olacak ama affınızı istirham ediyorum. Bizim edebiyatçı bir arkadaşın ifadesi şöyle: Şairler deli insanlardır, onların dostlukları olmaz. Sübjektif bir görüş ama bir gerçeği yansıtıyor. Şairler gerçekten deli dolu uçuk insanlar mıdır? Siz de bir şair olarak bu iddiayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

A. İnan: Şimdi bu arkadaşın sözünü doğrulayan bazı örnekler vardır. Özellikle Batı edebiyatında. Şair biraz toplum dışı bir insandır. Böyle genel geçer ölçüler içerisinde açılar içerisinde onlara baktığımızda onların

çok farklı bir muhteva içerisinde olduğunu görürsünüz ve hemen yaftayı yapıştırırsınız. Kendisine göre bu demek ki anormal bir insandır, bu uçuk bir sanatçı genelde öyle antisosyal ya da asosyal bir yaratık değildir. Ama büyük sanatçının işi bir ilham olayı olduğundan, ilham ile sürekli iç içe yaşayan bir adamın çevreden yadırganacağı da tabiidir, onun için öyle yorumlar ortaya çıkıyor. Edebiyatımızda şiirimizde bu söylediklerinizi doğrulayan, yani anormal sanatçıya hemen hemen hiç rastlanmaz. Bunun da zannediyorum temeli insanlarımızın bağlı olduğu uygarlık ve uygarlığın temeli olan dinimizle açıklanmalıdır. Yani öğreti özelliğimizle açıklanmalıdır.

İlahiyat Ekseni: Şuara Suresi'nde bir ayette şairler hakkında "Ve onlar yapmayacakları sözleri söylerler" diyor. Kur'ani bir bütünlükten baktığımızda şairlerin tamamının zemmedildiği manası çıkmaz. Şairlerin yapmadığını, yapmayacağını söyleyen insanlar olması bir realite değil mi?

A. İnan: Bu ayetler nazil olduğunda sahabe şair Abdullah b. Revaha çok büyük bir telaşa düşüyor ve ağlayarak Peygamberimizin hanesine geliyor ve diyor ki: Efendim siz de bilirsiniz âlem de bilir biz şairlerdeniz. Şimdi bizim halimiz ne olacak? Peygamberimizin cevabı "öteki ayetlere bakmadın mı" biliyorsunuz Şuara Suresi'nin son dört ayeti bir bütündür, o ayetlerden birisidir sizin söylediğiniz, 'ama hayır işleyenler hariç.'

İlahiyat Ekseni: Efendim, benim kastettiğim Kur'an'ın şairleri kafirlediğinden ziyade bir realite olarak şairlerin mübalağacılığı idi. Bir yanlış anlaşılma oldu zannediyorum. Mesela şair yıldızları kaldırım taşı niyetine sevgilisinin ayaklarının altına sereceğini söylüyor, bu hususta neler söylersiniz?

A. İnan: Bunlar normaldir, bunlar bir mübalağa sanatıdır. Bir teşbih olayıdır ve bunlara bakarak yapamayacak şeyleri söylüyor hükmüne varmayın. Ama işi gücü yalan olan şairler de yok değildir. O tür sanatçılar bizim inancımızda kınanmıştır ve o tür şairler genelde hiciv sanatıyla veya metih sanatıyla uğraşmış bu günkü tabiriyle böyle yaltaklanan insanlardır. Bizim inancımızda bir adamın o ahlak üzerine olmaması gerekir, hiç olmaması lazım diyeyim son olarak. Kur'an'da şair asla zem edilmemiştir. Hatta bu ayetlerden teşvik bile edildiği belli, o kadar belli ki Peygamberin düzinelerle şairlere ilişkin sözleri ve hatıraları vardır. Ve bunların hemen hepsinin sadedindedir ve kendilerinin de şiiri çok sevdiğine dair sayısız bilgilerimiz var.

İlahiyat Eksenini: Yani sizi değerlendiren yazarlar genellikle yeni tarzda Divan edebiyatının şiirlerinin devamı olarak nitelendiriyorlar, size göre sizin tarzınız sanatınız nasıl?

A. İnan: Benim hakkımda yazılanlar aşağı yukarı doğru tespitlerdir. Onun için size açıklamaya kalksam bir yanıyla onları tekrarlayacağım gibi. Benim sanatım geçmişle çok sıkı bir bağ içerisinde olmakla birlikte tamamen özgün ve hiçbir tekrar şiir cümlesini içermeyen oldukça soyut söylemlere dayanan imaja yönelik bir şiirdir.

İlahiyat Eksenini: Şiirde sizin gayeniz, hedefiniz nelerdir. Bir şairin nihai gayesi bir başka ifade ile hicreti neresidir?

A. İnan: Üstad Necip Fazıl'a ait bir hatıramı nakille bunu cevaplamış olayım. Biliyorsunuz yaşı kadar eser yazmış birisidir. Ayrıca da şairdir ve Üstad bir gün şunu söyledi. "O bütün sosyal kaygılarım, konferanslarım, eserlerim hep şiirimin istediği ipliğimi oluşturmak içindi." Bu açıklamaya ben de bütün varlığımla katılırım.

İlahiyat Eksenî: Sizin şiir kitaplarınızdan birinin isminin Tenha Sözler olduğunu biliyoruz. Bana göre her insanda fitri olarak var olduğuna inandığım gönül gurbetinden dolayı mı yoksa tenhalarda boy atıp geliştiği için mi? Kısaca niye Tenha Sözler?

A. İnan: Şimdi bu *Tenha Sözler* her ne kadar aklıma bir kerede gelmiş ise de zannediyorum şiirlerimin iddiasını içeriğini ifade eder oldu. Şimdi benim şiirlerimi Arapça'ya çeviren bir kişi bu *Tenha Sözler*'i nasıl çevireceğinde bir hayli zorlandı. Açıkla, anlat dedi. *Tenha Sözler*'den ne anlatmak istediğimi dilimin döndüğü kadar bir şeyler söylemeye çalıştım. Efendim bana dedi ki yani böyle herkesin söyleyemeyeceği sözler, efendim kolay bulunamayacak nadir, kıymetli laflar mı demek istiyorsun, dedi. Efendim ben anladım ki açıklamanın, çok az bir bölümünü anlatabilmişim, kavratmışım ona. Fazla tartışmayayım diye ben de kendisine evet öyle dedim.

İlahiyat Eksenî: Divan şiiri artık fonksiyonunu yitirmiş meyyit bir şiir midir? Yani bir medeniyet göstergesi olarak geçmiş gitmiş midir?

A. İnan: Şiir eskimez. İsterse bin yıl önce yazılmış olsun, eğer büyük bir şairse; yaşıyor, yığınla Dünya edebiyatında da kendi edebiyatımızda da örnekleri vardır. Efendim dilin değişime uğraması bile şiirin eskimesine sebep olmuyor, büyük şiir her yerde büyük şiirdir. Hangi dille yazılmış olursa olsun, hangi inancı yansıtırsa, hangi inancın zemininde zamana boy atmış olursa olsun. O şiir büyük şiirdir. Efendim bizim divan şiiri sanatla ve edebiyatla ciddi olarak ilgilenen en başta sanat adamlarımızın hâlâ elinin altında temel kaynaktır. En azından kendi hesabıma öyle... Efendim biz şiir dünyamızı kurarken elbette bir yanımızla etki-

leşime açığız, algılara açığız. Bu, algılarımızın kaynağı ve etkilerimizin kaynağı kendi hesabıma Divan edebiyatı olmuştur. Ama ifade edeyim ki Divan edebiyatının bir tek tekrarcısı, çağdaş bir tek tekrarcısı olmamayı da kendimize yol bildik.

İlahiyat Ekseni: Efendim bugün Divan edebiyatını ihtisas ehli dışında veya çok az insan dışında pek anlayan yok bu edebiyatı... Kaldı ki Cumhuriyet'in ilk yıllarındaki Türkçe yazılmış olan eserleri bile anlamaktan uzak talebeler, nesiller yetişiyor. Bu noktada, o kadim edebiyatla nasıl köprü kurabiliriz, nasıl faydalanabiliriz?

A. İnan: Efendim bunu bizim eğitim düzenimize sorun. Onun çarpıklığıyla açıklayın. Efendim kendi sanat birikiminden haberli kuşaklar yetiştirmeyi bir devlet kendisine kültür politikası olarak almazsa varacağımız sonuç budur. Onun için insanlarımız ancak kendi kişisel çabalarıyla yani el yordamıyla, gayret göstererek tanıyorlarsa o geçmiş edebiyatımızı tanıyorlar, onları bu konuda eğitecek maalesef ne bir eğitim düzeninden söz edebiliriz ne de medyadan.

İlahiyat Ekseni: Efendim İskender Pala'nın bir ifadesi var: "Divan edebiyatı eski popüleritesine layık olduğu ilgiye yavaş yavaş yine kavuşuyor." Bu konuda sizin görüşünüz nedir?

A. İnan: Zaten Divan edebiyatı ilgi odağı olmaktan hiç çıkmadı ki. Aslında iyi sanatçılarımızın ürünlerine bakacak olursanız, Divan edebiyatına zaman zaman tavsanmıştır. Özellikle Tanzimat'tan sonra bu tavsama doruk noktasına ulaşmıştır. Ama 1970'lerden sonra Divan edebiyatı edebiyat dünyamızın gündemine yeniden girmiştir.

İlahiyat Eksenî: Divan edebiyatından herhangi bir gazeli okurken aldığımız zevki günümüz edebiyatında bulamıyoruz. Bunun sebebi nedir?

A. İnan: Günümüzde iyi bir şairin iyi bir ürününü ısrarlı bir şekilde anlamak için okursanız, Divan edebiyatından aldığımız zevki hiç kuşkusuz alırsınız. Ama siz bir ön yargı ile günümüzün sanatını hafifsiyorsanız, hafife alıyorsanız ve sanat zevkinizde eskiye daha fazla sahip çıkma psikolojisi varsa ona sözüm yok. Tarihin her döneminde Türk şiiri dâhî şairler yetiştirmiştir. Bunların yanında günümüzün de büyük sanatçıları vardır. Onlara da aynı yakınlığı gösterin isterim. Örneğin Sezai Karakoç, Cahit Zarifoğlu, Rasim Özdenören, Alaeddin Özdenören, İsmet Özel ve Erdem Bayazıt.

E İlahiyat Eksenî: Efendim bundan sonra şiirle muşakanız devam edecek mi?

A. İnan: Kuşkusuz hiçbir edebiyat adamı edebiyatla ilgisini birdenbire kesemez.

İlahiyat Eksenî: Şu anda Türkiye’de şiirin durumu ve toplumun şiire ilgisi nedir?

A. İnan: Maalesef günümüzde edebiyata ve sanata ilgi bizi üzecek seviyededir. Bunu aşmak için sanatın gereğini ve önemini insanlarımıza kavratıcı girişimlerimizi sürdürmek lazım. Şiirin güzel sözleri bir araya getirmek olmadığını, adeta bir uygarlık meselesi olduğunu ve ona ilgi göstermenin bir aydın olmanın kanıtı olduğunu, inadına bir biçimde anlatmamız lazımdır. Bunu eğitim düzeni anlatıyor olabilir, iletişim araçları anlatıyor olabilir ama bizler de anlatmaya devam edeceğiz.

İlahiyat Ekseni: Beşeri aşkın şiire etkisi var mıdır?

A. İnan: Elbette beşeri aşkın etkisi günümüz şiirinde de dünya şiirinde de vardır. Fuzulî'nin Leyla ile Mecnun'unda olduğu gibi burada beşeri aşktan ilahi aşka ulaştığı âşikardır. Bu beşeri ilişkiler, duygulanmalar insan üzerinde bazı etkiler ve kendisini şiir söylemeye yönlendirici roller oynayabilir. Ama şiir bir gerçek etkileşimlerin ürünü ise onlardan büyük şiir çıkacağını zannetmiyorum. Sanat adamı sürekli bir ilham sürdüren tabiri caizse bir ilahi sarhoşluk içinde sürekli olarak yaşayan adamdır.

İlahiyat Ekseni: Teşekkür ediyorum.

A. İnan: Ben de teşekkür ederim.

İlahiyat Ekseni, Yıl I, Ay ve Yıl yok.

'KASİDE' SANATTAKİ ZIPLAYIŞIMIN İLK ÖRNEĞİDİR*

Soru: Hayatınızı anlatır mısınız?

A. İnan: Urfalıyım. Mirzaali oymağındanız. Dedelerimizden bize ulaşan bir rivayete göre, bundan 600 yıl kadar önce Mirza Ali adlı bir bey, bir mecburiyet yüzünden, çoluk çocuğunu yanına alarak Konya'dan kalkıp Urfa'nın Suruç kazası yakınlarındaki bir yere göçerveyerleşir. Zamanla çoğalırlar, köyler oluştururlar. Bir kolları Urfa'ya gelir, yerleşir. Ben aşağı yukarı 10 nesildir Urfa'da oturan Mirzaali oymağının çocuğuyum. Dedelerim köyün tüccarı imişler. Ayrıca ziraatla da uğraşmışlar. Koyun ticareti için her yıl Erzurum'a, Van'a giderlermiş. Oradan aldıkları sürüleri, Barhane adı verilen büyük kervanlar halinde getirip Halep ve Şam taraflarında satarlarmış. Kendilerinden bu sürüleri satın alan daha büyük tüccarlarsa, Hayfa ve Yafa limanları üzerinden Avrupa'ya ihracat yaparlarmış. Bazı yıllar dedemler kervanlarıyla Maraş'a gidip Ahır dağlarında baharlarlarmış. Atalarımın bazıları bu münasebetle Maraş'tan kız almışlardır. Ailemizin ticaret hayatları, seferberlik yıllarına kadar devam etmiştir. Seferberlikte devlet, dedemin elindeki paraları borç olarak alıyor, harpten sonra devlet bizimkilerden altın olarak aldığı parayı, o da ancak bir kısmını, kâğıt para şeklinde ödemiş. O zaman altın ile kâğıt para arasında büyük değer farkı olduğundan, dedemler çok büyük sermaye kaybına uğramışlar. O küçük sermaye ile Urfa'da bakır ve halı ticaretini denemişler.

* Mehmet Akif İnan'ın evrakları arasında sendikamıza intikal eden bu söyleşisinin yayınlanıp yayınlanmadığı, yayımlandıysa nerede yayımlandığı tespit edilememiştir. Başlık tarafımızdan eklenmiştir. (H.Y.)

Anlamadıkları bu yeni ticaret işindense zarar etmişler. Arkasından, halk arasında Fransız Harbi denilen Kurtuluş Savaşı geliyor. Savaş dönemi, savaş öncesi ve sonrasındaki meşhur kıtlık yılları, elde avuçta olanları alıp götürmüş. Buna rağmen dedem yine de hali vakti yerinde sayılmış. Ziraatla ve zengin dönemlerinden kalan mal ve eşyalarla geçinip gider olmuşlar.

Babam, küçük yaşta medreseye verilmiş. Medreseden sonra bir süre Mekteb-i Sanayi'de okuyor. Biraz da Cumhuriyet'ten sonra açılmış ve kısa bir süre sonra kapatılmış bulunan Darül-Hilafe'de okumuşluğu var. Askerlikten önce bazı sanatlara girip çıkmış. Askerden sonra memuriyete giriyor. Kaçak istihbaratı ve gümrük memurlukları yapıyor. Memuriyete Antep'te başlıyor. Annemle Antep'te evlenmiştir. Annemin babası Hacı Mehmet Tevfik, Maraş'ın köklü ailelerinden, Dedeoğulları'ndandır. Dedem o yıllar Antep'te müteahhitlik yapıyormuş. Tanınmış ve hayli varlıklı biriymiş. Annem, küçük bir memur olmasına rağmen, babamı beğenmiş ve sevmiş. Annem de ortaokul sonrası biçki dikiş yurdu öğrencisiymiş, o zamanlar. Annemin babası olan dedemi ben çok iyi hatırlarım. Görmüş geçirmiş bir aristokrattı. Oldukça münevver, olağanüstü biçimde hoş sohbet biriydi. Eskilerin mir-i kalam dediği cinsten. Bu dedemin dedesi, yani aile isimleri kendisinden gelen Hacı Dede öyle ilmiye mensubu olmakla birlikte, bilgisi, ileri görüşlülüğü, kalp gözünün açıklığı ile tanınmış ve çok saygı toplamış bir zatmış. Mesleği debbağ imiş. 5 oğluyla birlikte sanatlarını ilerletmişler. Büyük çapta deri ticareti yapar olmuşlar. Şam'a deri sevk ederlermiş. Hacı Dede'nin büyük torunu olan dedem de küçük yaşta ticarete girmiş böylece. Bütün yakın akrabalar gibi kendisi de zengin olmuş. Maraşlı dedemin hayli ilginç bir mücadele ve siyaset hayati

vardır. Maraş, Kurtuluş Savaşı'nda Fransızlara karşı canıyla malıyla yiğitlikler göstermiştir. Parasıyla mücahit çeteler donatmış ve beslemiştir. Savaşta yerli Ermenilerle işbirliği halinde olan Fransızlar şehri topa tutmak amacıyla, dedemin evini işgale kalkarlar. Ev, şehre oldukça hâkim bir tepede yüksek bir bina olduğu için evin damına top yerleştireceklermiş. Dedem Fransız'ın eline düşürmemek için bu evini gaz dökerek kendi elleriyle yakar, hem de içindeki bütün eşyalarıyla. Annem çocukken yaşadığı bu olayları bize hep anlatırdı. Bu yangında yalnız dedemin değil, yan yana dizili olan bütün Dedeoğulları'nın da o görkemli evleri hep birlikte kül olmuştur. Harpten sonra Cumhuriyet kurulur. Maraş'ta patlak veren şapka olayları sebebiyle bu Dedeoğlu ailesi bir hayli baskılı ve sıkıntılı olaylar yaşarlar. Dedeoğulları'nın ticaret hayatları Cumhuriyet'ten sonra geriye saymaya başlar. Dedem bir hamle yapmak ister. Antep'e göçer, müteahhitliğe başlar. Antep, dedemin, önceleri kazanıp sonraları ise sermayesini erittiği yer olur. Annemi orada evlendirdikten bir süre sonra tekrar Maraş'a döner. İş hayatını kapatmıştır artık. Gayrimenkulleriyle, ziraatlarıyla geçimini sürdürür. Bu arada biraz da siyasetle uğraşır. Demokrat Parti'nin kurucularından olur. Çok ısrara rağmen mevki mansıp istemeden bir eyyam, Maraş'ta Demokrat Parti'nin gayri resmi güdücüsü olarak hizmet verir.

Soru: Bu bilgiler için teşekkür ederiz. Gelelim babanıza, annenize...

A. İnan: 1967 yılında vefat eden babam, sosyal yanı oldukça gelişkin, bilgili, görgülü, kültürlü bir insandı. Akrabaları ve çevresince çok sevilirdi. Aile içinde kendisini büyük tanır, her türlü meseleleri için danışmaya gelirlerdi. Onlarla candan ilgilenirdi. İşlerini bitirmeye çalışırdı. Küçük aile bütçemize rağmen

cömertti. O kadar ev, izzet ikram, masraf nasıl bir memur maaşıyla karşılanırdı, hayret. Demek ki, bereket varmış kazancında. Bizlere yaptığı vasiyetlerden biri şu olurdu hep. “Bakın” derdi, “ben bilerek boğazınızdan bir dirhem haram lokma geçirtmedim. Benim evlatlarım iseniz bunu unutmayın.” Eklemeliyim ki, annem de çok tutumlu, idareci bir kadındı. Bir lokma etten birkaç çeşit yemek çıkarırdı. İsrافی bilmezdi. Yalnız iç çamaşırlarımızı değil, bütün giyeceklerimizi annem dikerdi. Babamın eskiyen, daralan elbiselerinden bizlere yepyeni ve çok güzel giyecekler uydururdu. Bu konuda akrabalara da, konu komşuya da örnekti. Amcalarım, akrabalar, tanıyanlar, annemi gerçekten sever ve sayarlardı. Geleneğimizde kuvvetli bir aile tutkunluğu vardı. Annemse, bizden değil, yani bir yabancıydı, Maraşlı’ydı, bize dışarıdan katılmıştı. Buna rağmen en çok sevilen bir aile üyesi olmuştu. Annem kaynanalı bir eve gelmişti. Kayınvalidesi, babamın üvey annesiydi. Büyük annemiz ölünce dedemiz bu kadıncağızla evlenmiş. Ondan da ikinci amcamız vardı. Fakat bu büyük annemiz öteki öz oğullarıyla değil, bizimle otururdu. Babam da, annem de onu çok sayarlardı. Annemle öyle bir uyum içerisinde yaşardı ki... Babaannemizin en sevgili torunuydum. Benim en iyi arkadaşım, en eğlendirici varlığım oydu.

Annem bir ömür boyu bir dediğini iki etmedi babamın. Babam da asla incitmedi annemi, hep sevdi ve yüceltti. Babam otoriter yaratılışlı biri olduğu halde, evde aslında babamın iradesinden çok annemin hükmü uygulanırdı. Fakat annem, zeki bir kadın olduğundan kendi fikirlerini babamın iradesiymiş gibi geliştirir ve düzenlerdi. Görünürde, babamın sözüydü, geçerli olan. Ama gerçekte babamı çoğu kez yönlendiren annemdi. Sadece itibar, onur babamın olurdu.

Evce okumayı severdik. Babam her çeşitten kitap

okurdu. Doğu ve Batı klasiklerinin önemli eserlerini bitirmiş biriydi babam. Ayrıca çağdaş yazarları da tanırdu. Şeyh Sadı'den Shakespeare'e, Geothe'den Hamid'e, Akif'e, Necip Fazıl'a, Nur risalelerine varıncaya değin geniş ve zengin bir okuma alanına sahipti babam. *Sebilürreşşat*'tan *Büyük Doğu*'ya, oradan magazin dergilerine kadar eve birçok dergi taşırdı. Evimize gazete gelmedik gün olmazdı. Yurt ve dünya olayları yakından izlenirdi. Düşünüyorum da, bu kültürü ve birikimiyle babam, aslında çok önemli resmi görevleri yürütebilecek düzeyde olmasına rağmen, niye hep küçük bir memur olarak kaldı? Galiba şunlardı sebepleri: Evvela Urfa'nın dışına çıkmaktan korkuyordu, ancak bir süre o da istemeye istemeye Antep'te kalmışlığı vardı. Urfa'nın dışı, ona meçhul bir memleketmiş gibi ürkütücü geliyordu. Şehrine, özellikle çevresine ve arkadaşlarına müthiş bir bağlılığı vardı. İkinci olarak da gözü hiç yükseklerde değildi. Hiçbir hırsı yoktu; yükselmek, daha iyi memuriyetlere atlamak konusunda. Üçüncü olarak, kendisini bu hususlarda teşvik eden, arkalayan kimse yoktu. Bu işleri düşünse düşünse milletvekillerimiz düşünebilirlerdi o zaman için. Ama şehrimizin şansı, milletvekillerimizin tümü o dönemlerde ya yarı ümmi veya tam uyurgezer zavallılardı. Adamların dünyadan haberleri yoktu, Meclis'te adları, ağırlıkları hep hak getireydi. Babamı ancak tanır ve severlerdi, o kadar. Bir iddia ve dava sahibi ne bir mebus çıktı Urfa'dan o dönemlerde ne de etkin yerlere gelmiş bir yüksek bürokrat. Talihsiz bir şehirdi Urfa.

Soru: Yani kendi başına bırakılmış, içe dönük bir şehirdi Urfa...

A. İnan: Evet, aynen öyleydi. Kültür hayatı bakımından da, ekonomik yapı bakımından da Urfa çevreden, dünyadan, yurttan, soyutlanmış bir

kentti. Urfa'lı, dışarıyı bilmezdi; 'gördüğü Antep, yediği pekmez' diye bir söz vardır Urfa'da, bu dışa kapanıklılığı vurgulayan. Ailece bazı yıllar yaz tatilini Maraş'ta geçirirdik. Bir âlemde yolculuğumuz. Sabahleyin erkenden otobüse biner, öğlen vakti Birecik kazasına ulaşırdık. Birecik'ten geçen Fırat Nehri üzerinde o zamanlar köprü yoktu. Karşı sahile sallarla geçerdik. Karşıya geçer, Antep tarafından gelen otobüse aktarılırdık. Ve ancak ikindiüstü Antep'e ulaşırdık. Antep'te o gece bir otelde kalır, ertesi sabah Maraş otobüsüyle yola koyulur, öğlen vakti Maraş'a yetişırdik. Şimdi otobüsle 2.5 saat çeken bu yol, 1950'lerden önce 1.5 günümüzü alıyordu. Hatırlarım, bin bir zahmetle Maraş'a ulaştıktan sonra babam, annem şöyle konuşurlardı: "İnsanoğlu kuş misali, daha dün Urfa'daydık, şimdi Maraş'tayız. 6 konaklık yolu 1.5 günde aldık; ne büyük imkân?"

Evet, Urfa ulaşım imkânı bakımından da böyle zorluklar içindeydi. Bu sebepten, insanlar kolay kolay dışarı çıkmazdı. Sayılı tüccarları vardı, İstanbul'a falan giden. Bir de varlıklı aile çocukları öğrenim için Antep'e giderdi. Urfa'ya lise 1946 yılında açılmıştır. O yıllarda üniversitede okuyan parmakla sayılacak kadar az öğrencimiz vardı. Yani dışa çıkışımız da, dışarıdan bize gelmeler de nadir olaylardı. Bazı devlet memurlarından başka yabancı yoktu şehrimizde. Tabii bu şartlarda ne bizim yetiştirdiğimiz ürünler dışarı gidebilir ne de dışarıdan bize yiyecek içecek gelirdi. Mesela muz ben ortaokul yıllarında görüp tadabilmişimdir. Bir gün babam elinde bir muzla eve gelmişti. Özenle soyulup babam tarafından bir bıçakla dilimlenerek, biz 6 kardeşe eşit olarak taksim edilmişti.

Mamafih bu içe kapalılığın bazı yararları da yok değildi. Şehrimiz, bir eski ve büyük site olmasının özelliklerini özenle yaşatmıştır. Çok zengin bir folklor

hayatımızın varlığı ve devamı, herhalde bu içine kapalılığın korumacılığında sürdürülüyordu. Zengin müzik geleneğimiz, ilginç örflerimiz, şiir, edebiyat tutkumuz, giyim kuşam hususiyetimiz, hatta mahalli ağzımız o sebeple özelliğini koruyordu biraz da.

Urfalının dışarıya gidememesi o dereceydi ki, mesela ben şehrimizin en yakın köylerini bile bilmezdim, birçok Urfalı gibi. Öyle köylülerimiz de vardı ki, ömrübillah şehir yüzü görmemişlerdi. Şehre pek de uzak olmayan bir köyde oturan lise arkadaşım rahmetli Sabri anlatmıştı. Bir gün bir jip gelmiş köylere. Arabayı ilk defa görüyor köylü. Merakla, hayretle seyretmişler. Köylünün biri koşup bir kucak ot getirmiş jipin önüne, yesin diye. Bir başka köylü ise, şoföre ricada bulunmuş, “Bu hayvanın yavrusunu bana ver” demiş. Latife değil, bunlar aynıyle vaki.

Urfa merkezinin çevresiyle bağlantısızlığı şuradan da bellidir ki, Urfa’da gördüğümüz örfü, folkloru kazalarında bile bulamazsınız. Urfalının çektiği hoyratı, o yorum ve hançereyi, değil bir Bireciklide, bir Halfetilide, bir Suruçluda, Akçakalelide bile bulamazsınız. Urfalının kullandığı makamlardan İbrahimi’yi, Kürdi’yi ne Siverekli bilir ne Hilvanlısı. Çiğköftemizden, birçok yemek ve kebab çeşidine, giyim kuşamından, eğlence ve oyun geleneğine kadar Urfa’nın bir yığın özelliğini merkezinin dışında görmek mümkün değildir.

Soru: Ailenizi ve şehrini eski halleriyle tanıdık. Biraz da kendinizi anlatır mısınız?

A. İnan: 4’ü erkek, 2’si kız olan 6 kardeşin büyüğü olarak ben 1940 yılında, Urfa’da doğmuşum. Oldukça gülbüz ve sağlıklı bir çocukmuşum. Fakat sonraları, yani birkaç yaşından sonra birçok hastalıklar, kazalar

geçiriyorum. Benden bir yaş küçük olan kardeşim Ali, ilk ve ortaokul yıllarımda benden daha iriydi. Zaten okula da onunla birlikte başladık. O benden daha çalışkandı. Zaten ben hiçbir zaman, öyle ahım şahım bir öğrenci olmadım. Eh düşe kalka idare ederdik. Çocukluğumda, hatta delikanlılığımda oldukça duygusal, içe dönük, romantik biriydim. Biraz da inatçılığım vardı. Bir hayli de kavgacıydım. O yaşlarımda çok döğüşlere girmiş çıkmışlığım vardır. Bu döğüşçülük, lise dönemimde spora, özellikle güreşe bulaştırdı. Lisede güreş kaptanıydım.

Soru: Çocukluk yıllarınızın sosyal manzarası nasıldı?

A. İnan: Biliyorsunuz, Türkiye çok partili siyasi hayata 1946'da geçmiştir. 1950'ye kadar tek parti egemenliği vardı. Koyu bir devletçilik izleniyordu her alanda. Siyaset, ekonomi ve insan hakları konusunda serbestliğe çok kapalıydı toplum. Adı Cumhuriyet fakat özü "şeflik" olan bu yönetim, 1950'deki iktidar değişikliğine kadar devam etti. Halk bu seçimlerle, şeflik yönetiminden memnun olmadığını çok kesin biçimde ortaya koydu. Gerçi 1946'da da seçim olmuştu ama bilindiği gibi o seçim meşhur ve yaygın ifadeyle, "Açık oy, gizli sayım" şeklindeydi. Halk yönetimden hoşnut olmamakla birlikte, bu yönetimin partisine oy vermemekten de korkuyordu. Özellikle memur sınıfı, başlarına bir bela gelmesin diye iktidarı tutar görünüyordu ve bu açık oy usulünü daha açık hale getirerek sandık başlarında oylarını göstere göstere iktidara oy veriyorlardı. Bu hususa ilişkin çocuk hafızamda bir hayli komik hatıra var. 1954 seçimlerinde halkın bir kere daha ezici bir çoğunlukla eski iktidarı cezalandırması, bu baskıların kalkması, korkunun silinmiş olduğu gerçeğine bağlıdır. Urfa, yukarıda da anlattığım gibi oldukça içe kapalı, dolayısıyla hayli muhafazakâr bir kent olma özelliğinin bedelini, o

tarikhlerde, her gün ödüyordu. Gün geçmezdi ki birkaç Urfalının bir kıyafeti yüzünden başı derde girmesin. Polis ve jandarma, geleneksel mahalli kıyafetle dolaşan hemşehrilerimizi; kadın, erkek ve çocuk demeden yoldan, mahalle aralarından toplayarak karakollara götürürdü. Ben çocukken, polisin sokak ortasında, kıyafet kanununa aykırı gördükleri bu giysileri yırttığına çok tanık olmuşumdur. Halkın, özellikle köylünün ödü kopardı polisten, jandarmadan. Milletın karnı açtı, iş sahaları yok denecek kadar azdı. Ama bu halktan şalvar, entari, çarşaf yerine; pantolon, ceket, şapka, manto giymesi isteniyordu. Yol vergisini veremeyecek durumdaki fakir halk birer suçlu gibi teker teker toplanarak götürülüp yollarda zorla çalıştırılırdı. İnanç bakımından da halk, devletin yönlendirmesi altındaydı. Evvela din eğitimi diye hiçbir kurum yoktu. Okullarda din, ders olarak okutulmuyordu, yasaktı. Dini yayınlar da yasaktı. Konu komşu çocuklarına gizli gizli kuran öğreten kadın erkek birçok kişinin, evlerinin basılarak suç unsurlarıyla birlikte karakollara, mahkemelere taşınması, gündelik sıradan olaylardandı. Ezan bile Türkçe okunurdu minarelerde. Batılılaşma uğruna yapılıyordu bütün bunlar. Ülkede hiçbir ciddi sanayi yok. Yol, su, elektrik, telefon diye bir şey yok; millet alabildiğine fakir, ama görünüşte Avrupalı olalım tutkusu almış başını gidiyordu. Sattığımız incir, üzüm, fındık, buğday karşılığında İngiliz'den kumaş, İtalyan'dan baston, Fransa'dan süs püs eşyaları ithal ediyorduk. Harp zengini bir avuç insan, komprador, bürokrat, bir eli yağda bir eli balda yaşarken, halk zar zor karnını doyurma ve inancını gizli gizli yaşama mücadelesi veriyordu. Özetle işte böyleydi, çocukluk yıllarımın sosyal görüntüsü.

Soru: Öğrencilik yıllarınıza dönsek mi?

A. İnan: İlk, orta ve liseyi son sınıfa kadar Urfa'da okudum. 1950'den itibaren Türkiye'nin girmiş bulunduğu değişme süreci, herkesin üzerinde etkili oluyordu. Yavaş yavaş fikri ve siyasi bir uyanma dönemi başlamıştı. Aydın ve halk giderek üstünden korkuyu, çekingenliği atıyordu. Çok partili hayat, insanlarımızı değişik fikirleri savunmaya, inançlarını konuşabilmeye biraz imkân vermişti. Farklı dergiler, gazeteler çıkıyordu. Ben okumayı seven bir aileden geldiğim için, bu yayınları izliyordum. Çevrem ve ailemin muhafazakâr oluşu, kişiliğimde de yerini almıştı. Bu kişiliğin üzerine yayınlar da eklenmeye başlayınca, daha sosyal bir alana doğru yol alıyordum. Benim gibi olan sınıf arkadaşlarım vardı. Birbirimizi etkiliyorduk. Hepimizde okuma tutkusu vardı. Doğu'nun, Batı'nın Türkçe'ye çevrilmiş klasiklerinin belli başlılarını hızla deviriyordum. En sıkışık günlerimde bile altı yedi saat verebiliyordum okumaya. Tatil günlerinde bu bazen on saat geçiyordu. Bir yandandayazmahevesi başlamıştı. Mahalli gazetelerde bir uçtan yazılarım çıkardı. Özellikle *Demokrat Urfa* Gazetesi'nde yazıyordum. Benim gibi yazıya meraklı olan arkadaşlarımdan Abdülkadir Billurcu, Zübeyir Yetik ve Nihat Armağan'la birlikte *Derya* adlı bir gazete de çıkarmaya başladık. Hepimiz lise son sınıf öğrencileriydik. Çevremizde rahmetli Mehmet Emin Balyan, Sabri Arslan ve İbrahim Kızılgöl adlı sınıf arkadaşlarımız da vardı. Okul dışından Nabi Kılıçoğlu, Cemal Kayar, Ahmet Rüzgar gibi destekçi ya da yazar arkadaşlar da bizimleydiler. Hafta sonlarında, daha başka yandaşlarımızın da katılımıyla birimizin evinde toplanıp hem çiğköftelerimizi yer hem de konuşmalar, tartışmalar yapardık. Kendi aramızda münazaralar düzenlerdik. Müzikle de aramız iyiydi. Tefle âlemler yapardık. Benim ayrıca şehrin önde gelen hanende ve sazende takımıyla da ahbaplığım vardı. Mesire yerlerine gider, sabahlara kadar eğlenir, fasıllar

geçerdik. Ayrıca arada bir Muhammet Hafız'a giderek, eski yazı ve Farsça dersler de alıyordum. Tabii baş tutkum ve uğraşı alanımsa şiirdi.

Soru: Şiire kaç yaşında başlamıştınız?

A. İnan: Şiirlerim sanat ve fikir dergilerinde 1958'den sonra yayınlanmaya başlamıştır. Daha önceki yıllara ait denemelerimden bugün elimde hiç örnek yok. Ama her halde yayınlanmalarından 5-6 sene evveline kadar uzanır şiire başlamam.

Soru: Hangi dergilerde çıkıyordu şiirleriniz?

A. İnan: 1958'den sonra on yıl boyunca yazı ve şiirlerimin çıktığı dergilerin hepsini hatırlayamam. Aklıma geliverenleri sayayım; *Türk Ruhu, Türk Düşüncesi, Toprak, Oku, Türk Yurdu, Orkun, Yaprak, Çağdaş, Defne, Hilal*. *Hilal Dergisi*, 1961'den 64 sonlarına kadar yönetimine de katılmış olduğum dergidir. Bir hayli yazı ve şiirim o dergide yer aldı.

Soru: O yıllarda yazdığınız dergilerde yayınlanan şiirlerinizi kitabınızın dışında bıraktınız, niçin?

A. İnan: Evet, sayısı 50'yi bulan, o yıllara ait şiirlerimin hepsini kitabımın dışında bıraktım. Çünkü o şiirlerle edebiyat dünyasında bilinmek istemedim. Hicret adlı şiir kitabımdaki şiirlerimin hepsi 1969'dan sonra yazdıklarımdır. Yani, *Edebiyat Dergisi*'ni kurduğumuzdan sonra yazdığım şiirlere önem verdim. Yeni ve özel bir anlayışın ürünüydü, bunlar.

Soru: Biraz açıklar mısınız bu söylediklerinizi?

A. İnan: Şöyle; yetiştiğim çevre, yani Urfa beni her bakımdan etkiledi. Zevk ve estetik anlayışım, Urfa'da canlılığını koruyan klasik ve statik sanat ve folkloru uygun biçimde geliştirmişti. Okuduğum eserleri bile bende

yer etmiş bulunan kalıplara uyarlayarak dağarcığıma atıyordum. Yenilik arayışı değil, geleneksel beğeniye ters düşmeyen bir anlayış egemendi bende. Bir şekil özeni vardı, aruz veya hece veznini kullanıyordum. Serbest şiiri hafife aldığımdan, hele hele Garip Şiiri'ni sanat saymadığım gibi, vezinsizliği yeni bir içerikle dolduran İkinci Yenicileri de saçma bulmaktaydım. Tabi bu kararlarımda, onların ideolojisine duyduğum tepkiler de etkili olmuştu. Bu sebeple, kendi muhafazakârlığımanın ateşli bir savunucusuydum. Lise son sınıfı okumak üzere Maraş'a geldiğimde, sanat merakına kendileriyle arkadaş olduğum Erdem Bayazıt, Cahit Zarifoğlu, Alaeddin ve Rasim Özdenören, benim karşıtı bulunduğum anlayışla oldukça içli dışlıydılar. Ağabeyleri ise Nuri Pakdil'di. Aramızda yaman ve tatlı tartışmalar olurdu. Kendimce bilinçli ve iyi bir münazaracı olmama rağmen onları çekip getiremedim kendi çizgime. Yeteneklerinden emin olduğum için heder (!) olmasınlar istiyordum. Onlar, sanırım beni ve düşüncelerimi tanımaya ve takdir etmeye yönelmeksizin "tutucu"; bense onları, kendilerini köksüz bir moda yakalatmış "ilerici"lik meraklısı görüyordum. Ama iyi arkadaş olmuştuk hepsiyle. Bende şöyle böyle bir değişme başlamıştı. Onların önem verip okuduklarını biraz daha dikkatle izler olmuştum. Bu dikkatli izleyişim, zamanla onların izlediği sanatı tanımama ve benimsememe yol açtı.

Soru: Böylece şiirinizin yönü de değişti...

A. İnan: Şiirim değişti fakat bu değişme, benim dışımda gövdelenmiş bulunan yeni şiirin etkisine girmem şeklinde olmadı. 1969'da *Edebiyat Dergisi*'ni çıkarırken, "yerli düşünce" diye bir slogan edinmiştik kendimize. Bu lafın icatçısı Nuri Pakdil'di. Yerli düşünceden muradımız, kendi uygarlığımızdı.

Eski edebiyatımızı da yerli düşüncenin temsilcisi sayıyorduk. Tanzimat'ı ve sonrasında, yerli düşünceyi ortadan kaldırmaya yönelik bir yabancılaşma olarak görüyorduk. Bu konuları işleyen ciddi denemeler yer alıyordu dergimizde. Ben bu anlayış doğrultusunda iki seri yazı yazdım. Birisi, Divan Edebiyatı'nı, onun uygarlığımızla bağlantısını, sanat inceliklerini anlatan yazılardı; diğer dizi ise, Tanzimat hareketini tahlil ederek yaşanan siyasal, kültürel ve sosyal çarpımları sergileyen bir çalışmaydı. Bu yazılar, fikir ve edebiyat dünyamızda büyük ilgi topladı. Benimle aynı ya da karşıt görüşte yığınla yazı çıkıyordu dergilerde. Ben bu yazılarda bir de şöyle bir tez sahibiydim. Diyordum ki: Bizim eski edebiyatımız -ki onu Halk ve Divan Edebiyatı diye iki ayrı dünya saymamak lazım- taşıdığı öz bakımından günümüzün şiirine de kaynaklık edebilecek yığınla çağdaş deyişlerle doludur. O kaynaktan ilhamla günümüzde de gayet güçlü ve modern bir şiir çatısı kurulabilir. Ve böylece şiir serüvenimiz kendi öz kökü üzerinde sürekli olarak dal budak salan bir ağaç gibi gelecek zamanlara uzanabilir. Benim bu konu çevresinde yazdığım uzun yazılar ve böylece başlamış bulunan bu tartışmalar bir süre sonra şiirimiz üzerinde de etkisini gösterdi. "Divan şiirinden yararlanan" şiirler yazılmaya başladı. Atilla İlhan gazeller yazıyordu, Turgut Uyar *Divançe*'sinde yer alacak şiirlerini yayınlamaktaydı, Behçet Necatigil *Encam* şiirleriyle ilgi topluyordu. Fakat ben bunları ve bunlara benzer biçimde yazılmakta olan şiirleri "Divan şiirinden yararlanma" anlayışına pek de uygun bulmuyordum. Çoğu öykünme ve özenti kokuyordu bu şiirlerin. Divan şiirimizin dayandığı uygarlık dünyasını gereği gibi tanımadan, dahası benimsemeden yazılmış olan şiirler benim iddiamın ürünleri olamıyordu. Şöyle yaptım ben de, kendi iddiamın şiirlerini kendim yazdım.

Edebiyat Dergisi'nde yayınlanıp da sonradan Hicret adlı kitabımda yer alan şiirlerimin macerası budur. Bazı değişiklik ve gelişmelerle hala aynı kafadayım.

Soru: Hicret adlı kitabınız çoktan tükendi.

A. İnan: Doğru, ikinci baskısını da yapmadık. *Hicret'*ten sonra yazılan bir hayli şiirim var. Önce onları bastıralım, diyorum. Sonra her ikisini birleştirerek bastırırız. Birbirini tamamlarlar sanırım.

Soru: Şiirlerinizin unutamadığınız hatıraları var mı?

A. İnan: Sorunuza pek cevap değil ama benim şiir serüvenimi anlatan bir hatıram var. Maraş'ta lise son sınıf öğrencisiyim. Sezai Karakoç'un *Körfez* adlı şiir kitabı yayınlanmıştı. O dönemlerde, hani her türlü yayını izliyorum ya, Şeref Turhan'dan *Körfez'i* alıp okudum. Okudum ama hiç sevemedim. Bizim Erdem, Cahit, Alaeddin ise bayılıyorlardı o tür şeylere. Ne onlar bana laf anlatabiliyorlardı ne de ben onlara. Aradan birkaç yıl geçti. 1961'de üniversiteye başladım. Bu arada da Hilal Yayınları'nı yönetiyorum. Günlerden bir gün Karakoç dergiye geldi. Tanıştık, konuştuk. Son yıllarda Karakoç'un bazı yazılarını da okumuştum. O yazılar beni hayrete düşürmüştü. Karşımda gayet seviyeli ve derinlikli bir fikir ve sanat adamı belirmişti. Düşünüyordum: Bu denli tutarlı bir adam nasıl olur da *Körfez'deki* o şiirleri yazmış bulunur. Bu düşüncelerimi Karakoç'a da anlattım. Bir de nasihat çektim kendisine: "Yazıların iyi. Yazmaya devam et. Dergimize de gönder. Ama şiirden vazgeç ya da otur vezinli, kafiye, dengeli, tutarlı şiirler yaz." dedim. Karakoç sa sükûnetle tebessüm ederek, dinlemişti beni. Hatta yer yer de bana hak vererek, "benim vezinli şiirlerim de var." demişti. Bu karşılaşmamız Karakoç'u bana sevdirmişti. O sevgiyle yazdıklarını daha da önemseyerek okumaya

başlamıştım. Okudukça ayıbım ve mahcubiyetim çoğaldı gözümde. Şimdiyse, Karakoç'un birçok şiirinden başka *Körfez* adlı kitabı tümüyle ezberimdedir. Ve onun sanat ve fikir alanındaki dehası dilimin pelesengidir. Yani 1965'lere kadar muhafazakârdım. İdealistliğimi, yeni şiiri de kendime karşıt ürünlerden sayarak, yaşamaktaydım. Oldukça geç ayılmışım, değil mi? Eh bu da Urfalılığın hediyesi. Urfa'nın dışa kapalı, güçlü gelenekçiliğinin faturası.

Soru: Sanat anlayışınızdaki değişmeyi gayet güzel özetleyen bir hatıra bu. Bir başka anınızı da dinlesek...

A. İnan: Nuri Pakdil Paris'te. Dergimiz *Edebiyat*'a 'Kaside' adlı şiirimi koyuyorum. Bu şiir benim sanattaki zıplayışımın ilk örneği. Pakdil'den hemen bir mektup geliyor. O ne şiir öyle. Güzel, yer yer olağanüstü diye yazıyor. Aynı şiiri evde teybe okumuştum. Açıp Üstat Necip Fazıl'a dinlettim bir gün. Üstat merak ve hayretle dinledi. Sonra şöyle konuştu: "Senin bazı şiirlerini görmüştüm, bu öyle değil. Müşahhasan kalkarak şiiri mücerrede çekiyor, kelimelere ustaca parendeler atırıyorsun. Buna devam etmeni istiyorum."

Daha başka şeyler de söyledi ama izin verin, bende kalsın. O dinleyişte iki mısraımı ezberlemişti: "Bulutlara gömülü sedekten yüzüm / Dünyanı kuşatmış destansı hüznün." *Edebiyat*'ta çıkan bu şiirlerim dolayısıyla bir de Ceyhun Atıf Kansu'nun o zaman *Barış Gazetesi*'nde benim hakkımda yazdığı bir yazısı var ki, unutamamışımdır. Özellikle benim "El Gazeli"ni çok sevmiş.

“URFA YÜZYILLAR BOYU SANATIN ÜSSÜ OLMUŞTUR”

A. Karakaş: *Edebiyatla ilgilenmeye başlayışınızı ve Türk edebiyatında bugünkü konumunuza gelişinizi anlatır mısınız?*

A. İnan: Sanatla ilgilenen herkes gibi, ben de, çok genç yaşlarda sanatla ilgili olarak buldum kendimi. İlk şiir ve yazı denemelerim, zannediyorum, ortaokul sıralarında oldu. Lise dönemindeyken, şiir ve yazılarım *Türk Yurdu*, *Türk Düşüncesi*, *Toprak*, *Yeni İstiklal* gibi tanınmış dergilerde yayınlanıyordu. Aynı yıllarda arkadaşlarımla, yerel gazetelerde yazıyorduk. Tüm kültürel faaliyetlerle uğraşıyorduk. 1961’de üniversiteye başladığımda, Salih Özcan’ın yeni çıkaracağı *Hilal Dergisi*’nde buldum kendimi. Yani 1961’den bu yana yayın hayatım sürüyor. Beş yıl boyunca birlikte çıkardığımız bu dergide kitap yayını yapıyorduk. Ben hem bu dergiyi yönetiyor hem de öteki edebiyat dergilerinde şiir ve yazılar yazıyordum. Sanat üzerine konuşmalarım, konferanslarım devam ediyordu. 1969’da bir kültür kuruluşu olan Türk Ocağı Müdürlüğüne geldim. 1969’da Nuri Pakdil, Erdem Bayazıt ve Rasim Özdenören’le *Edebiyat Dergisi*’ni çıkarmaya başladık. Benim Edebiyat dünyasında yapmış olduğum, tabir caizse, sıçrama *Edebiyat Dergisi*’nde olmuştur.

Sanatımda ilk dönüşüm şöyle oldu: Lise son sınıfın ikinci yarısını Kahramanmaraş’ta okudum. Erdem (Bayazıt), rahmetli Cahit (Zarifoğlu), Alaeddin (Özdenören), Rasim (Özdenören) gibi arkadaşlar da orada, aynı dönemde, öğrenciydiler. Nuri Pakdil bizden

birkaç dönem önceydi. Onlar da, yerel gazetelerde ve Türkiye'nin önde gelen dergilerinde ürünlerini yayınlıyorlardı. Benim Urfalı olmam dolayısıyla, klasik kültürle-sanatla, divan şiiriyle, sanat müziğiyle yakından tanışıklığım vardı. Dolayısıyla, sanatım da, o yıla kadar bu klasik çerçevedeydi. Yani İkinci Yeni'yle doruğa ulaşmış olan sanatla bağlantım, yok denecek kadar azdı; dahası onlara karşıt bir durumum da vardı. Çünkü bir dönemden bu yana sanattaki bu yenileşme, bizim ideolojik olarak karşı olduğumuz kesimin elindeydi. Biz de buna ideolojik olarak karşıydık. Maraş'taki arkadaşlarımız da klasik edebiyatımıza karşı ilgisizlerdi. Onlar beni etkiledi, ben onları etkiledim. Sonradan bildiğiniz sanat yaşamını sürdürdük.

Sözün özü, biraz Urfalı olmamdan, biraz da ideolojimden dolayı sanatımdaki yenileşme biraz geç olmuştur. Bu bir kazanç olarak da, bir kayıp olarak da kabul edilebilir.

A. Karakaş: Çağdaş Türk Şiiri'nde, Divan'dan esintiler ve gelenekten yararlanma akımı, 70'lerde siz ve arkadaşlarınızla ilk kez başlıyor sanırım. Niçin böyle bir şey ihtiyacı duydunuz?

A. İnan: 1969'da *Edebiyat*'ı çıkarıyorduk. O zamanlar şiirde varmış olduğum yeni kararlarla ilgili dizi yazılar yazmaya başladım. Divan şiirimizin, modern şiirimizin oluşumunda kaynaklık yapıp yapmayacağı konusunu uzun uzun düşündüm. Bu yazılarımla bunu savundum.

Bir de şu vardı: Devrimlerden dolayı aydın kesimler, geçmişimize karşı çok eleştirici bir yaklaşım içindeydi. Edebiyat dünyası, Divan Edebiyatı'nı bir saray, mey, mahbup edebiyatı olarak, toplumumuzdan kopuk bir sanat olarak görüyor ve dışlıyorlardı. Çok sert eleştiriyorlardı. Biz, geçmişi şiddetle eleştirenlere

hep şüpheyle bakmaktaydık. Bu saldırıların haksızlığını konuşmalarım ve yazarımla ifade etmeye çalıştım. Necip Fazıl'la başlayan mistik, şuuraltı ve imajist şiir, bunalım şiiri, İkinci Yeni'yle adeta yeni bir açılım kazandı. Bunlar şiiri, adeta hayalin ve şuuraltının son noktalarına taşıyorlardı; değişik imajlarla donatıyorlardı. Bunlarda da eski şiire karşı red duygusu hâkimdi. Sezai (Karakoç) hariç.

Ben bu yazarımlı çeşitli edebiyat dergilerinde ve kulüplerinde anlatmaya çalıştım. Bu anlayış yankı bulunca, manifestosunu belirlemeye çalıştığım, divan şiirinden yararlanan bu yeni anlayışa uygun ürünler ortaya koymaya çalıştım. O yıllarda Kemal Tahir'in kendi çıkardığı *Edebiyat* adlı dergideki yazarımla benim yazarımla tam bir paralellik gördüm. Öteki dergilerden de çeşitli cevaplar geliyordu, benim yazarıma. Bu işin üssü bizim çıkardığımız *Edebiyat Dergisi*'ydi. Bu anlayış giderek diğer sanat adamlarımızdan bazılarını da içine çekti. Örneğin; Attila İlhan gazel yazmaya başladı. Turgut Uyar bu çizgideki şiirlerini *Divançe* adıyla topladı. Behçet Necatigil *Encam* adlı kitabındaki şiirleri yeni duyarlılıkla yazdı. Bunu görünce, bu konuya biraz daha açıklık getirmek gerektiğini iddia ettim. Diyordum ki: Divan Şiiri İslam uygarlığına dayanıyor. Bu uygarlıkla kan bağı olmayan, hatta karşı olanların bu şiiri gereği gibi tanınması, zaten mümkün değildir. Bu nedenle ürünleri, bir özenti biçiminde ve yüzeysel ürünler olabilir, ancak. Bunları kendi iddiama uygun ürünler olarak görmedim ve bunun örneklerini kendim vermeye yöneldim. İşte 1969'dan bu yana şiir maceram bu olmuştur.

A. Karakaş: Tarihinde kültürel devrimler yaşamış olan toplumların, geleneğe karşı ölçsüz tutumları oluyor. Bu, tabii ki sanata da yansıyor. Bize nasıl yansımış, sanatımızı nasıl biçimlendirmiştir?

A. İnan: Sanatımızda bazı dönüşüm ve kırılmalar olduğu belli. Örneğin, Tanzimat'la birlikte tüm sosyal hayatımız gibi sanatımız da yönünü Batı'ya dönmüştür. Klasik sanat ve kültürümüzle bağlantı giderek zayıflamıştır. Divan Edebiyatı döneminde Batı'dan alacağımız ciddi bir birikim yoktu. İletişim de zayıftı. Uygar dünya, İslam dünyasıydı. Sanat adamlarımız, eğilimleri gereği Arapça ve Farsça biliyorlardı. Bu kültürle sanatlarını pekiştiriyorlardı. Ben Batı sanatının yakından tanınmasından yanayım. Bu konuda kendim de çok çaba sarf etmişimdir. Tabii bu, sanatımızı, Batı'yı taklit eden bir özentili edebiyatı haline getirmemiz anlamına gelmez. Evrensel oluşumdan, gelişiminden ve sanatın varmış olduğu noktadan haberdar olarak kendi sanatımızı kurmamız lazımdır. Türk Edebiyatı'nı bir zincir gibi düşünelim. Günümüz sanatçısı buna bir halka oluşturmalı. Tanzimat'tan bu yana unutulmamış isimlerin çoğu hem Batı sanatını hem de geleneksel sanatımızı hiçlememiş kimselerdir.

A. Karakaş: Bugün Batı sanatına önem veriyoruz. Onu öğreniyoruz. Doğu milletlerinde sanatın durumu nasıl? Onlar bize yeni bir ufuk olamaz mı?

A. İnan: İşte bu benim öteden beri kavgamdır. Bildiğiniz gibi Dünya Edebiyatı okutulur. Dünya Edebiyatı, bizde, Batı Edebiyatı demektir. Elbette Batı Edebiyatı'nı çok iyi bilmemiz gerekir. Fakat Hint Edebiyatı yok mu? Çin Edebiyatı yok mu? Japon Edebiyatı yok mu? Latin Amerika'nın, Afrika ülkelerinin edebiyatı yok mudur? Bunlar neden ana hatlarıyla bile olsa müfredatlarımızda yer almazlar? Belki 20 yıldır, Milli Eğitim Bakanlığı nezdinde bunun kavgasını vermişimdir. Defalarca Bakanlığa rapor vermişimdir. Son birkaç yıldır bu üzüntümü, kısmen de olsa, giderici bir yaklaşım gerçekleştirildi. Artık Uzakdoğu Edebiyatı'ndan da çocuklarımız haberdar

olacaktır. Yüzyıllarca birlikte yürüdüğüümüz Fars ve Arap edebiyatlarına Cumhuriyet'ten bu yana yabancı kaldık. S.S.C.B'nin dağılmasıyla bağlantı kurduğumuz Türk Cumhuriyetleri'nde çok zengin ve yaygın bir edebiyat yaşamının olduğuna tanık olduk. Devirler boyu bunlara yabancı kalmıştık. Oysa dünyanın ürünlerinden dünya yararlanmalıdır. Kapımızı sadece bir ülke ya da ülkeler topluluğuna açmak, bizi kolay kolay evrensel kılmaz. Bu eksiklikler de giderilmelidir, diyorum.

A. Karakaş: Üstat Necip Fazıl'la yakın bir ilişkiniz olduğunu biliyoruz. Bize Üstat'tan ve O'nun sanatımızdaki rolünden bahseder misiniz?

A. İnan: Üstat Necip Fazıl, modern Türk şiirinin babasıdır, denebilir. İdeolojik olarak O'nun çizgisinde olsun-olmasın Üstat'ın şiiri şimdiye kadar Türk şiirini etkileyen baş isimdir. Benim anlayışımca, Cumhuriyet döneminde Türk şiirini iki kişi etkilemiştir. Biri Necip Fazıl, öteki Nazım Hikmet'tir. Nazım Hikmet, edebiyatımızı estetik yönden değil, tamamen ideolojik yönden çok derin bir şekilde etkilemiştir. Bu elbette, Üstat'ı taklit şeklinde gelişmedi. Her gelen kuşak kendi birikim ve eklemeleriyle geldi. Bu konuda daha ciddi çalışmalar olacaktır. Modern Türk şiirinin gerçek babası, kurucusu Üstat Necip Fazıl'dır. Bazı arkadaşlar bunun, "Birinci Yeni", yani Orhan Veli ve arkadaşları olduğunu iddia ederler. Necip Fazıl, sanatın muhtevası bakımından ve çağdaş imajist yakalayışları bakımından tüm sanatçılara öncü olmuştur. Buna da iştirakim vardır. Fakat bu iddia, ancak, 1950'lere kadar devam edegelen şiirimiz üzerinde etkili olmuştur. Görünen o ki, biraz da çağın itmesiyle ve Batı şiirinin ulaşmış olduğu çizgi bakımından Necip Fazıl'ı almamız gerekir.

A. Karakaş: Şiirinizi 1969'dan önceki ve sonraki diye ayırmak mümkün mü? Bugün Türk şiirinde bir Akif İnan tarzı var. Bu tarzı nasıl yakaladınız?

A. İnan: Sadece 69'dan sonraki şiirlerimi kitaplarıma aldım. Öncekiler dergilerde kaldı. Bazıları da yayınlanmamıştır. Hatırladığım kadarıyla aruz şiirlerimin çoğu yayınlanmamıştır. Onlar daha çok Divan kokusu taşıyordu. Hece şiirlerim çok yayınlandı ve kitaplarımdakinden çok fazladır. Bunları kitaplara almadım. Çünkü 69'dan sonra yakaladığım sesle edebiyat tarihinde kalmak istedim. Bu, biraz da iradem dışında oldu. Çünkü o dönemde, hakkımdaki yazılarda beni, yakalamış olduğum bu yeni şiir bakımından ele aldılar. Eski dönemimi bu yoruma katmadılar. Ben de şikâyetçi olmadım bundan.

69'dan önceki ve sonraki şiirlerimde, elbette, bir bağ vardır. Ama genel içerik açısından eski şiirlerimde daha fazla alışlagelmiş duyarlılıklar, biraz da veznin ve ritmin himayesinde ifadeler vardır. Yeni imajlar yakalama konusunda kendimi zorlamamıştım. Bu yüzden onlar orada kaldı. 1969'dan sonraki şiirlerim Necip Fazıl tarafından da beğenildi. Bu tarzı geliştirmem için bir hayli iltifatlarda bulundu bana. Yakın arkadaşlarımin bu konudaki uyarıları da etkili oldu.

Benim şiirlerimle Divan şiiri arasındaki bağlantı, ancak, bu işi iyi bilenlerin yakalayabileceği boyutlardadır. Eski edebiyatımızdaki edebi sanatların tümü benim şiirimde vardır. Fakat bunların hiçbirisi eski sanatçılarımızinkine benzemez, tamamen yenidir. Namık Kemal diyor ki: "Bir eskiyi al, yeni yap. Bence dahisin." Buna katılmam mümkün değil. Niçin yeni şeyler yapmayalım. Eskilerin kurduğu binaya yeni katlar eklemek lazım. Dayandığı uygarlık zemini

itibarıyla aralarında organik bir bağ bulunmalıdır. Fakat kesinlikle taklit olmamalı.

Bence şiirin bel kemiği teşbihtir. Benim şiirimde çok yaygın bir teşbih vardır. Divan şiirinin estetiği, müzikalitesi ve ritmi beni çok ilgilendirmiştir. Çünkü 40'tan sonra dünya edebiyatının zorladığı soyutlamanın en muhteşem örneklerini Divan'da görüyoruz. Bunu anlamayanlar, Divan için, "toplumdan kopuk efendim, soyut bir edebiyat" diyorlar. Çağımızın varmış olduğu yer zaten soyut bir edebiyattır. Şiiri somutlaştırdıkça bayağlaşıyor. Ben şiirimde hiçbir somut olgu ve anlatıma yer vermem. Fuzuli, Naili ve Şeyh Galip gibi şairlerin soyutun en çok olduğu şiirlerine önem vermişimdir.

Şiirde ritim de önemlidir. Örneğin, İtalyanca bilmiyorsunuz ama İtalyanca bir şiir okunduğunda, bunun konusunu tahmin edebiliyorsunuz. O şiir muvaffak olmuştur, estetik ve ahenk bakımından. Usta şairlerimizde bunu hep görürüz:

"Mert dayanır, namert kaçar/Dağlar gümbür gümbürlerir."

Şimdi, bundaki sesli-tonlu kelimelere bakın, hep konsonatlar öne çıkarılmış, konusuna uygun bir ses yakalanmış. "Men lebin müştakiyem zühhad kevser talibi" bundaki ince aşkî ritme bakın.

Okunduğu zaman seni hayrete düşürecek, "Ben böyle yapamam" dedirtecek şiir, hem ahenk hem de teşbih itibarıyla, iyi şiirdir. Bunu ne ölçüde yakalamışım? Bunu edebiyat çevreleri söylemeli.

A. Karakaş: Edebiyat dünyasında uzun bir serüveniniz ve seçkin bir yeriniz olmasına rağmen iki adet şiir kitabınız var, sadece. Az yazmanız neden kaynaklanıyor? Acaba sanatsal bir kaygı mı bu?

A. İnan: Sanatta çok müşkülpesentim. Bunu eleştirenler de olmuştur. Kabul, ortaya daha çok eser koyabilirdim. Ama benim şiirim Ahmet Hamdi Tanpınar'inkinden, hatta Ahmet Haşım'inkinden az değildir. Ben hayatıma birçok meşgale ekleyerek bir yaşam sürdürdüm; yazı hayatı, Türkiye'nin tüm kentleri dahil olmak üzere sürekli geziler, konferanslar...

Hele bu sekiz yıldır sendikal faaliyetler, kendimi sanata veremememde büyük ölçüde etkili olmuştur. Umarım yakında yeni bir şiir kitabım çıkar.

A. Karakaş: *Bir tek siz değil, günümüz şairlerinin hemen hepsi az yazıyorlar. Mesela Erdem Bayazıt da siyasi hayatından dolayı az yazdığını söylüyor. Ama Osmanlı döneminde böyle değil. O zaman devletin bir desteği mi vardı ki, çok yazıyorlardı?*

A. İnan: Elbette. Devletin, toplumun desteği vardı. Özellikle büyük sanatçılar büyük ilgi görürlerdi. Yığınla örneği vardır bunun. Mesela Kanuni, "Baki gibi bir şairle çağdaş olduğum için övünüyorum" diyor. Devletle kurumları ve sanatı arasında böyle tabii bir bağlantı vardı. Bu özellik bakımından dünyada örneği olmayan bir tarihe sahibiz. Tarihimizde iyi bir sanatçı olup da şöhreti yakalayamayan, itibar görmeyen yoktur; Mimar olsun, hattat olsun, musikişinas olsun, şair olsun... Batı'da, ancak öldükten sonra tanınmış yığınla sanatçı vardır. Eskiden matbaa yok, kitaplar herkese ulaşmıyor, buna rağmen sanatçılar el üstünde tutulmuş. Bu çağımızın yakalaması gereken fevkalade bir doruktur. Bir devlet; kültürüyle, sanatıyla, ekonomisiyle, siyasetiyle birlikte büyük bir devlet olur. Dolayısıyla bizce sanat herkesin hoşuna giden, usturuplu kelimeleri alt alta getiren bir söz dizimi değildir. Uygarlığımızın, kültürümüzün, toplumsal yaşantımızın kendi imkânlarıyla dışa vurumudur. Şiir

kelime olarak, mimari taş olarak kültürümüzün dışı vurumudur. Sanatın böyle toplumsal içeriği ve ağırlığı vardır. Bir devlet ki, bütün bu realiteleri kavramamış ve dışlamışsa, onunda hakkı ve talihi küçük ve sıradan bir devlet olmaktır.

A. Karakaş: Şiirde kullanılan kelimeler, kuşkusuz, en önemli malzemedir. Bizi bu konuda bilgilendirir misiniz?

A. İnan: Her kelimeyi mümkün değildir, şiirime koyayım. Her kelime, sanatçı tarafından bir muayeneden geçmiştir ve oluşturacağı şiirin/sanatın neresinde yer alacağı konusunda bir karara bağlanmıştır. Yoksa şiir bir lügat kitabı değildir. İnce bir işçilik gerekir.

A. Karakaş: Arabesk ve pop müziklerinde olduğu gibi, kelimelerin pervasız kullanımı, kelimelerimizi deforme ediyor ve ortaya çıkan içi boş yığınla kelimenin edebiyatımızın tikanıklığına sebep olduğu söylenebilir mi? Yani bir edebiyatçı bunlardan birini kullanmışsa, okuyucu üzerinde yeterli etkiyi uyandırabiliyor mu?

A. İnan: Aslında yeterli etkiyi uyandırdığı söylenemez. Çünkü hakkından fazla popüler olmuş müzik parçası ve şiirler olmuştur. Ama zaman öyle adil bir elektir ki, elemektedir bunları. Ve geleceğe kalan, sadece birinci sınıf sanat ürünleridir. Bunun için üzülsek de, kötü gider, iyisi kalır. Tabii gönül ister ki, kötü ürünler yaygınlaştırılmasın. Medya ve sanat dünyası onlara sanat payesi vermesin. Verirlerse, tarihe kendi yanılığarı olarak tescil edilirler.

A. Karakaş: Şiirde imge en önemli öğelerdendir. Bu konuda ne düşünüyorsunuz? İmgenin şiire katkıları nelerdir? Günümüzde bu konuya gereken ilgi gösteriliyor mu?

A. İnan: Bu konuya ilgi gösteren kazanır. Ucuz, harc-ı âlem anlatımla şiirde mesafe alınmaz. Şiir hikâye

değildir. Kuşkusuz, bir şeyi anlatır ama bu anlatım önemli değildir. İşte bunu iyi bilmemiz lazım. Gök kubbe altında söylenmemiş söz yoktur. Aşk şiiri olsun, kahramanlık ya da tabiat şiiri olsun, yüzlerce şair bu konuları işlemiş. Demek ki şiiri konu kurtarmaz. Onu sen kendine özgü bir imajla, yani hayal unsuruyla donatarak veriyor musun? Mühim olan budur. Tabii bu, sıradan insanların değil de, bu işte belli bir terbiyeden geçmiş olanların zevkine hitap eder. Sıradan insanların beğendiği sanatçılar belki daha çok tanınıyordur. Bu geçmişte de olmuştur. Mesela, 19. yüzyıla doğru İstanbul, Enderunlu Vasıf ve Fazıl gibilerin şiirlerini terennüm edermiş. Ama bunların hepsi gitmiş, Nedim kalmış. Bu normal. 1961’de Zeki Müren’in *Bıldırcın Yağmuru* adlı şiir kitabı iki yüz bin baskı yaptı ve birkaç haftada tükendi. Aynı yıl Yahya Kemal’in *Eski Şiirin Rüzgârıyla* adlı kitabı beş bin baskı yaptı ve yıllarca vitrinlerde kaldı. Soruyorum size, Zeki Müren mi şairdir yoksa Yahya Kemal mi? Çok satılma, çok okunma, şair olarak alkışlanma, elbette güzeldir. Ama bu bir oltadır, kandırmamalıdır insanı. Sanatla, edebiyatla birinci derecede ilgili olanların, bundan anlayanların “usta” dedikleri adamlara itibar etmek, onların eserlerini tanımak lazım. Kötüye şartlananların birinci sınıf eserlerden anlamaları çok zor olur.

A. Karakaş: Şiirde düşünce nasıl olmalıdır?

A. İnan: Düşünceden kasıt ideolojiyse, ben şiirde ideolojinin çok belirgin, somut bir şekil de yer almasından yana değilim. Şiirimin tabii yansıması olarak düşünce, şiirde yankısını buluyorsa, buna şiirimin kapıları elbette açıktır. Siz kalkıp “Davama hizmet edeyim” diye sanat yaparsanız, bunlardan kolay kolay birinci sınıf eser çıkmaz. Düşünce, şiirde, çay içerisinde şekerin erimesi misali tabii olarak birleşmişse olur. Yoksa yapay yaklaşımlarla, özellikle bir propagandayı içersin diye,

yazılan şiirle kalıcı olarak büyük eser ortaya koymak mümkün değildir. Düşüncem, benim hayatımın bir parçası olmuşsa, onu yaşıyor ve hissediyorsam, bu, şiirde tabii olarak tezahür edecektir.

A. Karakaş: Şiir kimine göre akıl işi, kimine göre de duygu işidir. Siz şiiri nasıl tanımlıyorsunuz? Aşksız şiir olur mu?

A. İnan: Benim şiirim duygu işidir, coşku işidir, bir manevi sarhoşluk olayıdır. Havasında bulunursunuz, kendiliğinden zuhur eder şiir. O şiiri yazdıktan sonra ona aklımla, kültürümle, bilgimle bazı rötuşlar yapabilirim. Şiirimın kaynağı daima kalple birlikte aşk olmuştur. Bildiğiniz gibi hakkımdaki yazılarda “Aşk Şairi” olduğumu söylüyorlar. Doğrudur; şiirimın eksenini aşktır; ister ideolojik mahiyette olsun, isterse tabiatı anlatma biçiminde olsun, isterse bir insanı sevme biçiminde olsun. Zaten bunların hepsi bende iç içedir. Dikkat ederseniz, bir beyitte ideolojik bir mesaj öne çıkmıştır. Altındaki beyitte, doğrudan, sevgiliye bir atıf vardır. Bence bunların hepsi aynı kazanın içerisinde. Aynı ayrı mütalaa etmiyorum. Yani kaynak yürektir, aşktır. Tabiata, insana, olaylara bakışımızda bu aşk gözü egemen olmalıdır.

A. Karakaş: Taşrada sanat yapmaya çalışan arkadaşlar olarak, büyük metropollerin bize kör ve sağır kalmalarını anlayamıyoruz. Siz bu konuda ne dersiniz?

A. İnan: Taşrada sanat yapanların öteden beri yakınma konusudur, bu. Biz de bunu yaşadık ama ürünlerimiz büyük dergi ve gazetelere gönderdiğimizde yer alıyordu. Sanıyorum ki, sanat etkisi gibi büyük kentlerin inhisarındadır. Ürününüz sanat değeri taşıyorsa, mutlaka büyük kentlere de yansır; bugün olmazsa, yarın. İyi ürün, kesinlikle gölgede kalmaz.

Aslolan, birinci sınıf eser üretmektir. Nerde olursanız olun, eserinizi bir anlayan, ona değerini veren olur. Şimdilerde taşraya karşı bir hafife alma, sağırılık, elbette vardır ama bu sizi yıldırmasın.

A. Karakaş: Sorularımız bu kadar, eklemek istediğiniz bir şeyler var mı?

A. İnan: Urfa, yüzyıllar boyu sanatın, bilimin, kültürün üssü olmuştur. Fakat bugün, geçmişine uygun bir dorukta değil. Urfa'nın daha çok sanatçıya ihtiyacı vardır. Altyapısı buna müsaittir. Urfa'da çıkan dergi ve gazeteleri görüyorum. Bunlarda dikkatimi çeken, konuşmak için fırsat kolladığım isimler var. Onlara yeni hamleler yaptırmak için kapılar açmalı, diye düşünüyorum. Diyorum ki: "Yahu şu birkaç mısra şöyle şöyle değişime uğrasa, birinci sınıf şiir olacak." Ama işte yapamamış. Oysa kolaydır. Bir sanat ortamında konuşularak ve usta sanatçıları özenle izleyerek olur, bu. Size tavsiyem, daima birinci sınıf eserlerle temas kurun. Dostoyevski, Tolstoy, Sartre, Sezai Karakoç gibileri okunmalı. Anlamıyorsanız, tekrar tekrar okuyun ki, onu anlayacak seviyeye gelesiniz.

A. Karakaş: Bize vakit ayırdığınız için teşekkür ederim.

A. İnan: Ben teşekkür ederim. Allah sizi muvaffak etsin.

Şanlıurfa, Mayıs 1998

